Naprednjačka ekonomija

ŠTA SE KRIJE IZA "BEHTELA"

Istraživanje: Smrt Milovana Ivića

MISTERIJA TELA PORED KLUPE

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1488

11. jul 2019.

ODLAZAK ALEKSANDRA ČEPURINA I KAJLA SKOTA

AMBASADORSKA VREMENA

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

VREME
BROJ 1488
11. jul 2019.

04 Odlazak Aleksandra Čepurina i Kajla Skota: Ambasadorska vremena

09 Nuspojave: Siriza i pouke za Srbiju

10 Naprednjačka ekonomija: Šta se krije iza Behtela

14 **Službe u službi: Balkanski špijun ponovo jaše**

18 Istraživanje: Smrt Milovana Ivića

22 Razglednica sa severa Kosova: Robin Hud sa Andrićevog venca

25 TV Manijak: Imaginarijum izbora

26 Intervju: Džeremi Mekbrajd, advokat i profesor

29 Putevi oko znakova: Brend Evropa (2)

30 Reagovanje: Etički, moralno i ljudski nedopustivo

34 Mini-hidroelektrane: Život u ritmu čuvanja reke

38 Ub: Stanovi za izbeglice

KULTURA

40 **Intervju: Valid Nabhan, pisac**

42 Animafest: Ka hologramskim snovima

44 BG koncertna salata: Bivši, stari, mrtvi... marširaju

46 Knjige: Seksualna sloboda i klasni stid

48 Televizija: Neumerenost ili uživanje

50 Strip: Redak čovek

SVET

52 **Evropska unija: Zečica iz kancelarkinog šešira**

54 Portret savremenika: Boris Džonson

57 Film: Kad je Indijana Džons bio potrčko

59 Navigator: Libra franca

62 Vreme uživanja: Spomenica 1989.

"Sve što su mogli da angažuju, to su angažovali i uradili. Nažalost, uspešno, ali ne sasvim uspešno", konstatovao je Aleksandar Vučić, "otkrivajući" navodni ključni cilj Zapada i Prištine – "proterivanje srpskog življa sa vekovnih ognjišta sa celog Kosova" za šta su i "angažovane najmanje dve obaveštajne službe".

PIŠE: DAVID LUKAČ

"Danas svi nosimo farmerke i pijemo koka-kolu, iako svi znamo da je to tvorevina dominantne kulture čiji nam običaji često ne odgovaraju. Ipak, i dalje ih imitiramo jer ljudi uvek imitiraju uspešnije od sebe, makar to bili i njihovi tlačitelji. Ja bih voleo da verujem u svet u kom postoji samo jedan identitet – identitet državljana civilizovanog sveta"

PIŠE: SANDRA BAKIĆ TOPALOVIĆ

Na evropskim izborima u maju niko živ nije glasao za Ursulu fon der Lajen jer nije uopšte bila u priči. Međutim, u briselskim kuloarima je ona odabrana kao kompromisno rešenje za šeficu Evropske komisije. To štošta govori o stanju u Evropskoj uniji i problemima koji je čekaju

PIŠE: NEMANJA RUJEVIĆ

Fotomontaža na naslovnoj strani: **Vreme/IH**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

AMBASADORSKA

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

Iako režim neprestano govori kako samostalno odlučuje, ne sluša nikoga i da za razliku od svih drugih ne ide u ambasade po savete, stvarnost je drugačija: ništa se ne odlučuje bez savetovanja sa ambasadama velikih sila. Srbija je, naprosto, država ograničenog suvereniteta. Kako su se u sve ovo uklapali ambasadori Rusije i Sjedinjenih Američkih Država

Možemo da zamislimo Aleksandra Čepurina, Kajla Skota i Denisa Kifa kako sede na nekoj zajedničkoj večeri u centru Beograda i razgovaraju na ruskom jeziku.

Ova trojica istaknutih diplomata završavaju ovoga leta svoju misiju u Beogradu gde su neki, kao Čepurin i Kif, ostali i duže nego što bi moglo da se pretpostavi, dok je Skot bio u mandatu koji je očekivan.

O čemu i na koji način pričaju ova trojica koji su poslednjih godina veći deo vremena proveli u Beogradu, malo obilazeći vladu i predsedništvo, malo se družeći sa predstavnicima ostalih društvenih grupa u Srbiji, to ne bismo mogli da znamo

VREMENA

U STALNOM KONTAKTU:
A. Vučić sa A. Čepurkinom i K. Skotom

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

jer, zaboga, to su diplomate i njihov govor nikada nije direktan.

Možda pričaju o klimatskim promenama, možda o tome da li je više ljudi bilo na prijemu kod ovog ili onog i šta to znači... Uglavnom, trojica ljudi koji jesu obeležili jedan deo srpske stvarnosti poslednjih godina polako pakuju kofere, a javnosti ostaje da proceni šta je njihovo službovanje u Beogradu značilo za Srbiju a šta za njihove matične države.

Za običan svet u Srbiji, onaj koji gleda televiziju i ponekad čita novine, Čepurin je zasigurno, kao i sve što dolazi iz Rusije, dragi prijatelj koji odlazi verovatno u penziju posle Beograda, dok su ambasadori Sjedinjenih Država i Ujedinjenog Kraljevstva šefovi špijuna, kolonizatori, sa čijim odlaskom se ništa posebno neće promeniti.

Za razliku od Rusa, službenici Ambasade SAD i Ambasade Ujedinjenog Kraljevstva našli su se na udaru srpskih tabloidnih medija, što dosta govori i o tome koliko su zaista uticajni ambasadori tih zemalja. Sa druge strane, predsednica Vlade Srbije svojevremeno je išla na poseban sastanak sa Čepurinom da bi mu podrobno objašnjavala šta je rekla u intervjuu za jedan "zapadni" medij.

Iako se mogao steći privid kroz delovanje ambasada da Rusija uvek i svuda podržava Srbiju, a da UK i SAD rade za neprijatelje Srbije, u praksi su i Kif i Skot radili snažno da podrže režim Aleksandra Vučića, a njihove reakcije na tabloidna opanjkavanja bile su blage i više su pokazivale prezir nego što su izazivale neku aktivnost.

Na kraju, ovu trojicu povezuje i to što će verovatno sva trojica u zasluženu "diplomatsku penziju" posle ovog mandata i moguće je da ih nekada u budućnosti vidimo u Srbiji u nekoj opuštenijoj "varijanti".

ČEPURINOVA PRIČA

HVALA ZA PRIJATELJSTVO

Beograd nije baš dobro upoznao ruskog ambasadora koji ovih dana ide nazad u Moskvu, a na njegovo mesto dolazi diplomata koji i te kako poznaje lokalni ambijent i kontekst. Kada kažemo da nisu upoznali to znači da on nije bio aktivan u društvenom životu onako kako su to bili Kif ili Kajl Skot, koji je za nekoliko godina u Beogradu verovatno upoznao više ljudi nego mnogi koji su ceo život proveli u prestonici Srbije. Čepurin se nije mnogo slikao, nije pravio ekscese kao njegov prethodnik Konuzin, ali je čvrsto i papagajski zastupao ruske interese i ponavljao jednolične poruke napisane u Kremlju.

Ako se Čepurinov učinak posmatra iz ugla onoga što su bili interesi ruske spoljne politike i ruskog biznisa, onda je on radio sjajno: rusko-srpski odnosi u doba srpskog pomeranja ka EU nisu se promenili ni za jotu, Srbija je ostala verna politici "idemo u EU, ali Rusija je naša majka", oni koji su u Srbiji prepoznati kao zaštitnici ruskog uticaja u svim sferama javnog i privrednog života i dalje su na tim pozicijama, ruski privredni interes je privilegovan...

Čepurin je, kao izaslanik čuvene ruske diplomatske škole, prepoznao ono što je važno režimu u Srbiji: intenzivnija komunikacija sa Vladimirom Putinom i to je uspeo da obezbedi. Sa druge strane, Srbija je ostala u "zapadnim očima" prepoznata kao "mala Rusija" jer su i Tomislav Nikolić ranije, a posebno Aleksandar Vučić, uživali u ulozi čestog gosta Kremlja, što je uvek trebalo da posluži za "unutrašnje potrebe".

Za svog mandata Čepurin je obezbedio konstantan prolaz ka Putinu, a Srbija se odužila veličanstvenim paradama i "dočecima" Putina od kojih je posebno značajan onaj proteklog januara kada je Vučić angažovao sav državni i partijski aparat da bi "za Putina" obezbedio doček od preko 100 hiljada ljudi. Možda ih toliko nije bilo, ali se državni aparat na sve načine trudio da Putina čak malo izglavi iz protokola i da ga "natera" da govori pred masom okupljenom ispred Hrama Svetog Save u Beogradu, kada je Putin rekao: "Spasiba za družbu" (Hvala na prijateljstvu), što je verovatno najkraći govor još od Cezarovog na Rubikonu kada je rekao: "Kocka je bačena."

Cezarov prelaz Rubikona označio je promene u civilizaciji, Putinov govor u Beogradu pomogao je Vučiću da stabilizuje rejting ugrožen građanskim protestima širom Srbije.

S druge strane, i to je sigurno Čepurin znao da prenese, na Zapadu "ozloglašeni autokrata" Putin dočekan je u jednoj evropskoj državi kao car, maltene kao svojevremeno Obama u Berlinu. Putin, zbog politike Beograda i snažnog uticaja crkve i obrazovnog sistema, ima u Srbiji status polubožanstva, tako da je, u zbiru, Čepurinu bilo lako da ambasaduje, ide u Guču na festival trube i otvara spomenik ruskom caru Nikolaju II u Beogradu, što je ostalo kao jedina zaostavština predsednikovanja Tomislava Nikolića. Iako su mu usta bila puna priče o srpsko-ruskom prijateljstvu i narodima koji se razumeju, to se nije videlo u bilo kakvoj specifičnoj pomoći: sve što je Srbiji stiglo iz Rusije moralo je da bude plaćeno, pa čak nije bilo ni "Južnog toka" koji je bio gromoglasno najavljivan kao mogućnost dugoročnog stabilnog snabdevanja gasom.

Čepurin i njegova ambasada su održavali odnose na različite načine sa različitim grupama, od kojih su neke radikalno desne, neke biznis grupe, neke medijske grupacije: za njegovog mandata Srbiju je pokorio ruski propagandni projekat Sputnjik, koji je u doba postistine izjednačen za BBC servisom na srpskom ili Radiom Slobodna Evropa koji se finansira iz Vašingtona.

Ako je Rusija, kroz Čepurina, želela da zadrži "nogu u vratima Evrope", držeći Srbiju čvrsto (nagrađujući likove poput Dušana Bajatovića, Aleksandra Vulina i slične koji su postali intimusi večitog ruskog ministra Sergeja Šojgua), ako su namigivali ka Dverima, ka Vuku Jeremiću ili Nenadu Popoviću, ostalo je iza scene mnogo više uticaja kroz delovanje tajnih službi i organizacija i pojedinaca koji u javnoj sferi Srbije zagovaraju ne toliko "ujedinjenje sa Rusijom" jer to ne postoji, koliko negaciju EU integracija i približavanja NATO.

Rusija je odabrala, i to je Čepurin stalno ponavljao, da zastupa interese Srbije u Savetu bezbednosti i na drugim forumima, čime se srpska strana ponosila istovremeno ismevajući priznanje Ramuša Haradinaja da je spoljna politika Kosova identična onoj koju imaju SAD.

Za razliku od Nikolića, koji se bacao na kolena na pomen Rusije i gosta iz Rusije, Vučić je zadržao neku dozu dostojanstva, osim u slučajevima kada je hteo da pokaže svoje znanje ruskog jezika i u situacijama u kojima, po protokolu, nije trebalo da govori na ruskom. Takvi događaji čudili su i same Ruse, pa i Čepurina, koji nije mogao da se u takvim situacijama ne oseti nelagodno ili kada Tomislav Nikolić nasrće na Putina i ljubi ga celi dan.

S druge strane, van političkog i simboličkog plana, Srbija za mandata Čepurina nije videla neku veliku vajdu na polju privrede: niti je Rusija, pošto je preuzela čitav srpski energetski sektor, imala šta da ponudi, niti je htela, a dugo je obećavala da će omogućiti prodaju Fijatovih automobila na svom tržištu. Štaviše, u vreme sankcija prema Rusiji, kojima je Srbija odolevala, srpski se proizvodi nisu u boljoj meri pozicionirali na ruskom tržištu, niti se ambasador nešto lomio oko toga. Bilo je mnogo priče, ali nikakvog efekta: štaviše, danas izgleda kako su srpska preduzeća u devedesetim, pod ozloglašenim Jeljcinom, mnogo više radila i zarađivala u Rusiji. Neki od tih privrednika danas u Srbiji izigravaju tajkune i ponekad zapravo izgleda da su samo reprezenti ruskog oligarhijskog kapitala, koji zapravo mnogo više utiče na srpsko društvo nego što se to u javnosti čini.

KAJLOVA PRIČA

LJUDI KAO VI

Ambasador Sjedinjenih Država se nekako od početka lako uklopio u srpsko društvo. Da li zato što mu je supruga "iz regije", da li zato što je odlično govorio jezik ili zato što je jednostavno dobar diplomata, tek Skot je brzo zauzeo svoje mesto u srpskom društvu i na srpskoj javnoj sceni, ostavljajući utisak otvorenog ali nepokolebljivog diplomate.

Za svog mandata u Srbiji prolazio je kroz različita iskušenja mada je imao sreće da mu desničari ne zapale ambasadu kao što se dogodilo njegovom kolegi Kameronu Manteru u zimu 2008. godine.

SMENA I U BRITANSKOJ AMBASADI: Denis Kif sa A. Vučićem
Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

Ostaće upamćen kao čovek koji se sa svojom suprugom dosta "kretao" po Srbiji, putovao i obilazio; nije propustio niti jedan važan događaj u kulturnom i društvenom životu Beograda. On je administrirao dvojicu predsednika i prošao je kroz turbulentni period dolaska na vlast Donalda Trampa u Vašingtonu i njegovog teškog rada na uspostavljanju funkcionalne administracije.

Skotove poruke uvek su bile jasne i nedvosmislene i često je razgovarao sa srpskim novinarima. Na kraju, njegova ambasada je pokrovitelj prestižne nagrade za istraživačko novinarstvo koju dodeljuje NUNS. Ipak, Skot je branio interes SAD na najbolji mogući način i zarad regionalne stabilnosti progutao mnogo onoga što je režim Vučića uradio i radi u Srbiji na suzbijanju demokratskih vrednosti.

Kao i ambasadori Čepurin i Kif, često je boravio u Predsedništvu Srbije i u Nemanjinoj ulici (zgradi Vlade Srbije) gde se in vivo informisao o svemu što ga je zanimalo a ticalo se srpske politike. Zbog činjenice da je išao na slavu kod ministarke Zorane Mihailović predstavljen je kao njen pokrovitelj, ali i pokrovitelj svih onih koji su se u javnosti zalagali za principe slobodnog i demokratskog društva, što mu ide u prilog.

Nije se libio da otvoreno govori o svemu, što je išlo dotle da ocenjuje rad tabloida i da lično reaguje na napise o sebi ili ljudima iz ambasade.

Ipak, u nekim situacijama, kada su ljudi zaposleni u ambasadi bili viđeni i uslikani "na protestima", sastancima sa ljudima iz civilnog sektora ili nekih političkih partija – što je očevidno radila domaća služba – reakcije ambasade bile su neuobičajno mlake. To je tumačeno kao neka vrsta posredne podrške režimu Vučića: neka slikaju, neka objavljuju, samo da on uradi ono što treba da uradi.

A šta je to što treba da uradi nikada nismo od ambasadora čuli, ali jesmo od izaslanika iz Vašingtona kao što je Metju Palmer, koji je više puta ponovio da je konačni ishod priznanje nezavisnosti Kosova.

I režim i opozicija veruju kako američka administracija u tome podržava Vučića, s tim što ljudi iz režima kao da veruju da je Vučić toliko mudar da će nadmudriti i američku diplomatiju. Kajl Skot nije bio ambasador koga je moglo mnogo stvari da uzbudi, pa ni takve ocene. Izgledao je, prema onome što je govorio i kako se ponašao, kao da će, na kraju, biti urađeno ono za šta se njegova vlada zalaže i da on tu nema nikakvu dilemu.

Osim protokolarne podrške Srbiji na putu ka EU, Skot se bavio i privlačenjem američkih kompanija u Srbiju, koje su jedan od najvećih investitora od promena 2000. godine, za razliku od ruskih ili engleskih kompanija. U to ime, jedna od poslednjih inicijativa bilo je dovođenje američkih kompanija koje bi trebalo da zidaju "Moravski koridor" – bajpas auto-put između Pojata i Preljine.

Pored toga, bilo je mnogo nagoveštaja da će veliki američki investicioni fond Riplvud biti kupac Komercijalne banke i Telekoma Srbija čime bi se zaustavio rusko–kineski uticaj u ovim oblastima, ali sem načelnih dogovora od toga nije bilo ništa. Za vreme Kajla Skota u Srbiju se "vratio" i USAID, agencija koja donira različite projekte podrške razvoju institucija i medija što je posledica ocene da u oblasti demokratije i slobode izražavanja Srbija ide dramatično nizbrdo.

Mandat Kajla Skota biće zapamćen i po tome što je ambasada proizvela i emitovala više televizijskh spotova u kojima je pokazala veze između Srbije i SAD odnosno sveta, spotove u kojima su pokazane najznačajnije osobe iz istorije Srbije koje su ostavile ili ostavljaju trag bilo u Americi bilo u svetu. Skot nije hteo, kao neki njegovi prethodnici, da kroz određene tabloide šalje poruke "širokim narodnim masama", sa "Informerom" je bio u otvorenom ratu, ali se nije ni "polomio" da na neki način javno zaštiti TV N1 koja ima veze i sa CNN-om, kao američkim TV brendom i sa američkim investitorima.

SRPSKA HRONIKA

Uz ambasadore Nemačke, Francuske i EU, pomenuta trojka izgleda kao neka vrsta nadzornog odbora Republike Srbije i sam taj utisak dovoljno govori o tome u kakvoj je formi srpska demokratija.

Iako režim neprestano govori kako samostalno odlučuje, da ne sluša nikoga i da, za razliku od svih drugih, ne ide u ambasade po savete, stvarnost je drugačija: ništa se ne odlučuje bez savetovanja sa ambasadama velikih sila.

Srbija je država ograničenog suvereniteta koja je za proteklih sedam godina dodatno derogirala u oblasti razvoja institucija koje bi trebalo da budu sposobne da upravljaju svim oblastima društva. Otud potreba ambasada da se više upliću, da budu prisutnije i da više stvari kontrolišu.

Umesto da otvaraju izložbe u Parobrodu ili Ruskom domu, idu na Bitef ili u operu, ambasadori rade intenzivno da bi uopšte razumeli šta se sve dešava i u srpskoj čaršiji i u srpskoj politici.

Prisustvo ambasadora na nekoj političkoj konvenciji znak je posebne časti i milosti, i to znamo još od osnivanja Srpske napredne stranke u jesen 2008. godine. Posle nezavisnog Kosova, čini se da su se ambasadori samo u tom slučaju toliko zainteresovali za jedan politički događaj u regionu. Možda to jedno sa drugim ima neke veze. Možda o tim veza saznamo još više kada na jesen stignu nove diplomate iz Londona, Vašingtona i Moskve. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

ADRIS
GENERALNI POKROVITELJ

DVANAESTI
WEEKEND

ROVINJ 19–22.09.2019.

TRI DANA MIRA, LJUBAVI I KOMUNIKACIJE

weekend.hr

TEOFIL PANČIĆ

Siriza i pouke za Srbiju

Treba se bojati stanja dubinske inercije u kojem će u odsudnom trenutku prevagu uvek odnositi ne samo oni najgori među nama nego i ono najgore unutar svakoga od nas

U nedelju bili izbori koje je izgubio, u ponedeljak predao dužnost, u utorak je već šef opozicije. Ko? Bez brige, niko naš: Aleksis Cipras. Pa sad neka neko kaže da su ti Grci lenji, neefikasni Levantinci: kod njih to, naprotiv, ide kao ekspresni voz. A legendarno efikasni Nemci onomad mesecima sastavljali vladu, kao da su Srbi na kvadrat...

Kako god, „eksperiment Siriza" je okončan, bar do daljeg. O tome šta je doneo a šta odneo, zašto se završio ovako i da li je moglo da bude drugačije, pisaće oni koji se time pobliže bave. Mene na ovom mestu, naravno, Grčka zanima iz sasvim ovdašnjih razloga.

Sa povlačenjem analogija među zbivanjima u različitim zemljama treba rukovati krajnje oprezno. Nije sve za olako poređenje i još olakije izjednačavanje, naročito ako su razlike bar podjednako signifikantne koliko i sličnosti. U konkretnom slučaju: Grčka nije ni postjugoslovenska ni postsocijalistička zemlja, i to je element razlike koji jedva da je moguće preceniti; štaviše, to je jedina balkanska država s kojom Srbija ne deli ni jedno od ta dva ključna politička, ekonomska, povesna, identitetska iskustva novijeg vremena. Srbija i Grčka jesu donekle srodne balkanske (neko bi dodao i „pravoslavne", šta god to značilo) zemlje, ali njihove su novije istorije odviše različite da bi se neka doslovnija poređenja mogla obavljati tek tako, bez velikog opreza i dužne pažnje prema bitnim razlikama u kontekstima.

Sa svim ovim u vidu, hajde da se ipak poigramo jedne uslovne i daleke srodnosti. Nije li vladavina Sirize – čak bez obzira na njen nominalni ideološki predznak, koji joj je ionako bio zla kob: jedni joj ga nisu nikada oprostili, drugi joj nisu nikada oprostili što ga je navodno izneverila – bila neka vrsta istorijskog presedana? Siriza je, naime, bila nešto sasvim drugo od vladavine korumpiranih i kompromitovanih političkih dinastija, od svih tih micotakisa, papandreua i ostalih, bilo formalno desnijih ili levljih. Svi su ionako služili istim božanstvima klijentelizma, kronizma i drugih, pompeznije definisanih formi onoga što se u svebalkanskom žargonu naziva trange-frange. U toj su svojoj vladavini Cipras i Siriza svakako činili greške, ali su učinili i dosta toga dobrog, kako u unutrašnjoj politici i ekonomiji, tako i u kontekstu famozne stabilnosti na Balkanu, na čelu s rešavanjem suštinski veštačkog, duboko idiotskog i sramno parališućeg problema oko imena susedne im severne države (koji se, kuku lele, neće valjda sada povampiriti?!). Grci su ipak, mada ne onako ubedljivo kako se najavljivalo, odlučili da „kazne" Sirizu za ono što im se nije dopadalo, a kaznili su je, gle, tako što su na vlast vratili neke od starih familija i oligarhija, dakako u nešto renoviranom, prekrečenom vidu.

Šta sve ovo znači za Srbiju? Evo moje bojazni: ono što su za Grčku „familije" i dinastije vlastodržaca i brodovlasnika, to su za Srbiju političke strukture proizašle iz nedemokratskih, iliberalnih, kolektivističkih i populističkih ideologija i tipova vladavine. S jedne strane, komunistički i socijalistički poredak i pripadajuća kadrovska „partija", ali lišena upravo onog njenog ključnog modernizatorskog i emancipatorskog aspekta (dakle, internacionalističkog u najširem smislu reči), a s druge stara i nova radikalština, mutirajuća od Pašića preko Šešelja do današnje „naprednjaštine" kao njenog ušminkanog izdanja. Jedno nominalno „levo", drugo nominalno, a uglavnom i stvarno desno, ali oboje duboko i tvrdo na tamnoj strani lune, srećno da obitava i da celu zemlju drži u blatu endemske zaostalosti, autoritarnosti, izolacije, burazerskog klijentelizma, lažne rusofilije (jer se radi o ljubavi prema carskom biču i čizmi, a ne prema Gogolju i Čehovu) i veselog antievropejstva (osim kad su *evrići* u pitanju).

Svedeno na osnovne crte, ovo znači da bi srpska „petooktobarska republika", koja je trajala od 2000. do 2012., mogla da se pokaže kao istorijski incident i neponovljivi izuzetak, kao eksperiment koji je lokalno biračko telo u jednom specifičnom trenutku očajanja preduzelo, a zatim se uplašilo vlastite odvažnosti, te gledalo da ga brže-bolje okonča; zato je, valjda, svojim postoktobarskim vladarima do surovosti strogo merilo i zameralo i najmanju grešku, mada je onom drugom tipu vladara dopuštalo da ga kinji i gazi, ubija i pljačka bez mere i gotovo bez kraja. Što i danas iznova čini.

Drugim rečima, Petooktobarska republika, mada ideološki vrlo eklektična, neka je vrsta srpske Sirize: iskorak na teren novog i drugačijeg, koji je u jednom trenutku ipak okončan s, reklo bi se, uzdahom olakšanja tihe većine: hajde da se mi lepo vratimo starim, proverenim principima i praksama, koje doduše ništa ne valjaju, ali ko uopšte kaže da nama treba baš nešto što valja?! Kome je do valjanosti, eno mu Kanada, pa neka tamo uvežbava vrlinu.

Toga se ja, dakle, bojim: stanja dubinske inercije u kojem će u odsudnom trenutku prevagu uvek odnositi ne samo oni najgori među nama (lako ćemo mi s njima, evo, i Jovo Bakić poznaje tu metodologiju!), nego ono najgore unutar svakoga od nas. U takvom poretku stvari uvek rutinski pobeđuju oni kojima je najbolje kada su najgori, jer ih „mi" baš takve najviše volimo. Ako ih ponekad, u nastupu rastrojenosti, i oteramo s vlasti, brzo ih vratimo, pa im se još i *izvinjavamo* u moći, novcu i u naturi, a njima nikad dosta. ¶

ŠTA SE KRIJE

Da li potencijalni aranžman poznate američke firme na izgradnji nepotrebnog Moravskog koridora predstavlja samo očajnički pokušaj Aleksandra Vučića – pošto iza cele te inicijative stoji samo on – da nađe neki "prolaz" ka vrhu Trampove administracije kako bi dobio "fleksibilniji" pristup SAD u vezi sa rešavanjem kosovskog pitanja ili je u pitanju nešto mnogo prozaičnije

Već duže vreme, u početku skriveno od javnosti, pregovara se sa američkom kompanijom Behtel kako bi im se poverila izgradnja auto-puta Pojate-Preljina, tzv. "Moravskog koridora". Po svoj prilici, sve je počelo 2016. godine, kada je prilikom posete SAD Aleksandar Vučić imao razgovore sa Behtelom oko ugovaranja izgradnje auto-puta. To je bio početak igranke koja traje tri godine. Ispostavilo se da to ne ide nimalo lako; Behtel je, po nezvaničnim informacijama, postavljao veoma nezgodne uslove (ne samo finansijske) za angažovanje, kao da je u pitanju princ na belom konju.

Po svemu sudeći, finalizacija dogovora će uslediti ovog leta. U tom cilju je u ponedeljak 8. jula 2019. godine usvojen "leks specijalis" radi izgradnje tzv. "Moravskog koridora", odnosno auto-puta od Pojata kod Kruševca do Preljine kod Čačka, dužine oko 110 km. Vlada će tim zakonom "pregaziti" regulative iz čak tri veoma bitne sistemske oblasti: eksproprijacije, građevinarstva, kao i javnih nabavki.

BESMISLENOST TROŠENJE PARA ZA MORAVSKI KORIDOR

"Moravski koridor" se već 10 godina pominje u javnosti kao veoma značajan infrastrukturni projekat; njega je u vladi gurala još Verica Kalanović koja je poreklom iz Trstenika (nalazi se na trasi tog puta). U tom trenutku, u Trsteniku je na vlasti jedan od "dinkićevih regionalaca" Miroslav Aleksić (sada u Narodnoj stranci). To nije slučajno; Dinkićeva URS gledala je da po svaku cenu nagradi svoje lokalne bosove bilo maksimalnim subvencijama bilo infrastrukturnim projektima.

Pomenuti pravac je za Srbiju od sporedne važnosti i ne postoji ekonomsko opravdanje za njegovu izgradnju. Na celom području od 110 km nalazi se ne više od 500.000 stanovnika; ključni regionalni centri Kruševac i Kraljevo nalaze se na 30 km, odnosno 35 km od auto-puta (kada se krajem godine završi auto-put od Preljine do Surčina). Dalje od 35 km od trase auto-puta ostala bi samo dva značajnija mesta, Trstenik i Vrnjačka Banja, gde zajedno živi manje od 70.000 stanovnika (sa svim selima). Prosta logika takođe pokazuje koliko je "Moravski koridor" besmislen: Kraljevčani sigurno neće ići ka Kruševcu kada putuju ka Beogradu, Vojvodini ili zapadu, niti će Kruševljani ići preko Kraljeva kada idu istim pravcem; iskorišćenost tog pravca i prihodi od putarina bili bi veoma mali.

Za stanovnike tog područja bilo bi više nego dovoljno da se izgrade kvalitetnije prilazne saobraćajnice auto-putu, koje bi zaobilazile npr. Ćićevac i sela, sa po nekoliko kružnih tokova po modelu postojeće severne obilaznice oko Kruševca. Tako bi se Kruševac mogao kvalitetno povezati sa auto-putem; uz savremene obilaznice sa kružnim tokovima oko Kraljeva, Kragujevca i Trstenika znatno bi se olakšao saobraćajni položaj celog regiona, bez potrebe da se ulupaju ogromna sredstva u auto-put. Ovakve investicije mogle bi se završiti sa ne više od 100 do 150 miliona evra ulaganja, da ne govorimo i o neuporedivo manjem uništavanju plodnog poljoprivrednog zemljišta i drugim negativnim efektima na životnu sredinu.

U trenutku kada, na primer, cela istočna Srbija nema pristup auto-putu, gde je Zaječar udaljen više od 90 km od auto-puta, a Negotin i Knjaževac (za pravac prema Beogradu) više od 120 km, izgradnja "Moravskog koridora" predstavlja nedomaćinsko ponašanje države i zanemarivanje proste ekonomske logike.

MEĐUDRŽAVNI SPORAZUM ILI MAJKA ZA SVE

Poseban problem je bio kako da se ugovori posao sa Behtelom bez transparentne procedure predviđene Zakonom o

IZA BEHTELA

Šta je Behtel

Behtel je mega korporacija blisko povezana sa republikanskim administracijama u SAD – o tim vezama napisane su čak i knjige. U Behtelu su radili nekadašnji direktor CIA Vilijam Kejsi, američki državni sekretar Džordž Šulc (bio je u Behtelu i pre i posle mandata), sekretar za odbranu Vajnberger, kao i čitav niz drugih visokih zvaničnika američke vlade. Nije slučajno što je Behtel bio nosilac rekonstrukcije Iraka posle američke invazije 2003. godine, što je dobio posao vezan za ponovnu izgradnju Nju Orleansa posle razornog uragana itd. U regionalnim okvirima, Behtel je izgradio auto-put od Karlovca do Splita i auto-put Drač–Priština. Oba projekta pratile su optužbe da su radovi preplaćeni pošto su dodeljeni Behtelu neposrednom pogodbom. Behtel je poznat po tome da nije konkurentan sa cenama i da izbegava javne tendere, odnosno da poslove dobija preko političkih činilaca.

SASTANAK U AMERICI: Ministarka Zorana Mihajlović u prostorijama Behtela
Foto: Min. saobraćaja i infrastrukture

javnim nabavkama. Do sada se obaveza tenderskih procedura "prevazilazila" sklapanjem međudržavnih sporazuma, koji ratifikacijom "gaze" domaće zakonodavstvo. Prvi slučaj (zlo)upotrebe međudržavnih aranžmana u cilju izbegavanja procedure javnih nabavki bio je sa deonicom autoputa Ljig–Preljina, kada je, uz međudržavni sporazum sa Azerbejdžanom angažovana kompanija Azvirt, po ceni od 300 miliona evra za 40 km autoputa, odnosno, 7,5 miliona evra po kilometru, doduše relativno teške trase.

U takvim aranžmanima koji ne prolaze nikakvu tendersku proceduru sporna je pre svega cena; ne tako davno Aleksandar Vučić je u Skupštini izjavio kako je taj auto-put preplaćen za 40 miliona evra. Doduše, "velikodušni Azeri" su dali "donaciju" od 2 miliona evra za uređenje Tašmajdana, uz obavezu da se postavi spomenik Hajdaru Alijevu, defakto doživotnom diktatoru Azerbejdžana. "Demokratska" uprava Beograda na čelu sa Đilasom je prihvatila takav, slobodno možemo reći – nepristojni "poklon", pa građani, pored divljenja "velikom državniku i demokrati Alijevu", imaju priliku i da slušaju uz fontanu himnu te države.

Do sada, osnovna prednost međudržavnih aranžmana bila je da su izvođači, odnosno matične države (ili njihove banke) obezbeđivali relativno povoljna kreditna sredstva sa dugim rokovima otplate i značajnim grejs periodima, uz fiksne kamate koje su povoljnije od tržišnih. U vreme Borisa Tadića, Azerbejdžan je obezbedio kredit sa, za tadašnje uslove, podnošljivom kamatom od 4% godišnje, uz 4 godine grejs perioda i 15-godišnju otplatu (ali i 15-20% veću cenu od realne). Međudržavni aranžmani sa Kinom su znatno povoljniji od azerbejdžanskog, kamate su od 2 do 3%, uz otplatu od bar 15 godina i grejs period od par godina. I sa Rusijom se sklapaju međudržavni aranžmani u sektoru železničkog saobraćaja uz obezbeđeno dugoročno planiranje.

KAKO ZA BEHTEL PROVUĆI MEĐUDRŽAVNI SPORAZUM

Pošto je u pitanju američka kompanija, a vlada SAD ipak ne sme direktno da ugovara poslove za privatnu kompaniju, međudržavni sporazum nije mogao da pokrije angažovanje Behtela. Razne ideje su kružile; nadležni su razmatrali mogućnost da iskoriste postojeći međudržavni aranžman sa UAE gde Behtel ima zavisno društvo, kao i nekoliko sličnih akrobacija, što očigledno nije moglo da prođe.

Nešto se ipak pokušalo: u jesen prošle godine sklopljen je Memorandum o »

VELIKI POSLOVI U EX-YU:
Behtelov auto-put na Kosovu
Foto: Behtel promo

razumevanju o saradnji u oblasti infrastrukture između vlada Srbije i SAD, koji nema obavezujući karakter ni za jednu stranu, a kojim se predviđa "saradnja dve strane" na infrastrukturnim projektima i slično...

Brže-bolje, neposredno posle potpisivanja tog Memoranduma, resorna ministarka Zorana Mihajlović potpisuje memorandum o razumevanju sa konzorcijumom Behtel-Enka za izgradnju "Moravskog koridora". Tom prilikom Zorana Mihajlović je izjavila da "samo" još treba da se obezbedi model finansiranja, pa da izgradnja počne već 2019. godine.

U celoj ovoj zavrzlami sa Behtelom posebno je zanimljivo što se u Memorandumu potpisanom sa Vladom SAD u preambuli navodi da se zaključuje "uzimajući u obzir Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv korupcije i odnosne regionalne antikorupcijske inicijative". A u tački 9 posebno se napominje da "učesnici potvrđuju svoju podršku otvorenim i odgovornim tenderskim procedurama i procedurama nabavki". Pravo je pitanje kako je takav Memorandum kompatibilan sa namerama da se Behtelu dodeli ugovor, kao i zašto američki ambasador Kajl Skot, nedelju dana pošto je potpisao memorandum koji podržava otvorene i odgovorne procedure nabavki, prisustvuje potpisivanju očigledno netransparentnog memoranduma sa Behtelom? SAD su, inače, članica GREKO – grupe 48 država potpisnica sporazuma za borbu protiv korupcije.

Da stvar bude još farsičnija, ambasador Skot je prilikom potpisivanja memoranduma sa Behtelom u zgradi Vlade nediplomatski održao i lekciju novinarima da je "Kosovo nezavisno", uz mučno ćutanje potpredsednice srpske vlade Zorane Mihajlović, što je dovelo i do niza napada na nju od strane ministra odbrane Aleksandra Vulina a indirektno i predsednika Vučića.

ŠTA SVE GAZI "LEKS SPECIJALIS"

Po ugledu na famozni projekat "Beograda na vodi", ovim zakonom uvode se posebna pravila za eksproprijaciju. Građani su prinuđeni da trpe "uzimanje" imovine i pre pravosnažnosti rešenja o eksproprijaciji i određivanju naknade.

Pošto se o tom koridoru priča godinama, država je mogla natenane da primenom postojećih zakona do sada eksproprišе sve potrebne parcele. Ovako ceo postupak predstavlja ne samo bespotrebno šikaniranje građana, već država preuzima na sebe rizik da mora da nadoknađuje štetu i ima dodatne troškove ako sud stane na stranu građana u slučaju sporova. Boljom organizacijom pre svega Ministarstva građevinarstva, cela stvar bi se odavno završila.

Druga stvar koja je veoma problematična nalazi se u članu 18 zakona, kojim se uvodi neposredna primena međunarodnih standarda i normativa, kao da se po domaćim normativima ne može graditi auto-put (svi drugi auto-putevi su građeni u skladu sa našim propisima). Pri tome, to ne moraju da budu čak ni "evropski" propisi, pošto zakon dozvoljava i primenu američkih standarda (tu se koriste druge merne jedinice, ali to je najmanji problem). Taj član je neznatno ublažen amandmanom skupštinskog odbora, kojim je dodato i "ako nisu u suprotnosti sa srpskim standardima".

Pitanje je kako će naši stručnjaci koji rade u organima uprave moći da kontrolišu dokumentaciju kada ne poznaju strane standarde. Da li će republička reviziona komisija, sastavljena od profesora univerziteta, koja daje konačan sud o dokumentaciji, prolaziti "posebnu obuku" i polagati npr. testove osposobljenosti primene stranih standarda? Ko će "ispitivati" da li naši organi dovoljno poznaju te standarde kako bi mogli da postupaju po njima?

Treća i najproblematičnija stvar je suspenzija naših zakona kako bi se izbegla primena Zakona o javnim nabavkama. Umesto da se koristi uhodana tenderska procedura javnih nabavki, zakon uvodi termin "strateškog partnera", koga bira posebna "radna grupa" Vlade, na osnovu kriterijuma koji će se definisati podzakonskim aktom. Pored "strateškog partnera", ovim opskurnim postupkom biraće se i nadzorni organ na projektu.

Predviđeni postupak je veoma problematičan kada se ima u vidu i Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, kojim se u članu 76 određuje da se privrednim društvima iz EU i njihovim ograncima iz Srbije garantuje ravnopravan pristup javnim nabavkama. Vlada Srbije bi u postupku dodele ugovora za pomenuti auto-put morala da vodi računa da izbor "strateškog partnera" bude otvoren za učešće i firmama iz EU pod ravnopravnim uslovima. Međutim, tu će se pojaviti i problem što je Behtelu omogućeno da tri godine sedi u Srbiji i "istražuje" sve detalje vezane za izgradnju, čime je automatski favorizovan u odnosu na druge eventualne ponuđače. U ovom trenutku ne možemo znati kako će izgledati pomenuti podzakonski akt kojim će se detaljnije regulisati izbor ponuđača, ali čim se pribegava ovakvoj nakaradnoj konstrukciji, može se zaključiti da će ovakav postupak biti više nego sporan, pa tako može uslediti i negativna reakcija Evropske komisije prilikom ocenjivanja "ponašanja" Srbije u postupku pridruživanja.

AMANDMANI U POSLEDNJI ČAS

Da je zakon nespretno formulisan i pušten navrat-nanos u skupštinsku proceduru, bez potrebnih usaglašavanja unutar vlade, govori i podatak da je nadležni skupštinski odbor predložio čak tri amandmana koja su prihvaćena od strane vlade. To se radi jer vlada posle dostavljanja predloga zakona Skupštini više nema mogućnost ispravke teksta, pa se očigledni nedostaci po pravilu pokrivaju amandmanima odbora ili poslanika vladajuće stranke (u ovom slučaju je jasno da su došli od Narodne banke i drugih vladinih tela). Takvi amandmani pokazuju loš i nespretan rad vlade kao predlagača.

Vlada je inače u obrazloženju zakona navela da će se usvajanjem zakona povećati pravna sigurnost, što je svojevrstan apsurd. Odbacivanje već dobro uhodanih zakona i uspostavljanje ad-hok procedura izvesno je da će negativno uticati na pravnu sigurnost. Permanentno donošenje "leks specijalisa" za projekte koji se ni po čemu ne razlikuju od drugih (izgradnja auto-puta) dovodi u pitanje poverenje u pravni sistem države koja stalno mora da pribegava vanrednim zakonskim rešenjima.

BEHTEL JE 300 MILIONA SKUPLJI

Da nisu u pitanju čista posla, govori i podatak da se u vreme "vakta" Verice Kalanović o tom auto-putu pregovaralo sa Kinezima. Cena koja se tada pominjala bila je 500 miliona evra, odnosno 300 miliona evra manje nego što se spominje u "leks specijalisu". Nevešto su delovala objašnjenja resorne ministarke kao i poslanika vladajuće stranke u skupštinskoj raspravi da nije u pitanju isti projekat, pošto se posle poplava 2014. godine moralo pristupiti ponovnom projektovanju, odnosno da se predviđa i regulacija vodotokova kako bi se izbegle poplave u budućnosti. To pitanje ne bi se postavljalo da se za ceo projekat koristi otvoreni međunarodni tender. Ali zamisao je, očigledno, da se ugovor dodeli Behtelu, a ne da se u normalnoj proceduri dođe do optimalne cene, pa šta košta da košta.

U čitavom nizu država, angažovanje Behtela (po pravilu bez transparentnog postupka) praćeno je sa kritikama javnosti zbog velikih troškova gradnje, dodatnih radova koji uvećavaju cenu i potencijalne korupcije.

U ugovorima sa Behtelom često se nalaze i klauzule koje omogućavaju "fleksibilno" utvrđivanje cena, pa se tako za radove u regionu događalo da konačna cena bude 40-60% veća od ugovorene.

Usled veza sa republikanskim administracijama poslovi sa Behtelom ponegde predstavljaju i "oduživanje" za podršku SAD određenim državama. Ako već Hrvati i Albanci imaju hiljadu dobrih razloga da se "oduže" Amerikancima (Hrvati sa 4 milijarde, Albanci sa 2 milijarde), zašto to radi Srbija?

Da li potencijalni aranžman sa Behtelom predstavlja samo očajnički pokušaj Aleksandra Vučića (pošto iza cele te inicijative stoji samo on) da nađe neki "prolaz" u vrh američke administracije kako bi dobio "fleksibilniji" pristup SAD u vezi sa rešavanjem kosovskog pitanja, ili je u pitanju nešto mnogo prozaičnije? ¶

BOGDAN PETROVIĆ

Stevan Ristić predsednik Upravnog odbora Asocijacije medija

Upravni odbor Asocijacije medija jednoglasno je izabrao direktora nedeljnika "Vreme" Stevana Ristića za predsednika Upravnog odbora u narednom četvorogodišnjem mandatu

Na istoj, konstitutivnoj sednici, za potpredsednike su izabrani predsednik Color press group Robert Čoban i predsednik kompanije Comtrade group Veselin Jevrosimović, navedeno je u saopštenju.

Na Skupštini Asocijacije medija u novi Upravni odbor izabrani su direktor Novinske agencije FoNet Zoran Sekulić, izvršna direktorka Novinske agencije Beta Zlata Kureš, osnivač dnevnog lista "Danas" Rade Radovanović, direktorka izdavačke kuće Magyar Szo Rozalija Ekres, glavna i odgovorna urednica nedeljnika "Novi magazin" Nadežda Gaće i glavna i odgovorna urednica magazina "Nova ekonomija" Biljana Stepanović.

Skupština je usvojila finansijski izveštaj za 2018. godinu, izveštaj o radu Upravnog odbora i Plan rada Asocijacije u 2019. godini. Članovi Skupštine razmatrali su aktuelne probleme medijske industrije i ukazali na nepovoljan politički ambijent za rad medija u javnom interesu, tešku finansijsku situaciju i nepotpunu i pogrešnu primenu medijske regulative.

Oni su izrazili i svoje nezadovoljstvo kontrolisanim i diskriminatornim medijskim tržištem i posebno su ukazali na neuspeh dijaloga medijske zajednice sa Vladom Srbije, koji je izgubio smisao usled odsustva političke volje vlasti.

Članovi Skupštine nezadovoljni su i zbog odluke Vlade da izmeni više ključnih odredbi u Nacrtu medijske strategije i to posle završene javne rasprave i bez znanja radne grupe koja je sačinila taj dokument.

Asocijacija medija neće podržati ni prihvatiti medijsku strategiju koja suštinski odudara od verzije koju je radna grupe predala Vladi i snažno će se protiviti reviziji celokupnog koncepta medijske reforme.

Posebno će se suprotstaviti svim normativnim i faktičkim nastojanjima da se relativizuje uloga Saveta za štampu, pa i da se dovede u pitanje njegov opstanak kao jedinog samoregulatornog tela u domenu štampanih, onlajn medija i novinskih agencija, navodi se u saopštenju.

Balkanski špijun

“Sve što su mogli da angažuju, to su angažovali i uradili. Nažalost, uspešno, ali ne sasvim uspešno”, konstatovao je Aleksandar Vučić, “otkrivajući” navodni ključni cilj Zapada i Prištine – “proterivanje srpskog življa sa vekovnih ognjišta sa celog Kosova” za šta su i “angažovane najmanje dve obaveštajne službe”. I onda, dok je to obrazlagao, uz dramske pauze, Vučić je došao do poente svega, stvarnog razloga zašto je “obraćanje naciji” sazvano – da odbrani Milana Radoičića, potpredsednika Srpske liste, istog onog za kojeg je pre godinu-dve tvrdio da ga ne poznaje i da prvi put čuje za njega

Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

Svojevremeno, kada je u leto 2012. stupio na funkciju predsednika Srbije, Tomislav Nikolić se javno požalio kako ga službe bezbednosti – dve vojne i jedna civilna – ignorišu, jer u izveštajima koje dnevno od njih dobija stoji, na primer, analiza situacije u Grčkoj, gde je koji građanin pod dejstvom alkohola priveden, koja je vojna jedinica na vežbi...

“Ako je to BIA, evo poklanjam i BIA, VOA, VBA da ih vodi ko god hoće. Ako imaju samo te podatke, može opozicija da ih vodi”, rekao je tada Nikolić.

Nikolićevo mišljenje nije, zapravo, govorilo o službama u kojima su tada radili profesionalci (postojala su i primenjivala se pravila i kriterijumi za prijem), već je samo pokazalo da je nekom (a nije teško pretpostaviti kome) bilo stalo da ga stavi u svojevrsnu izolaciju. Nikolić je i tada rekao da izveštaje službi bezbednosti ni ne otvara, iako je to njegova obaveza, jer po funkciji komanduje vojskom a i član je Saveta za nacionalnu bezbednost.

“Jeste, kad bih ja dobijao izveštaje koji se tiču bezbednosti Srbije i onoga što se u Srbiji dešava. Ali pošto ja dobijam analize o onome šta se dešava u Siriji, kako će Irak dalje, šta će biti sa Iranom... Ja sam rekao – hvala vam najlepše”, objasnio je u jednom intervjuu. A na pitanje zašto ne dobija izveštaje o Srbiji, rekao je: “Pa zašto? Kad ne dobijam, šta da radim, da idem da molim da tražim izveštaje? Ko to odbija? Ne znam i ne interesuje me.”

ČOVEK FASCINIRAN SLUŽBOM

Za razliku od Nikolića, njegov naslednik na funkciji predsednika Srbije Alek-

ponovo jaše

ZAJEDNIŠTVO: A. Vučić i B. Gašić polažu venac palim pripadnicima službe

sandar Vučić ne samo da dobija sve izveštaje, nego se njima i hvali, često i neumereno, verovatno znajući podsvesnu bojazan Srba od tajnih službi i fasciniranost time. Pa su tako prošle sedmice prilikom "obraćanja naciji" morali da mu u veliku salu na Andrićevom vencu donesu i sto, kako bi navodno mogao da razastre sve papire – govornica mu premala. Stolicu je teatralno sam doneo, sklanjajući onu luksuznu sa naslonima za ruke i objašnjavajući da mu "ne treba fotelja". Svesno učinjeno, kako bi kamere i foto-aparati to zabeležili. Nekoliko dana posle, ista sala, susret sa decom sa severa Kosova, slikanje, kratka izjava, potom odlazak uz najavu da se vraća za 20 minuta, da odgovori na novinarska pitanja. U međuvremenu, i ovaj put se postavlja sto, za koji seda, sad sa pripremljenom običnom stolicom.

Zašto se Vučić u prošlu sredu "obratio naciji", posle susreta sa američkim kongresmenom Eliotom Engelom, čovekom koji je albanski lobista i koji se, uzgred, nije pojavio da se zajedno obrate medijima? Počeo je Vučić priču o susretu, nastavio o snabdevanju Srba na severu Kosova, presretanju kamiona, divljenju jedinstvenim Srbima u tom kraju jer su bojkotovali "Haradinajevu i Tačijevu robu", pa potom obelodanio da su zapadne države angažovale "kompletnu agenturnu mrežu" u medijskoj, političkoj i crkvenoj sferi, kako bi imali opravdanje za sve, "kako bi Vučić bio kriv za sve".

"Sve što su mogli da angažuju, to su angažovali i uradili. Nažalost, uspešno, ali ne sasvim uspešno", konstatovao je Vučić, "otkrivajući" navodni ključni cilj Zapada i Prištine – "proterivanje srpskog življa sa vekovnih ognjišta sa celog Kosova", i u tome su "angažovane najmanje dve obaveštajne službe". I onda, dok je to obrazlagao, uz dramske pauze, Vučić je došao do poente svega, stvarnog razloga zašto je "obraćanje naciji" sazvano – da odbrani Milana Radoičića, potpredsednika Srpske liste, istog onog za kojeg je pre godinu-dve tvrdio da ga ne poznaje i da prvi put čuje za njega. Isto je tad pričao i "mučeni" Marko Đurić zaboravljajući da je sa "gospodinom Milanom" zajedno otvarao šampanjac u severnoj Kosovskoj Mitrovici, uz ono skandiranje "Aco, Srbine".

Radoičić je očigledno značajna ličnost u državi Srbiji, a to što su kosovske vlasti navodno za njim raspisale međunarodnu poternicu zbog sumnje u umešanost u ubistvo Olivera Ivanovića, moralo je da izazove reakciju Vučića lično. I glavna poruka je bila, uz priznanje da Radoičić "nije cvećka", da na ni na koji način nije umešan u likvidaciju Ivanovića, za šta su mu dokaze dali MUP i BIA.

"To je potvrđeno kroz različite metode ispitivanja, proveravanja i praćenja pomenutog gospodina", lakonski je objasnio Vučić.

Jedan bivši funkcioner državne bezbednosti, više nego iskusan, na pitanje autora teksta čime je to Radoičić zadužio Vučića, ironično konstatuje: "Nisi glup... Radoičić je balast kog se on želi osloboditi, ali ne zna kako, jer ne zna šta je sve ovaj pohranio na sigurno mesto o raznoraznim aktivnostima koje je sprovodio."

Pošto je Vučić od svog nekadašnjeg šefa Vojislava Šešelja naučio štošta o medijskom nastupu, a i fanatično je i sam proširivao znanja "gutajući" raznu literaturu »

Vučićeva potvrda da nije špijun

Vučić nije hteo, svesno, da objasni zašto službe bezbednosti, koje mu dostavljaju podatke, ne hapse građane Srbije koji su deo aktiviranih "agenturnih mreža". Zbog toga, pored ostalog, i postoje BIA i VBA.

Član 315. Krivičnog zakonika Srbije propisuje:

– Ko tajne vojne, ekonomske ili službene podatke ili dokumente saopšti, preda ili učini dostupnim stranoj državi, stranoj organizaciji ili licu koje im služi, kazniće se zatvorom od tri do 15 godina.

– Ko za stranu državu ili organizaciju stvara obaveštajnu službu u Srbiji ili njom rukovodi, kazniće se zatvorom od pet do 15 godina.

– Ko stupi u stranu obaveštajnu službu, prikuplja za nju podatke ili na drugi način pomaže njen rad, kazniće se zatvorom od jedne do 10 godina.

– Ko pribavlja tajne podatke ili dokumente u nameri da ih saopšti ili preda stranoj državi, stranoj organizaciji ili licu koje im služi, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

– Ako su usled dela nastupile teške posledice za bezbednost, ekonomsku ili vojnu moć zemlje, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

Koliko su sva Vučićeva "obraćanja naciji" svedena na nivo farse i rijaliti šoua, a da se uopšte nema u vidu zakon, govori i slučaj iz jeseni 2018, kada je Zorana Čička optužio da je agent britanske obaveštajne službe u Srbiji. Po zakonu, i neprijavljivanje krivičnog dela je krivično delo. Pošto je Vučić to izgovorio javno, na konferenciji za štampu (igrom slučaja u prisustvu Čičkove majke), bilo je za očekivati da nadležna služba, u ovom slučaju BIA, pokrene istragu, jer tvrdnja premijera nije bezazlena, a špijunaža je kažnjiva. Čičak, tada jedan od ljudi koji su savetovali ondašnjeg lidera Pokreta slobodnih građana Sašu Jankovića, i danas je na slobodi, nije ni saslušan, a pogotovo ne optužen za špijunažu. Vučić je 2010. godine, dok je bio opozicija, na svoj zahtev dobio potvrdu BIA da nije ničiji špijun i to je prezentovao javnosti.

i sva dela o tome (plus savetnici), negde na polovini izlaganja (a trajalo je 40-45 minuta) došao je do suštine. Nakon što je nabrojao nekih 12 pitanja o slučaju ubistva Olivera Ivanovića na koja predstavnici Kosova i međunarodne zajednice nisu odgovorili, košarkaškim slengom rečeno zakucao je trojku: "mi mislimo da imamo i ime ubice izvršioca, a Albanci ga nemaju".

I onda dolazi do izražaja Vučićeva umešnost ovladavanja tehnologijom masovne zablude – kad ustvrdi da će državni organi pokušati da nađu materijalne dokaze za ono što su otkrili, "kako bi sa informacijama mogao da izađe u javnost".

"Ako su mislili da će neko u Beogradu zataškavati istragu, grdno su se prevarili. To što bi nekima najlakše bilo da optuže, kad bi još mogli predsednika, da se dočepaju vlasti, pa da kažemo da je on ubica. Sram vas, bre, bilo! Ne znate šta ćete", rekao je Vučić, ne objašnjavajući, po običaju, na koga se njegova poruka odnosi.

KLONOVI I ZAGONETKE

Ivanović je ubijen 16. januara 2018. u severnom delu Kosovske Mitrovice, a samo dan kasnije Vučić javno obećava: "Za 15 dana će vam se naše službe objaviti po pitanju Olivera Ivanovića... Službe će po tom pitanju da govore za negde dve nedelje, i šta su saznali i šta ne mogu da saznaju, i tako dalje. Ne mislim da će se mnogi mnogo čemu iznenaditi. Iznenadiće se oni koji su krivca znali unapred." Prođe godina i po, službe se nisu oglasile, a i Vučić je reterirao, čeka materijalne dokaze koje Priština i međunarodna zajednica nikako da pošalju, uključujući i čaure iz oružja kojim je Ivanović likvidiran. Da jedan sud koji vodi istragu daje materijalne dokaze drugoj državi, koja ga, usput, ne priznaje i naziva takozvanim, to nije zabeleženo. Ali Vučić lamentira nad time da su dostavljeni ne original, nego "klonovi čaura".

Čaure su važne u istražnom postupku zbog, prema rečima stručnjaka, tragova koje ostavljaju udarna igla i takozvani izvlakač, to je otprilike ono što bi se moglo nazvati ličnom kartom oružja. Plus specifični tragovi koji na projektilu ostaju tokom ispaljenja, putanjom kroz cev. Baza podataka o oružju, legalnom, a pogotovo ne ilegalnom, koja bi sadržavala takve tragove ne postoji nigde. Jedino može da pomogne ako je to oružje ranije upotrebljavano u nekom drugom krivičnom delu, pa da se onda tragovi poklope. Na prostoru bivše Jugoslavije, gde je toliko oružja bilo u opticaju, teško je poverovati da bi se za jedno očigledno brižljivo pripremano ubistvo, kao što je Ivanovićevo, koristilo oružje iz kojeg je neko već ranije upucan i koje je, stručno rečeno, "kontaminirano".

U zagonetkama, odlično plasiranim, kako bi se zaokupirala javnost, Vučić svoj nastup dovodi do zamišljenog kraja, znajući da će tabloidi to jedva dočekati – ne optužujući nikog direktno, on pominje neka albanska imena, onako usput. Zapitao je zašto Srbija ne može da dobije snimke sa međunarodnog aerodroma Rinas u Tirani iz tog perioda, a posebno "podatke o kretanju lica Fljorim Ejupi, koje je u Nemačkoj pod prismotrom". Vučić je onda pitao (pitanje je najbolja odbrana), kako se Ejupi kretao po Tirani i po Kosovu i kako je posle vraćen u Nemačku. I kako je uopšte napustio Nemačku, a pod prismotrom je.

Ejupi je, inače – i tu je Vučić poentirao zajedno sa službama koje su ga snabdele informacijama – osoba koja je bila osumnjičena i osuđena nepravosnažno na 40 godina zatvora zbog bombaškog napada na autobus Niš ekspresa u Livadicama kod Podujeva u februaru 2001, kada je 12 Srba poginulo, a više desetina povređeno. Zbog nedostatka dokaza pušten je na slobodu, presuda je poništena, a on danas živi u Nemačkoj i organima te države podneo je prijavu protiv Vučića, zbog onoga što je izgovorio prošle nedelje. Ali, za srpske tabloide i "dežurne analitičare" režimskih i drugih televizija uvek zahvalna tema.

Vučić je pomenuo i ime izvesnog Edžmedina Zekaja, koji je kasnije promenio ime u Liraj – da šta je radio u Kosovskoj Mitrovici u tom periodu? Začudo, propagandna mašinerija tog Zekaja više nije pominjala.

Pošto Vučić uvek ima – kako pre početka "obraćanja naciji" objasne – ranije isplanirane obaveze i postoji mogućnost za samo nekoliko pitanja, mikrofona se, zanimljivo, uvek dočepaju režimski mediji, prvo zvanično ugašeni Tanjug, ne sa jednim nego tri pitanja, a potom Pink, takođe sa tri, gde obavezno moraju biti pomenuti "Đilas, Jeremić i ostali". Potom eventualno još neko, uključujući i televiziju N1, da bi Vučić mogao da trijumfuje: "Evo odgovaram na pitanje i N1, pa da završimo, čekaju me." ¶

DAVOR LUKAČ

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

Svakog dana.

KOMENTAR DANA
urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"
samo na www.vreme.com

nedeljnik
VREME

Misterija tela pored klupe

Više od godinu dana nakon nasilne smrti mladića kojeg je tukla policija, porodica traga za odgovorima. Početkom maja prošle godine Milovan Ivić (28) pronađen je mrtav u Gagarinovoj ulici u Novom Sadu. Mrtvozornica je odbila da na licu mesta izda umrlicu pošto je telo pronađeno na javnoj površini imalo vidljive telesne povrede i naredila je da se telo preveze na obdukciju. Milovanova majka navodi da je "policajka A. S. sa mesta zločina pozvala telefonom jednog od trojice policajaca koji su dan ranije prebili Milovana rečima 'Ne zajebavam se, evo ga, leži mrtav'". Mediji o ovome do danas nisu izvestili, čak ni da je telo pronađeno

Veče je u dvorištu između zgrada u Gagarinovoj ulici u Novom Sadu, mladić i devojka se svađaju, prijatelj Milovan pokušava da ih smiri. Po prijavi stanara, policija dolazi i odvodi ih u stanicu zbog remećenja javnog reda i mira. Mladić i devojka imaju lisice, a Milovana su poveli, kako drugi mladić navodi, "kao svedoka" odvojenim automobilom.

Prema našim saznanjima, u stanici, jedan od policajaca udara devojku koju vozilo hitne pomoći odvozi na neuropsihijatriju, nakon čega Milovan burno reaguje: "Kako vas nije sramota, zašto udarate žensko?!" Potom se dešava prvo prebijanje Milovana, nakon čega dolazi interventna i, prema rečima preživelog od dvojice mladića, "interventna nas još dodatno udara dok klečimo na podu vezanih ruku iza leđa. Sa sigurnošću sam video da policajac udara Milovana nogom u leđa i da on pada i glavom udara u pod." Nakon ovoga, Milovan je obavestio policiju da nemaju pravo da ga tuku, da zna svoja prava, da mu majka radi u Ministarstvu odbrane i da želi da je pozove. "Drugi mladić navodi da je ovo dodatno iznerviralo policajca, koji je Milovanu prišao i otresao njegovu glavu o beton", a da se potom "tim udarcima pridružuje još nekoliko policajaca" i da nije više mogao da prati šta se Milovanu događa, jer su i njega tukli. Milovanov očuh potvrdio je početkom ove nedelje da je drugi mladić ostao pri svojoj izjavi i da ju je ponovio pravnicima iz Kuće ljudskih prava. Milovanov prijatelj S. rekao je: "Tukli su nas kako su stigli, nogama, šakama, o predmete... Onda su nas vezane odvezli u policijsku stanicu u Kralja Petra. Mene su potom odvezli na neuropsihijatriju, a Milovana na šivenje, zbog obilatog krvarenja. To je poslednji put da sam Milovana video živog."

LEKARSKI PREGLEDI

Tokom ove večeri, Milovan je imao tri lekarska pregleda. Prvi je bio u policijskoj stanici u Rumenačkoj, drugi u pritvorskoj jedinici u Kralja Petra, a treći u Kliničkom centru Vojvodine (videti okvir "Zdravstveno stanje Milovana Ivića").

Između dva pregleda, Milovan je zadobio nove povrede, iako je sve vreme bio u nadležnosti policije.

Milovanova majka Diana kaže da joj je još živ sin rekao da su ga tri policajca tukla i u Kralja Petra, na šta je on odgovorio: "Lako je vama mene vezanog tući, idite braniti srpski narod na Kosovu."

U 6 ujutru, u vreme koje je majci najavljeno, Milovan je pušten iz stanice. Majka ga zatiče na klupi na Bulevaru oslobođenja: "Imao je velike bolove u glavi i grudima, pa je seo. Bio je sav krvav, a glava sva natečena, uvećana duplo, sva od hematoma, čelo od podliva natečeno, uši indigo, usna razbijena, desna ruka natečena, levo oko natečeno i zatvoreno, desna arkada zašivena."

Pošto ih u Vojnomedicinskom centru u Petrovaradinu, prema rečima majke i njenog nevenčanog supruga, ne primaju, na Milovanovo insistiranje odlaze do pomenutih policijskih stanica, traže snimke sa kamera koje ne dobijaju, a ne dobijaju ni rešenje o zadržavanju.

Policijska službenica A.S. izjavila je za tužilaštvo: "Posebno napominjem da mi prema istima (Milovanu i S.) uopšte nismo primenjivali silu, jer za tim nije bilo potrebe. Prema pokojnom Ivić Milovanu niko nije primenio silu u ispostavi Detelinara."

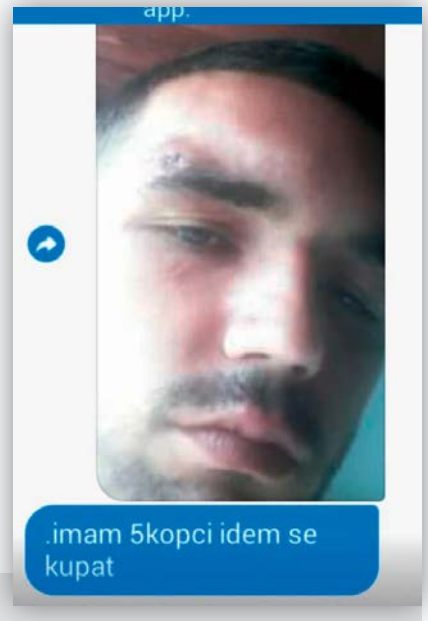
"Sam si udario glavom, a ja sam ti je dočekao" (u smislu pridržavanja, prim. aut.), reči su zamenika komandira PI Detelinara Draže Kovačevića, kako za "Vreme" potvrđuju Milovanova majka i P.P., još jedan svedok tih reči.

"On je (Milovan Ivić) u jednom momentu ustao sa klupe skočivši glavom prema podu i tom prilikom dobio rasekotinu arkade", izjavio je inspektor M.

"VRAĆAM SE BRZO"

Milovan je popio lekove protiv bolova i spavao do posle 8 uveče. "Bila sam kod zgrade 'Dnevnika'. Nazvao me je i došao taksijem do mene. Pričali smo o događaju, pa je rekao da ide da vidi da li su pustili S. (drugara) sa psihijatrije (verovatno trežnjenja, prim. aut.) i kako je on. Poljubio me je, rekao da ćemo sutra sve rešavati kod doktora i kod advokata, i kre-

RETKI MATERIJALNI DOKAZI: Snimak nadzorne kamere u ulazu zgrade u Gagarinovoj i snimak ekrana poruke i selfija na mobilnom telefonu
Foto: privatna arhiva

Zdravstveno stanje Milovana Ivića

Vreme:	19.15h	19.46h	20.34h
Mesto:	Stanica policije u Rumenačkoj	Pritvor u Kralja Petra 11	Klinički centar Vojvodine
Krvni pritisak:	**100/70**	**130/85**	**Nije meren**
Anamneza:	Svestan, orijentisan, komunikativan. Navodi da je pio pivo. Nije agresivan.	Lice povređeno u tuči. Ima ranu levo iznad desnog oka za hiruršku obradu. Svestan, pokretan.	Pacijent navodi da je pretučen od strane policije. **U predelu glave lacerokontuzna rana. Urađena PHOR** (primarna hirurška obrada rane, čišćenje i šivenje, prim. aut.), **konstatovana kontuzija nadlaktice**

nuo. Rekla sam mu da se ne zadrži dugo", kaže majka.

"Neću dugo, vraćam se brzo", poslednje su reči koje je dvadesetosmogodišnji Milovan uputio majci.

Interpretacije toga kako je Milovan zadobio povrede dok je bio u nadležnosti policije u neprihvatljivoj meri variraju (videti okvir "Kontradiktorni iskazi").

Sutradan ujutru, Milovanovo beživotno telo pronađeno je između Gagarinove 10 i Bulevara kralja Petra 28c.

Na licu mesta pojavila se upravo policajka A. S. "Izašla sam na lice mesta i videla povrede na glavi Ilića koje nije imao kada smo ga kolega i ja doveli u ispostavu."

Na osnovu informacija koje je zamenik javnog tužioca M.T. telefonom dobio od policije, on uprkos tome što je u pitanju sumnjiva smrt na javnom mestu, ne izlazi na teren i vršenje uviđaja poverava policiji.

Kako saznajemo, na licu mesta zatečeno je više krvavih maramica i opušak od cigarete, oko Milovanove glave nalazila se lokva vode. U ustima je imao ružičastu penu, najverovatnije pokazatelj asfiksije. Prema saznanjima "Vremena", ništa od ovoga nije uzorkovano.

U međuvremenu, u novosadskom Centru za sudsku medicinu, urađena je obdukcija.

Obdukcija je otpočela istog dana, 4. maja 2018. u 11 časova. Zamenik javnog tužioca rekao je obducentu da proceni da li je potrebno uraditi i hemijsko-toksikološke analize.

Na obdukciji je uočena mnogokrvnost pluća, srca, jetre, želuca, slezine, bubrega, jezika, očnih vežnjača, sluznice tankog i debelog creva. Jedno moguće objašnjenje koje smo dobili jeste da krv nije mogla da otiče iz organa i da se Milovan verovatno sporo gušio. Otečen je bio mozak, jezik, arkada, gornji očni kapci, sa kružnim podlivom na sredini obe usne, podlivom i nagnječenjem desne slepoočnice iznad uha.

Sa ovim povredama, oguljenim ramenom, kontuzijom nadlaktice, hirurški zašivenom arkadom, tečnom krvi u moždanici, desnim plućnim krilom punim tečnosti, sitnopenušavim sadržajem u ustima, ždrelu, jednjaku, grkljanu, dušniku i dušnicama, obducent konstatuje da "nađene povrede pojedinačno »

i zbirno predstavljaju laku telesnu povredu nastalu tupim predmetom kao dejstvenim principom", kao i da je smrt Milovana Ivića "nasilna, nastupila kao posledica konzumacije alkohola i lekova za smirenje".

Novinar i urednici "Vremena" imali su uvid u Izveštaj o hemijsko-toksikološkoj analizi, kao i u izveštaj o ekspertizi alkohola, i primetili su da su doze diazepama višestruko manje od terapijskih.

Naime, u Milovanovom uzorku krvi pronađeno je 0,16 µg/ml, a terapijskim koncentracijama diazepama smatraju se one do 4 µg/ml odnosno čak i 25 puta veće. Milovanova majka rekla je da mu je ona dala lek za smirenje.

Alkohola je Milovan imao 0,68 mg/ml u krvi, a 1,1 mg/ml u urinu, što implicira da je bio u fazi trežnjenja.

Redakcija "Vremena" imala je uvid i u mišljenje lekara specijaliste patologa koji nije povezan sa institucijama koje su direktno radile sa uzorcima, i iako je radi njegove bezbednosti insistirao na anonimnosti, izneo je sledeća zapažanja: histopatološki pregled i obdukcioni nalaz mogli bi ukazati na smrt koja je nastupila kao posledica poremećaja funkcije disanja, ali uzrok i mehanizam nisu jasni ni očigledni; utvrđena koncentracija alkohola u krvi ni u kom slučaju nije takva da bi se mogla dovesti u vezu sa smrtnom posledicom i stanje u momentu smrti kvalifikuje se kao tzv. "pripito stanje", bliže gornjoj granici prema treznom stanju; koncentracije medikamenata u krvi bile su u okvirima terapijskih, veoma su niske, pa ni utvrđeni medikamenti sami za sebe, a ni njihova kombinacija sa alkoholom u utvrđenim koncentracijama nisu mogli dovesti do smrti.

Obdukcija i ekspertiza alkohola izvršene su 4. maja, toksikološka analiza urađena je 11 dana kasnije, mišljenje da je smrt nastupila konzumacijom alkohola i anksiolitika zaključeno je 19 dana nakon smrti Milovana Ivića.

UVIĐAJ I PREVIDI

Iako je telo pronađeno u zoru 4. maja, iako vreme smrti još uvek nije bilo pouzdano utvrđeno i iako je Više javno tužilaštvo naredilo Policijskoj upravi Novi Sad da pribavi snimke sa kamera koje pokrivaju mesto uviđaja i bližu okolinu, odeljenje kriminalističke policije pribavlja snimke nastale isključivo nakon ponoći, i to čini tek 8. maja. Naknadno se obducent izjasnio da je "smrt mogla nastupiti između 23 časa 3. maja i 6 časova 4. maja, iako je u sopstvenom izveštaju naveo da je mrtvozornica konstatovala smrt u 5.44.

Dakle, PU Novi Sad pribavio je snimke nastale od 00.00 do 24.00 časova 4. maja. Međutim, nešto se dešavalo i pre ponoći.

Sutradan, tužilaštvo urgira da policija dostavi zapisnike o uviđaju, a pet dana kasnije tužilaštvo dobija tražene videosnimke sa mesta na kojem je nađeno telo Milovana Ivića.

Na snimcima iz više uglova, u koje je "Vreme" imalo uvid, u traženom vremenskom periodu nema nikakvih sumnjivih aktivnosti, ali nepun sat pre ponoći na dvadesetak metara od mesta na kojem je nađeno Milovanovo telo, snimljeno je prebijanje. Na snimku se vidi da nekoliko (3–5 napadača, muške građe) prebijaju jednu osobu, udaraju je tupim predmetima, ruše na zemlju, hvatajući se za prečagu za trešenje tepiha nogama udaraju žrtvu...

Nekoliko sati nakon tuče sa snimka, Milovanovo telo pronalazi slučajni prolaznik dvadesetak metara dalje i poziva policiju.

SPORNE ČINJENICE

Prvog jula tužilaštvo je raspolagalo obdukcionim izveštajima i propratnim nalazima, snimcima sa kamera i drugim materijalima. Petog septembra tužilaštvo nalaže veštačenje spisa predmeta Fakultetu medicinskih nauka Univerziteta u Kragujevcu. Odbor za sudskomedicinska veštačenja nedelju dana kasnije obaveštava zamenika tužioca da su "mišljenja da VJT zatraži ekshumaciju i reobdukciju u cilju razjašnjavanja spornih činjenica". Izjašnjavajući se o uzroku smrti, iz Kragujevca stiže mišljenje da "doze konzumacije lekova za smirenje i alkohola koje su navedene u hemijsko-toksikološkoj anali-

Kontradiktorni iskazi

Policajka A.S:
"Prema pokojnom Ivić Milovanu nije niko primenio silu u ispostavi Detelinara. Ja sam čula da je on kasnije u marici naneo sam sebi povrede, a zatim i u prostorijama pritvora, tako što je glavom udarao u automobilu marici u metalne delove i u zid u pritvoru."

Policajac S.M:
"Ja nisam video da ga je bilo ko tukao, a od mojih kolega sam čuo da je isti sam sebi naneo povredu tako što je udario glavom u zid."

Inspektor M:
"U jednom momentu je ustao sa klupe skočivši glavom prema podu i tom prilikom zadobio rasekotinu arkade.

Policajac M.Č. (interventna jedinica):
"Pokojni Ivić Milovan nije imao nikakvu povredu na glavi kada je ušao u vozilo. Isti je zadobio povredu glave, ali u hodniku pritvorske jedinice kada je, čekajući da bude smešten u ćeliju, pao sa klupe na kojoj je sedeo."

Policajac B.P. (pritvorska jedinica):
"Niko nije primenio silu na privedenim licima, a posebno niko nije upotrebio palicu. Ta lica su nastavila (?) sama da se povređuju. U jednom trenutku sa klupe pao je na pod Ivić i razbio levu arkadu."

Načelnik Policijske uprave M.Š:
"Kako bi sprečio nastupanje eventualnih štetnih posledica, službenik O.M. prišao je Iviću koji je sedeo na klupi i pokušao da ga spusti na pod. Međutim, Ivić je u tom trenutku nekontrolisano odskočio sa klupe, izgubio ravnotežu i pao na pod prostorije." O.M. je imenovanom vezao i noge službenim lisicama i on je smešten u prostoriju za zadržavanje."

Zamenik komandira D.K. (prema rečima Milovanove majke):
"Nije to baš tako. Vikali ste, urlikali, itd... sam si udario glavom, a ja sam ti je dočekao."

ŠTA SE OVDE ZAPRAVO ZBILO: Haustor zgrade u Gagarinovoj ulici br. 10
Foto: privatna arhiva

zi ne odgovaraju letalnim, odnosno smrtnim i da se nije moguće egzaktno izjasniti o uzroku smrti". Da bi uradili puno veštačenje, Sudsko-medicinski odbor tražio je dostavljanje originalnih histopatoloških kalupa 19. septembra 2018.

Deset dana kasnije, nejasno na čiju inicijativu i kojim povodom, specijalista sudske medicine dr Stojan Petković sačinjava novi izveštaj laboratorije o hemijsko-toksikološkoj analizi i saopštava da je 26. oktobra (pet meseci nakon Milovanove smrti) uradio specifičnu analizu na prisustvo narkoanalgetika buprenorfina i da je nalaz pozitivan.

Ovaj nalaz, zaveden pod manjim delovodnim brojem, dostavljen je Odboru za sudsko-medicinska veštačenja u Kragujevcu zajedno sa histopatološkim kalupima. Nakon ovoga, krajem novembra prošle godine, kragujevački Sudsko-medicinski odbor se izjašnjava da "poklanja poverenje izveštaju sa obdukcije i rezultatima toksikoloških analiza, uključujući i naknadne analize i uzimajući u obzir izjavu obducenta" i konstatuje da ova dokumenta objašnjavaju uzrok smrti i navode uzajamno fatalno sadejstvo buprenorfina i etil-alkohola, uz ogradu da je "neosporno da postoji vremenski interval od pola godine između dve hemijsko-toksikološke analize" i da "ukoliko se kao takav od strane tužilaštva ne prihvata, odgovor se može dobiti ekshumacijom leša pokojnog Milovana Ivića i uzimanjem očuvanih mekih tkiva za hemijsko-toksikološku analizu".

Buprenorfin se upotrebljava kod opioidne zavisnosti, koristi se kao terapija zamene kod kratkoročne i srednjoročne zavisnosti od (najčešće) heroina i ublažava apstinencionu krizu.

Kada se uzima terapijski, uzima se u obliku sublingvalnih tableta. U retkim slučajevima upotrebe buprenorfina kao primarnog narkotika, uzima se preko igle, kao i heroin. U oba ova slučaja, njegova koncentracija u krvi trebalo bi da je znatno veća nego u želucu (u kom bi mogla biti u tragovima), međutim naknadno urađena hemijsko-toksikološka analiza utvrdila je koncentraciju od 2,2 ng/ml u želucu a 0,3 ng/ml u krvi. Jedno moguće objašnjenje za ovo jeste da je sublingvalna tableta progutana, što je vrlo neefikasno ako neko u planu ima konzumaciju buprenorfina kao primarnog opijata.

Porodica ostaje pri tome da Milovan nije koristio narkotike i u više navrata insistirala je na ekshumaciji, koja do zaključivanja ovog izdanja nije naložena. Inspektor M. rekao je da je "Diani Đelić (majci, prim. aut.) predočeno kompletno činjenično stanje i da je nemoguće da sve poluge sistema budu udružene radi zavere".

Milovanov očuh početkom nedelje potvrdio je za "Vreme" da ni policija ni tužilaštvo više ne rade na ovom slučaju, kao i da o snimcima na kojima je prebijanje očigledno nije bilo ni reči u zvaničnoj dokumentaciji, niti je iko ozbiljno uzeo u obzir mogućnost da je Milovan preminuo od posledica prebijanja. ¶

LAZAR ČOVS

Robin Hud sa Andrić

Trgovci su prepričavali kako ih je zatekla odluka da se posle samo dva dana bojkota radnje otvore, te da su se i ti što im se predstavljaju kao vođe našli u nevolji kako da im objasne zašto moraju početi sa radom istovremeno kada je trebalo da se dogovaraju o merama daljeg bojkota i produbljivanja humanitarne krize

Fotografije: Tanjug

U novembru prošle godine sam za 1456. broj "Vremena" prepričala kratak dijalog sa poznanikom sa Severa Kosova, nakon što sam na Fejsbuku pročitala poruku podrške jedne Mitrovčanke Milanu Radoičiću, kao i pesmu koju su spevali neki ljudi i u njoj opevali grehe drugih, a njega opisali kao *narod*, pa ga upitah *je li on to neki Robin Hud Severa*? Tek što su tada Albanci uveli takse, prvo od 10, pa za nedelju dana i od 100% na robu iz Srbije i BiH, pa njegova romantična odmetnička priroda još uvek nije bila dovoljno opevana, jer su istom mesecu već pokušali da ga uhapse ali za navodnu umešanost u ubistvo Olivera Ivanovića. Neuspešno.

"Radoičić nije ni akademik, ni intelektualac, ali je za razliku od mnogih velikosrba, ne jedanput, uz sve druge stvari kojima se ne ponosimo i kojima ni on nije srećan, uvek bio na braniku Severne Mitrovice. Dok nije bio ubijen ovom kampanjom da je ubica, on je bio čovek broj 1 za odbranu Severne Mitrovice, u smislu onih koji bi pružili otpor Albancima", emotivno je u udarnom večernjem terminu poručio sa ekrana RTS predsednik Srbije tog novembra.

"Možda kada budete čitali ove redove sutra, sve ovo bude samo stara vest", završila sam tekst za "Vreme".

Sedam meseci kasnije takse i dalje nepomično stoje, kao i dalje neosvojivi bedem odbrane koji predsednik Srbije podigne bujicom jakih reči, obično hiperbolom i slovenskom antitezom, kad god se potpredsednik Srpske liste prozove za navodno nepočinstvo.

"Milan Radoičić nit' je cvećka... ali Milan Radoičić sa sigurnošću, sa svim onim što smo dobili od Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije i Bezbednosno-informativne agencije, ni na koji način nije učestvovao u likvidaciji Olivera Ivanovića. I to je potvrđeno kroz različite metode ispitivanja, proveravanja i praćenja pomenutog gospodina", najnovije je Vučićevo svedočenje.

ŠUMOM ILI DRUMOM

Radoičić više nije fizički na braniku Severne Mitrovice, ali se zadržao Robin Hud. Predsednik lično.

"Snalazićemo se kako znamo i umemo da našem narodu dopremimo hranu, vodu i lekove, kao što smo i do sada radili i uvek ćemo to činiti, makar ja postao ozloglašeni evropski Robin Hud. To je taj Vučić što iz šume šalje hranu i vodu", opisao se novi Robin ovih dana.

Svi volimo priču o Robinu Hudu, a ponekima je i potreban, kao Srbima sa Severa.

Zamalo da u julu završimo u pravoj humanitarnoj katastrofi i to posle 20 godina ugnjetavanja sa svih strana. Sve prodavnice i apoteke, pijace, svi privatni uslužni objekti, uključujući taksi prevoz, obustavili su rad posle jednog dopisa i sastanka grupe koja se predstavlja kao Udruženje privrednika sa Severa. Munjevito se među građanima raširila i neizrečena naredba da se ne kupuje ništa na jugu.

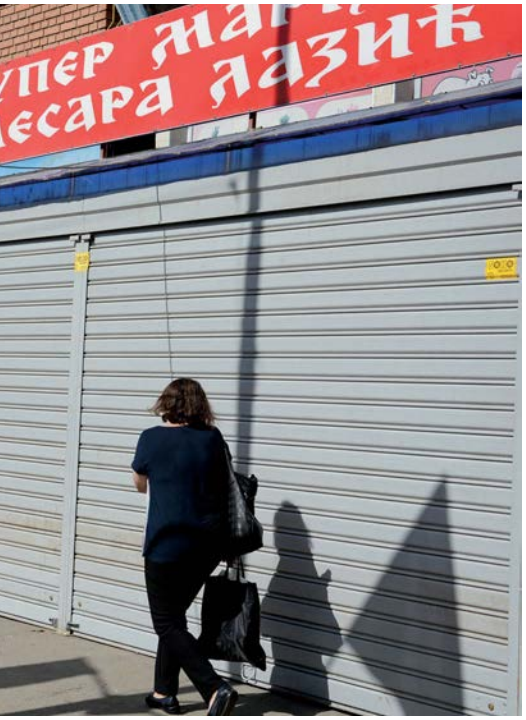
"Poštovani, s obzirom na novonastalu situaciju na Severu Kosova i Metohije koja sa sobom nosi veliki broj poteškoća sa kojima se najčešće susreću privrednici koji su izloženi svakodnevnim pritiscima, hapšenjima, oduzimanjem kamiona i robe, pozivamo vas na slogu i jedinstvo. U znak protesta na uvedene takse i nemogućnost uvoza srpske robe na teritoriju Kosova i Metohije, pozivamo sve privrednika da ni po koju cenu ne uzimaju robu iz južnog dela pokrajine (od Albanaca) i da na taj način pokažemo slogu i jedinstvo uz pozdrav JER ODAVDE NEMA NAZAD" – stajalo je na parčetu hartije sa potpisom Udruženja privrednika.

U novembru su kosovski policajci hapsili za umešanost u ubistvo Olivera Ivanovića, krajem maja za učešće u organizovanom kriminalu i švercu. I u jednoj i u drugoj akciji, hapsili su uglavnom svoje kolege. U pritvoru je sada nekoliko desetina Srba, Albanaca i Bošnjaka, mahom iz Granične policije Kosova, koji se sumnjiče za dugogodišnji šverc.

Nekoliko dana kasnije meštani jednog sela na Severu sprečili su pograničnu policiju da izvrši kontrolu kombija odakle su zapravo pretovarili robu u više vozila i odvezli je svako na svoju stranu, a pre toga je u drugom selu kosovski policajac srpske nacionalnosti pucao na kombi koji nije hteo da se zaustavi, i za koji se pretpostavlja da je prevozio manju količinu robe.

Iz Prištine su stigle konkretne, vidljivo pojačane mere da se spreči ono što nazivaju švercom, a mi na Severu nabavkom robe alternativnim putevima. Šverc je postojao i pre taksi, odvijao se praktično neometano legalnim i ilegalnim prelazima,

evog venca

ZATVARAJ PA OTVARAJ:
Radnje u Kosovskoj Mitrovici

ali je od uvođenja taksi robni saobraćaj praktično preusmeren na alternativne staze. Jednom od njih svojevremeno je došao i Marko Đurić, pa se time hvalio po Severu. Kao kad Mali Džon krene u izvidnicu.

Robu je ovim kanalima proteklih meseci mahom nabavljalo nekoliko većih veleprodajnih magacina na Severu, odakle bi je potom mali trgovci preuzimali, osim nabavke mlečnih proizvoda koji su preko distributera stizali direktno u prodavnice.

Upravo je ovim hapšenjima završen medeni mesec između Haradinajeve vlade i centara moći na Severu.

Sve češće su se od uvođenja taksi žalili mali trgovci na porast nameta koji su im nametali razni šerifi od Notingema da bi im propustili robu, što je i poslužilo Ramušu Haradinaju da objasni otkud nova policijska akcija na Severu. "Srbi su se žalili", uz naivan pogled saopštio je kosovski princ Džon pošto je akcija izvedena, i to sa gorkim ukusom onog što se dogodilo u Zubinom Potoku – postavljanje barikada, hapšenje i fizički napad na ruskog i lokalnog službenika UNMIK-a i prebijanja civila.

Istine radi, celo Kosovo podložno je švercu i probušeno alternativnim pravcima. Setite se samo legendi o magarcima koji prevoze oružje iz Albanije u SFRJ ili ilegalnih prelazaka pripadnika UČK u SRJ i ka Albaniji. Danas su tu šleperi, migranti, droga, otpad, belo roblje itd. I plazma i kravica, naravno.

Nepotvrđena je spekulacija da je pre bunta privrednika i trgovaca privrednicima na sastanku u Raški jedan od naših šervudskih odmetnika preneo komandu da se zatvore radnje, te da je, navodno, to bio jedan od prvobitnih scenarija za humanitarnu krizu kao diplomatski pritisak za suspenziju taksi pred sastanak u Pariz.

Na trenutak ih je iznenadio sam Ramuš Haradinaj kada je nekoliko dana ranije na svojoj Fejsbuk stranici lakonski izneo konkretna imena sa Severa, optuživši ih zajedno sa Beogradom za zajednički plan da izazovu veštačku humanitarnu krizu na Severu.

Pariz i diplomatija su otpali, ali je odluka ostala jer su je, u međuvremenu, zdušno podržali i mali trgovci, u kratkovidom uverenju da je dovoljno da budu solidarni i zatvore sve, a da ljudima istovremeno zabrane da po namirnice odlaze na jug, kako se to već godinama čini i odakle sami trgovci u veleprodaji snabdevaju svoje piljare.

GRAD DUHOVA

"Šiptari ne daju našu robu da prođe! Nećemo ni mi njihovu!" odjekivalo je gradom duhova, na šta je ličila severna Kosovska Mitrovica 1. i 2. jula. Ove poslastice lovile su medijske ekipe iz Beograda i Prištine.

Žega, po koja glava se promoli u gradu. Usporen hod, povijena glava. U gradu su bensedini i bromazepami već godinama na vrhu najprodavanije robe.

Grad je delovao uspavano ta dva dana. Ali, počelo je ispod da ključa: kod onih koji ne mogu bez jutarnje kafe u letnjoj bašti, cigarete sa društvom, ili rakije u kafani, kod onih koji moraju da ispune kvote u sportskim kladionicama, kod pivopija, kod ljudi sa viškom slobodnog vremena koje su poslovično trošili na obilaženje tezgi, hvatanja cena i abrova, ali pre svega kod porodica sa malom decom, budućih roditelja, bolesnih, višečlanih domaćinstava...

"Ne idite kod Šiptara!", odzvanjalo je sa druge strane sve jače u pokušaju »

mobilizacije interesnih grupa, pa su počele da kolaju i glasine o tome ko precizno gde stoji na tačkama koje dele sever od juga i prokazuje svojim šefovima one koji prelaze da kupe.

Pripremala se polako priča o kolapsu u bolnici.

BISER IZ VELIKE PLANE I TABLOIDI

Kada je Haradinaj 2. jula popodne s juga poslao dva kamiona na Sever sa robom i porukom kako njegovi građani neće gladovati, na putu do njih kako bismo snimili taj prizor, u praktično praznoj ulici zatekla sam konja na šetalištu, onom koje je Marko Đurić proglasio mitrovičkom Knez Mihailovom, a Federika Mogerini najlepšim parkom Evrope. Njegov vlasnik, sa stetsonom na glavi, odmarao se sa nekolicinom mladića u letnjoj bašti zatvorenog lokala. Nema taksija, obešenjački kaže, pa jaše svog Nearka od Zvečana do Mitrovice.

U velikim kamionima parkiranim na prvim metrima severne teritorije, zatekla sam, kako mi se učinilo, nepristojno malu količinu robe i mnoštvo policije oko njih. U jednom, radnik na kolicima šeta robu gore-dole. Trebalo mi je par minuta da shvatim da je on nikada na severu neće istovariti, već je samo vozika po polupraznom kamionu. Nisam videla nijedan logični razlog za šetnju po kamionu, osim osećaja neprijatnosti ili straha, koji mi je učinilo da je imao, usled čega nam pokazuje da nešto radi. Na fakturi je ispisana vrednost robe za prodaju – 6400 evra. Zatičem pakete najosnovnijih namirnica: voda, šećer, testenine, prašak, neki slatkiš i srpsko jestivo ulje "Biser" iz Velike Plane.

Niko ne dolazi da kupi robu.

Prišla je službenica Poreske uprave Kosova, zatražila papire i utvrdila da je roba bez fiskalne kase, praktično, ilegalno na Severu. Udaljio ju je ubrzo omanji policajac u civilu, odbivši da joj se predstavi i nama sa lokala nepoznat. Sutradan je K.A. osvanula u tri kosovska tabloida, sa mnoštvom privatnih fotografija objavljenim sa njenog ličnog profila, uz fotografije sa lica mesta na kojima je zaokružena crvenom bojom i naslovom "Ko je Srpkinja, zvaničnica Poreske uprave, koja je ometala vladu na Severu".

Osim policije i moje ekipe koja je pratila proveru koju je vršila službenica poreske administracije, ne sećam se da sam ijednog novinara u blizini zatekla.

Narednog dana je u istim kamionima bilo nešto više robe, čak i vidljivo istaknut *Sempre* – neuspela kosovska zamena srpske plazme.

Kupci i dalje nisu prilazili.

Do tada su se već radnje na Severu otvorile i četiri naselja su opet oživela. Sa rafova su se prodavale zalihe, ali to više nije niko primećivao. Grad se vraćao u svoj ritam.

POBRKANI LONČIĆI

Prepričavali su mi posle trgovci kako ih je zatekla odluka da se posle samo dva dana bojkota radnje otvore, da su se i ti što im se predstavljaju kao vođe našli u nevolji kako da im objasne da otvore radnje istovremeno kada je trebalo da se dogovaraju o merama daljeg bojkota i produbljivanja humanitarne krize.

Navodno je jedan Robin, od kog su inače primali komandu, bio za bojkot, a drugi da se radnje otvore. Ili kad je Mali Džon najavio zatvaranje radnji, drugi Robin nije imao pojma o tome. Ili kad su šervudski odmetnuci pričali o humanitarnoj krizi, Marijana je kukala kod princa Džona da su u pitanju političke igre... Ili kad je Alan Dejl molio fratra Taka da pomogne i sakupi pomoć od vernika jer su prepušteni sami sebi, fratar je nepoverljivo oklevao, jer su ga onomad lane pošteno ovi odmetnici isprašili... Sve su se te čudne priče prepričavale šervudskom šumom.

"Kao muve kad se razlete, pa ne znaju kuda i šta", opisala mi je koleginica iz Beograda spekulacije o onome što liči na razgovor gluvih telefona između slojeva zvaničnog Beograda i slojeva centara moći na Severu, dok je pokušavala da napiše priču o njegovim stanovnicima.

"Da, ali ovo kako sada izgleda je da jedino ovaj Džon zna zašto i kako radi i kako postepeno sloj po sloj uklanja iste one sa kojima je do juče sarađivao", dala sam doprinos našem spekulativnom razvoju mogućih scenarija čim se situacija donekle relaksirala po otvaranju dućana.

I šta sad sa otvaranjem radnji, kamo roba? Kako ćemo da prevozimo robu? – postavljali su pitanja trgovci po gradu. Istovremeno, iz Prištine je stigla zvanična informacija o sastanku direktora Policije Kosova sa regionalnim policijskim upravama. Insajderska informacija je glasila: "Šverc mora da se zaustavi".

Nije delovalo da su Vučićeve hiperbole "gandijevski heroizam" i "nezabeleženi otpor" ovog puta imale utešno dejstvo na Srbe sa Severa, ali moguće da jesu njegove poslednje najave akcija, koje stoga treba opet ponoviti:

"Snalazićemo se kako znamo i umemo da našem narodu dopremimo hranu, vodu i lekove, kao što smo i do sada radili i uvek ćemo to činiti, makar ja postao ozloglašeni evropski Robin Hud. To je taj Vučić što iz šume šalje hranu i vodu".

Razmišljam, bolje da je izostavio vodu, s obzirom na to da je njegov prethodnik za Vidovdan na stepenicama opštinske zgrade u Zubinom Potoku prilično nespretno prošao u pokušaju da saopšti kako otvara vodovod koji ne otvara, i to nezavršeni vodovod od 17 miliona evra, a na koji Sever čeka već deset godina, čije je otvaranje decidno najavio na Vidovdan. Tako su svoj identitetski stub Srbi na KiM-u u čast neotvorenog vodovoda prozvali *Vodovdan*.

OD MITROVDANA DO ĐURĐEVDANA

Međutim, predsednik Vučić je, sa druge strane, ovog puta stvarno ispunio svoju reč. Prodavnice su ovih dana na Severu pune. Tiskaju su srpski proizvodi po rafovima, dok Kosovska carina istovremeno histerično demantuje za kosovske medije da na Sever "dolazi roba iz Srbije".

"Dobar deo posla bar za narednih mesec dana smo obavili... uspeli smo jedan dobar deo da obezbedimo. Kako? Ne bih o tome da govorim, ali ja sam vam rekao – postoje ljudi, lako je da govorite i da kritikujete sve i da dobacujete stalno nešto – a neko mora da se postara za te ljude", pohvalio se naš Robin.

Mesec za mesecom, dan za danom, pali se jedna po jedna svetiljka. Nema više debele hrastove hladovine. Tako živi narod u Šervudskoj šumi – od Mitrovdana do Đurđevdana, evo i Petrovdana. U septembru, ako Bog dâ zdravlja i sreće junačke, dočekaćemo, kako se i najavio, možda samoprozvanog šervudskog odmetnika ili čuvara zakona i ustavobranitelja. Dugo je leto u Notingemu, valjaće da hrana potraje. ¶

TATJANA LAZAREVIĆ

DRAGAN ILIĆ

Imaginarijum izbora

Foto: pink.rs

Od svih Zadruginih rekorda, najviše sam fasciniran dužinom razmotanog toalet-papira, koji je u Vestima Pinka iz nekog razloga prikazan putanjom duž Ibarske magistrale

Konačno je na Televiziji Pink završen rijaliti program Zadruga 2. Pobednica je, po izboru gledalaca i glasanja putem SMS-a Luna Đogani. Očigledno je okosnicu dramskog zapleta i režirane realnosti u prve dve sezone činila trijada Kija–Sloba–Luna, kao univerzalni sukob žene, nevernog muža i ljubavnice. U prvoj sezoni je pobedila ostavljena žena, a sada je došao red na ljubavnicu, koja je, kao što je red u ljubiću, sama i ostavljena, ali sa vrećom para u rukama.

Ovo je u najkraćem siže koji je onda skromno obrazovana publika u poznijim godinama mogla da prati i pronađe svoje ljubimce, kao i objekte mržnje.

Od začina smo imali neverovatno mnogo svađa i vulgarnih uvreda i još više pornografije. Očigledno, dobitna kombinacija za Velikog Šefa koji je svoj rijaliti smestio u svojevrsni imaginarijum građanina Mitrovića, inspirisan renesansnom Venecijom. Nažalost, samo su početak i kraj šou-programa održani u otvorenom prostoru, a najveći deo se odvijao za sofrom u mutiranom obliku tradicionalne porodične zadruge. Kada je pobednica konačno proglašena i kroz suze zahvalila Pinku, odnosno "kući koja je od nje stvorila drugačiju osobu", Mitrović je zahvalio na postignutim rekordima i zamolio prisutne zvanice da ne nužde u bazen, jer će vodene površine biti potrebne za Zadrugu 3. Šarmantno, zar ne?

U vestima Televizije Pink prikazana je, kako se to nekada govorilo, Zadruga u brojkama, gde su taksativno navedeni svi postignuti rekordi. Egzaltirana voditeljka je najavila "statistiku koju je Veliki Šef pripremio, a cifre govore same za sebe"! Da ne bih omanuo, evo citata:

7248 sati programa, 43 nedelje, 302 dana, 1485 pisama, 500 ljudi vredno je radilo, 81 zadrugar prošao je kroz imanje, 167 igrica, 129 žurki i proslava, preko 230 pevača, 4 tone alkohola, 3 tone piva, 856 litara vina, 324 litra žestokog, 18.127 litara vode, na kocku je potrošeno 976.570 dinara, na ulepšavanje 525.480 dinara, u prodavnici je kupljeno 3 tone brašna, 10.482 jaja, preko 2 tone voća i povrća, 4 tone mesa, potrošeno je 73 km toalet-papira, 120 emisija iz studija, 135 emisija koje je vodio Milan Milošević, postavili ste 129.984 pitanja, rekordnih 164.000 pratilaca lajkovalo i komentarisalo postove na zvaničnom profilu Zadruge, najgledaniji video ima 11 miliona pregleda.

Od svih ovih rekorda, priznajem da sam najviše fasciniran dužinom razmotanog toalet-papira, koji je u Vestima Pinka iz nekog razloga prikazan putanjom duž Ibarske magistrale. Da li se u tom kraju najviše gledalo, ne znam, ali nezgodno bi bilo, a možda i politički nekorektno, meriti tariguzom kilometre novoizgrađenih auto-puteva.

Pomenuta voditeljka je na kraju balade dala i podatak o broju pisama koja je Veliki Šef napisao i poslao zadrugarima, ima ih gotovo 200, pa je tu, na licu mesta predložila da se ona skupe u jednu zbirku i objave u književnoj formi.

Bile bi to "Poslanice Velikog Šefa", eto darujem naziv, jer je taj nevidljivi, ali sveprisutni autoritet pratio zadrugare, prekorevao ih, hvalio i zadavao im različite zadatke, javne i tajne.

Iako se tokom finala Mitrović ogradio od identifikacije sa Velikim Šefom, odajući priznanje svojoj supruzi, saznali smo da Veliki Šef u stvari nema pol, da je to kolektivno biće, tajno društvo iz senke koje vlada medijskim spektaklom.

Ako ste pratili komentare superfinala, pojavio se potpuni *déjà vu*, jer se jednostavnim množenjem cene SMS poruka i njihovog broja moglo lako izračunati da je Pink zaradio nekoliko miliona evra od svojih gledalaca i glasača. Ponovio se rekord od pre godinu dana kada je taj deo Srbije, koji po pravilu nije najbogatiji već baš naprotiv, napunio džepove Velikog Šefa. Dragi glasači, platili ste masne honorare učesnika i omogućili da se žurka nastavi, još luđa nego pre.

Ponovo su se javile paralele sa SMS glasovima namenjenim lečenju dece, ali u međuvremenu se isti taj Pink svojski trudio da diskredituje, recimo, fondaciju koju je osnovao Sergej Trifunović, jer njega Veliki i Najveći Šef baš, baš ne vole.

Preventivno, Mitrović je poslao decu bez roditeljskog staranja na odmor, lično ih je ispratio, čisto da mu neko ne spočitava nedostatak humanosti.

Na kraju, kao poslednji listić tog razmotanog papira, leži ružna činjenica da se najagresivnija medijska propaganda i podrška Velikom Šefu dobijala upravo sa televizija koje bez bilo kakvog ograničenja emituju rijaliti programe. Medijsku podršku Velikom Šefu platili ste vi, dragi gledaoci, kroz vaše SMS poruke za Kiju, Lunu, Slobu ili neke druge učesnike Zadruge ili Parova na Happy televiziji. Vi ste doneli prihod od nekontrolisane količine marketinga i plasiranja proizvoda u ovim emisijama kroz sve ove rekorde koje je Pink nabrojao. U suštini, niste birali ni Kiju ni Lunu, već ste izabrali status kvo u politici koja voli da se predstavlja iznova novim rekordima i gde se deset meseci u izolaciji nijednom nije pomenula politika niti stanje u društvu. To je jedan isti svet, u kojem će vam reći da ako ne volite program promenite kanal, a na gotovo svim kanalima ćete gledati isto, dakle mogućnost izbora je iluzija. Samo vas još jednom molim da ne nuždite u bazen! ¶

Izraz "neprijatelj naroda" n

"Ako sve sudije i tužioce uklonite sa funkcija, ko će vam ostati? Imate li nove ljude koji mogu popuniti te pozicije? Tako možete završiti u haosu. Ne kažem da je nemoguće zadržati ljude iz prethodnog sistema. Imali smo taj problem u postsovjetskim zemljama, da zadržimo ljude koji su nas podsećali na prošla, teška i loša vremena. Ali čak i u sovjetsko vreme nisu sve sudije i tužioci bili loši ljudi, to je sigurno. Neki su zaista radili sa najboljim namerama, treba svaki slučaj i svačiju prošlost posmatrati posebno u okviru ispravnog postupka"

Poslanici Narodne skupštine Republike Srbije konačno su dobili tekst amandmana na Ustav u vezi sa reformom pravosuđa čime je proces izmene Ustava konačno i formalno započeo. Da li će posle ovih izmena, koje je domaća stručna javnost ocenila kao korak nazad, srpsko pravosuđe biti još tešnje vezano za izvršnu vlast, razgovaramo sa Džeremijem Mekbrajdom, advokatom iz Velike Britanije. Mekbrajd je predavao na univerzitetima u Birmingemu, Kembridžu, na Mauricijusu, Stokholmu i na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti. Od 2006. član je Mokton advokatske komore u Velikoj Britaniji gde su mu uže specijalnosti ljudska prava, međunarodno pravo, sloboda govora i okupljanja, slobodni izbori i pošteno suđenje. U Beogradu je nedavno učestvovao na konferenciji Evropskog pokreta u Srbiji posvećenoj ustavnim izmenama.

"VREME": Od demokratskih promena 5. oktobra 2000. u Srbiji se stalno priča o promeni Ustava. Čak i od donošenja novog Ustava šest godina kasnije pričalo se o neophodnosti njegove izmene. I danas pričamo o ustavnim promenama. Da li je ovakav dugotrajan proces normalan da bi neka demokratska država dostigla najviši stepen poštovanja ljudskih prava?

DŽEREMI MEKBRAJD: Verovatno je odgovor potvrdan. Ponekad pomislite da sve to može biti lakše. Bio sam ovde početkom milenijuma kada je čitav proces pridruživanja Savetu Evrope bio u toku. Naravno, bilo je to drugačije vreme, bila je druga država, u zajednici sa Crnom Gorom, prošli ste kroz mnogo promena. Ljudi nekad misle da je to jedna brza izmena, ali, u stvari, demokratska promena Ustava nije brza izmena. Ja već dvadeset godina radim u još jednoj državi, Ukrajini. Možemo reći da je istinski napredak u Ukrajini ostvaren tek u poslednjih pet godina. Između ostalog, uzrok za to je što se političari trude da urade nešto za šta im se čini da udovoljavaju međunarodnim i evropskim organizacijama. Međutim, oni ne čine dovoljno. Izgleda kao da nešto rade, a u stvarnosti nema promena. Nije to samo problem onoga što piše u zakonima već i mentaliteta. Imate ljude koji rade protiv sistema uprkos tome što ste vi izmenili zakone. Zato je za promene potrebno mnogo vremena.

Kakvo je vaše mišljenje o sadašnjem Ustavu što se tiče nezavisnosti pravosuđa?

Na prvi pogled to sve izgleda u redu. Uvek možemo pričati da bi nešto moglo da bude bolje, ali u principu Ustav nije razuzdan. Drugo je pitanje da li je moglo više da se uradi, i u vezi s tim traje debata. Morate da pravosuđu pružite više poverenja da bi ono bilo nezavisno.

Posle usvajanja novog Ustava usledio je reizbor svih sudija i tužilaca tokom 2009. i 2010. Kakav je vaš stav povodom tog reizbora?

Moj utisak kao nekog ko je to sa strane posmatrao jeste da to nije dobro izvedeno. Prvo ste ih sve izgurali, a onda ste ih ponovo birali kroz proceduru koju ste usvojili a koja nije bila u skladu s ljudskim pravima koja garantuju evropske konvencije. Ta procedura nije bila fer, i rezultat toga su tužbe pred sudom u Strazburu. Smatram da je taj proces morao da bude mnogo promišljeniji da bi ga javnost prihvatila. Takođe, država bi uštedela novac jer su sudijama i tužiocima koji su se žalili isplaćivane odštete. To nije dobar način trošenja narodnog novca. Ne mislim da nije trebalo da im budu isplaćene odštete, već, na prvom mestu, nije trebalo da bude razloga da se žale.

Utisak je da Evropska unija i njene institucije nisu baš previše obraćale pažnju na taj događaj, za razliku od sadašnjeg procesa izmene Ustava. Čini se da su danas mnogo više uključeni u reformu srpskog pravosuđa.

Ponekad postoji nada da će se sve srediti onako kako treba tokom procesa reformi. Videli ste u mnogim zemljama srednje i istočne Evrope preveliku žurbu da se prihvate promene, a sada vidimo da se javljaju problemi koji zaslužuju fundamentalnu pažnju. Da, postoji opasnost da vi upadnete u žurbu da sve izmenite, skoro kao neko brzo rešenje. A to nije dobro.

Da li se to odnosi na poslednje izmene Ustava koje je Ministarstvo pravde uputilo Narodnoj skupštini kao konačan tekst?

Smatram da je prilično neobično da sistem kontrole i ravnoteže vlasti bude deo Ustava. To nije deo ustavne materije, već deo ustavne teorije. Ako zaista želite da imate veće poverenje u pravosuđe, onda ne treba dozvoliti parlamentu da ima kontrolu nad izborom nosilaca pravosudnih funkcija jer se tako jača njihova nezavisnost.

Imate li primer neke države gde se izmenom načina izbora sudija i tužilaca steklo veće poverenje u pravosuđe?

U mnogim zemljama gde je taj izbor izmešten iz parlamenta u pravosudne savete pozicija sudija i tužilaca je ojačana. Krucijalno je uključiti veći broj učesnika u rad pravosudnih saveta. Recimo, u Ukrajini je postojala velika zabrinutost za integritet sudija jer je korupcija tamo

nije prikladan u demokratiji

Foto: Lenka Pavlović

veliki problem. Tamo je postojalo apsolutno nepoverenje u rad sudija i tužilaca, ali se posebna pažnja posvetila finansijskoj poziciji sudija i tužilaca, kao i učešću civilnog društva u procesu njihovog izbora. Ove promene su vodile ka većoj nezavisnosti i većem poverenju u pravosudni sistem. Taj proces je još uvek u toku.

Ako sudijama i tužiocima damo potpunu slobodu i nezavisnost, možemo li očekivati da će se promeniti i postati svesni svoje nezavisnosti, čak i oni koji imaju sumnjivu profesionalnu karijeru?

Svaki slučaj morate ocenjivati zasebno. Pitanje je i kakve opcije imate – ako sve sudije i tužioce uklonite sa funkcija, ko će vam ostati? Imate li nove ljude koji mogu popuniti te pozicije? Tako možete završiti u haosu. Ne kažem da je nemoguće zadržati ljude iz prethodnog sistema. Imali smo taj problem u postsovjetskim zemljama, da zadržimo ljude koji su nas podsećali na prošla, teška i loša vremena. Ali čak i u sovjetsko vreme nisu sve sudije i tužioci bili loši ljudi, to je sigurno. Neki su zaista radili sa najboljim namerama, treba svaki slučaj i svačiju prošlost posmatrati posebno u okviru ispravnog postupka. Nije isto kada neki sudija prihvati mali mito i kada je neko sistematski korumpiran. Takve slučajeve treba razdvajati.

Ova vlast u Srbiji će najverovatnije izglasati i usvojiti izmene Ustava ovako kako su naumili. Javnost je s pravom zabrinuta da će se ubuduće postavljati sudije i tužioci koji će biti bliski toj vlasti. Kad jednog dana sadašnji ljudi budu skinuti sa vlasti, šta mi da radimo sa sudijama i tužiocima koje je takva vlast izabrala?

Daću vam još jedan primer: između ostalog radim i u jednoj veoma maloj zemlji u kojoj svako svakoga poznaje. Činjenica da je neko povezan ili član neke stranke ne mora nužno da znači da je ta osoba loš sudija. Morate da gledate šta je ta osoba radila na svojoj funkciji. Čak ni takva vrsta bliskosti i povezanosti ne »

znači da se neko zbog toga mora diskvalifikovati. S druge strane, ako postoje čvrsti dokazi da je neki sudija ili tužilac postupao po naredbama režima, to ga zaista diskvalifikuje da dalje obavlja svoj posao.

Postoji li mogućnost da Srbija bude primljena u EU sa ovakvim rešenjima ustavnih amandmana i ovakvim pravosuđem?

Ne mogu to kategorički da tvrdim jer odgovor leži u tome što EU mora da sama utvrdi koji su kriterijumi za prijem zadovoljavajući. EU je bila previše relaksirana što se pravosuđa tiče kada su primane neke druge države i tamo još uvek postoje problemi. Zato možda neće želeti da im se takve slične države uskoro pridruže jer prave probleme. U Rumuniji i Bugarskoj veliki problem je korupcija, i to stvara probleme. Mislim da je verovatnije da EU želi da se uveri da će buduće države članice rešiti svoje probleme pre pridruživanja da ih ne bi unosile u sadašnji sistem.

Kako se EU nosi sa problemima u pravosuđu koji su se pojavili u Poljskoj i Mađarskoj?

Radi se sve što se može. Teškoću predstavlja pitanje političke volje unutar EU. Evropska komisija ima određene nadležnosti koje koristi u ovim slučajevima, ali neke druge akcije, kao što je oduzimanje finansijske kontrole tim dvema državama, politički su mnogo teže izvodljive. Zatim je tu i problem Bregzita, što znači da države članice povlače poteze u suprotnim smerovima. Ono što je dobro jeste da Evropski sud pravde insistira da Poljska ne nastavi svoj plan o smanjenju starosne granice za penzionisanje sudija i tužilaca. Sud je postavio jasne principe. Mađarska je pokušala da interveniše u vezi sa odlukama Evropskog suda pravde, ali sud im je razbio sve nade svojim čvrstim stavom. Možda se može još učiniti, ali to zavisi od zemalja članica. Recimo, nedavno je irski sud doneo odluku da se Poljskoj ne izruči osoba za kojom je ta država raspisala poternicu. Razlog je što sud u Irskoj sumnja da će ta osoba imati pošteno suđenje u Poljskoj. To se ranije nije dešavalo jer se polazilo od pretpostavke da su pravosudni sistemi u različitim državama EU pravedni. Države članice imaju pravo da jedna od druge zahtevaju garancije da će neko imati pošteno suđenje. Zato EU treba da nastavi sa pritiskom da se očuvaju vrednosti na kojima se temelji samo postojanje Evropske unije.

Krajem devedesetih prošlog veka u vašoj državi, Ujedinjenom Kraljevstvu, izvedena je pravosudna reforma kojom je izmenjen način izbora sudija. Koliko je ta reforma bila neophodna?

“Činjenica da je neko povezan ili član neke stranke ne mora nužno da znači da je ta osoba loš sudija. S druge strane, ako postoje čvrsti dokazi da je neki sudija ili tužilac postupao po naredbama režima, to ga zaista diskvalifikuje da dalje obavlja svoj posao”

Prethodni sistem je bio dobar za vreme u kojem se primenjivao. U suštini, ministar pravde bi se obratio nekom pravniku i predložio mu da postane sudija, zatim bi svoj predlog uputio predsedniku Vlade, a sudiju bi formalno postavila kraljica. Tu nije bilo nikakvog javnog konkursa. Ali došla su nova vremena i očekivanja građana su, s pravom, postala veća. Danas sudije i dalje postavlja kraljica, ali na predlog pravosudnog saveta čiji rad je pod lupom široke javnosti. Građani su, i ranije, veoma retko postavljali pitanje da li je pravosuđe nezavisno u Ujedinjenom Kraljevstvu, ali ovaj način izbora sudija je mnogo transparentniji, samim tim i bolji.

Želite li da pričate o Bregzitu?

Ne (smeh), ne. To je užasno. Bregzit je katastrofa. Potpuna besmislica.

Kako vam Bregzit izgleda sa pravnog stanovišta?

Jedina stvar koja je sa pravne tačke loša jeste izveštavanje medija koji napadaju pravosuđe jer je doneta odluka da parlament mora da ima svoju ulogu u odobravanju odluke o napuštanju Evropske unije. U tim medijima sudije su označene kao neprijatelji naroda. Svaki jezik u kom se koristi izraz “neprijatelj naroda” nije prikladan u demokratiji. Taj jezik više pripada komunističkom sistemu.

Vi ne vidite kako bi ceo proces u vezi sa Bregzitom mogao da se završi?

Nemam pojma. Boris Džonson kaže da će se proces okončati 31. oktobra, a ja mislim da će biti još odlaganja rokova i da će se pritisak da se održi novi referendum povećati. Pretpostavljam, ako dođe do novog referenduma, da će odluka biti da Ujedinjeno Kraljevstvo ostane u EU. Mislim da građani danas znaju mnogo više o problemu izlaska iz EU. Sigurno ima ljudi kojima je muka što se sve desilo.

Mislite da oni danas žale što su dali svoj glas za izlazak iz EU?

To je sve izmešano. Ima ljudi koji bi dali svoj život za izlazak. Oni ne žale ni za čim. S druge strane ima i onih, a među njima su i neki moji prijatelji, koji su glasali za izlazak iz neke vrste protesta. I bili su zapanjeni kad su pobedili na referendumu. Ima i onih koji sada jasno vide da će njihov ekonomski interes biti veoma ugrožen izlaskom. Zanimljivo je da najviše onih koji su glasali za izlazak iz EU žive u područjima kao što su Vels i zapadna Engleska, koji su najviše profitirali od subvencija EU.

Usuđujete li se da prognozirate budućnost proširenja EU?

Mislim da će se proširenje nastaviti, ali to je veoma suptilan proces. Iz Severne Makedonije i Albanije dolazi pritisak u smislu da ukoliko proces pridruživanja ne ostvari napredak građani će izgubiti entuzijazam da budu deo EU. Ali, evropski prostor je tu, to je nešto što treba da bude otvoreno za sve narode. Takođe, morate tim narodima pomoći da dostignu standarde koji su potrebni, jer ne želite situaciju gde stvari ne funkcionišu kako treba. To proizvodi nove probleme i ne vodi ka ekonomskoj dobrobiti koja dolazi iz članstva u EU. Nema sumnje da u EU postoje mnoge disfunkcionalne stvari, na primer, čak i Poljska ima probleme sa manjkom radne snage jer su njeni građani otišli u druge države. Postoji mnogo toga o čemu treba razmišljati, ali kad sve sagledamo, svako je imao koristi od Evropske unije i nju ne treba ograničiti samo za neke. Ceo evropski prostor treba da bude deo EU. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

LAZAR DŽAMIĆ

Brend Evropa (2)

Upravljanje brendovima i lekcije za budućnost Evrope

Marketing i ratovanje su povezani, jer je život jednog brenda neprestana borba na surovom tržištu prepunom "neprijatelja" (konkurenata). Otuda izrazi kao "kampanja" (engleski termin za napad/ofanzivu) koja se "lansira" ka "ciljnim grupama" (*target groups*) kroz "strategiju" i "taktike" i slično.

Htela to da prizna ili ne (a bolje da prizna), Evropa je usred "tržišnog" rata za umove i srca pre svega samih žitelja Evrope, a posebno njene periferije. Brend Evropa i ponašanje koje iz te definicije brenda izađe će u najvećoj meri uticati na ponašanje miliona spljoštenih noseva na izlogu zamišljene idealne EU "radnje", u koju svi željno žele, čak i oni koji u EU već žive. Ukoliko se vrata te nove radnje uskoro ne otvore, Evropa može da izgubi rat percepcija, s velikim budućim posledicama.

Evropi treba "reverzni rifrejming", jer je već bila cenjeni brend

U marketing praksi, to što EU treba da uradi se zove "novo uokviravanje" (*reframing*). To je različito od novog brendovanja (*rebranding*). Ovo drugo je najčešće promena vizuelnih simbola, logotipa, pakovanja... Ponekad, ne često, to je praćeno i blagom promenom vrednosti na kojima se brend bazira, njegove filozofije, pogleda na svet i grupe ljudi s kojom priča. "Ribrending" je promena na površini.

"Rifrejming" je kada se brend ponovo izmisli, kao nova ličnost, kao nova filozofija, nova priča. Bili smo jedno, sada smo drugo. Marlboro je bio ženska cigareta, pa je postao arhetipska muška; Lukozejd je bio medicinsko piće, sada je energetsko; Haagen Dasz je bio samo sladoled, sada je senzualno iskustvo za odrasle; Persil je samo prao belje, sada je inspirator majki da teraju decu da se više igraju napolju...

Evropi treba "reverzni rifrejming", jer je već bila cenjeni brend. Povratak korenima. Nekada je poistovećivana s jednakošću, socijaldemokratijom, ljudskim pravima, balansom, umerenim sistemom koji je u sebi pomirivao najbolje strane kapitalizma i socijalizma. Svetla tačka na izubijanom i izgaženom licu planete. Ljudi su bili željni, i ponosni, da žive u njoj. Onda je počela da se samoinicijativno upropašćava pod hipnotičkom snagom američkog neoliberalizma, što je iniciralo desni populizam. Brend Evropa je potamneo, počeo da gubi svoje obećanje, i za svoje građane i za periferiju.

Kao i svaki brend, da počne ponovo da pobeđuje, Evropa mora da promeni dve stvari: svoj "proizvod" i svoju komunikaciju. I jedno i drugo treba analizirati u detalje. Brend praksa nudi obilje alata dizajniranih za fokusiranje zadatka, za dolaženje do uvida i za kreiranje strategije. Brend Evropa bi mogao mnogo da nauči iz njih.

Zašto evropski "proizvod", kakav je sada, nije više dovoljan? Iz više razloga, od kojih je svaki jedna specifična tačka potencijalne promene.

1. Evropski "proizvod" više ne odgovara obećanju. EU misija, kako je opisana gore, je bila "premium" iskustvo; to više nije slučaj jer ga je neoliberalizacija razvodnila. EU je sada samo EU Lite. Nekoliko važnih jakih grančica iz gnezda je izvađeno i zamenjeno lepšom, ali slabijom, slamom...

2. Slom EU brend obećanja je došao kao posledica sloma društvenog ugovora između elita i stanovništva; to je ono što neoliberalizam prvo uradi: podvoji nas, posebiči, razgrađuje sve sem multinacionalnih konglomerata, koje dograđuje i nagrađuje. Evropa je ranije shvatala da ne leže svi odgovori u tržištu, naprotiv; to više ne shvata, ili bar ne shvataju njene tehnokratske elite, uglavnom regrutovane iz neoliberalnih sredina i sistema.

3. Neoliberalizam je ideologija sebičnosti, kako je to lepo definisao engleski novinar Džordž Monbio. To je darvinizam u ekonomskoj sferi, prenet u društvenu. Društvo više nije zajednica nego džungla u kojoj svako jede svakoga, i svako mora da se brine za sebe jer je "država" smetnja mističnim prirodnim darovima pojedinaca koji samo na potpuno neregulisanom tržištu mogu da se ostvare i time – kaže mitologija koju praksa i ekonomska nauka osporavaju – stvaraju vrednost koja se prenosi na ostatak društva. ¶

(nastavak u sledećem broju)

Etički, moralno i ljudski nedopustivo

Preko Todorovih leđa, "Vreme" br. 1486

Uviđajući pogubne posledice nelečenja pacijenata sa HIV-om, udruženje Nacionalni centar za seksualno i reproduktivno zdravlje – POTENT je okupilo lekare iz Srbije kako bi izrazili stav struke u pogledu lečenja HIV infekcije.

Na početku epidemije HIV-a osamdesetih godina prošlog veka, pre pojave antiretrovirusne terapije, preživljavanje pacijenata sa HIV-om se, nakon postavljene dijagnoze, merilo nedeljama ili mesecima, a medicinska nega se svodila na dijagnostiku i lečenje niza kompleksnih oportunističkih infekcija, neuroloških komplikacija, karcinoma... Mitovi i teorije zavere o poreklu i nastanku HIV-a pratili su početak epidemije, ali su nastavili da traju i dugo nakon što je HIV, kao uzročnik AIDS-a, izolovan 1984. godine. Praksa dezinformisanja nije prestala ni kada su putevi transmisije postali poznati (nezaštićen seksualni odnos, razmena nesterilnih špriceva i igala i sa inficirane majke na dete). Kako su građa virusa i mehanizmi njegovog razmnožavanja postajali sve poznatiji nauci, otkrivali su se antiretrovirusni lekovi, koji su u potpunosti promenili tok epidemije HIV-a u poslednje dve decenije. Danas, koristeći se matematičkim metodama, naučnici su došli do podatka da osobe inficirane HIV-om mogu sa antiretrovirusnom terapijom živeti više od pedeset godina od momenta otpočinjanja lečenja, a to praktično znači da se život osoba sa HIV-om približio prosečno očekivanom životnom veku u Evropi i SAD-u, jer se kod većine inficiranih osoba HIV otkrije između dvadeset pete i dvadeset devete godine života.

REAGOVANJE
22

Preko Todorovih leđa

Degradacija zdravog razuma, "Vreme" br. 1481

"Vreme" je objavilo tekst "Degradacija zdravog razuma" sa nadnaslovom "lični stav". Autor je Marko Oljača "iz organizacije nacionalni centar za seksualno i reproduktivno zdravlje – potent", pretpostavljam njihov vođeći ekspert, a ilustrator višestruki laureat u oblasti karikature i poznati jogurt-balvan-prvoborac c kome su vode demokratskih promena, a kad se primio i on sam, govorili da definitivno ostaje bez posla jer "pobedom demokratije" neće imati temu dostojnu njegove crtaljke, dugo godina oštrene na Slobi i Miri – karikaturista Predrag Koraksić Koraks.

I? Bilo bi "ništa" da mladi jastreb "nevladinih" organizacija i udarna pesnica Dozne (Demokratskog odeljenja za zaštitu narodnji nije redio da pišk, a junoša petooktobarskih promena odlučio da zaradi koji dinar u nedostatku drugih tema. Sve te preko leđa Todora i Todoskina. Auh!!!

Nakon nezuzitskog uvodnog dela teksta u kome se ne zna ko, gde, kad, kako i zašto, a vajda povodom Međunarodnog dana sećanja na preminule od AIDS-a, mladi jastreb uz pomoć pomatih i primatih izraza – stigma (lepo i uzvišeno) i autostigma, diskriminacija, artikulisan, organizacije civilnog društva, strukturalno, kulturološki, implementiranje, kondomi, CLMD, vredno(sno) predodređeno društvo, – zaključuje:

"Uprkos svim navedenim problemima, najviše zabrinjava i boli što ni ovaj put prilikom obeležavanja Međunarodnog dana sećanja na preminule od AIDS-a nije pomenut Todor Jovanović koji već nekoliko decenija obmanjuje pacijente i kupuje im kartu za grobljа. Ta činjenica je teško objašnjiva nama poznatim, kognitivnim procesima." (Ovo sa kognitivnim procesima zaista zvuči!)

S AIDS-a, pa u – Todora! Iako od pojave side nijedna organizacija, udruženje, čak ni srpska vlada (a bilo ih je o-ho-ho) nisu (gotovo) ništa učinili u prevenciji i lečenju "kuge 20. veka", kriv je – Todor Jovanović.

Neki vlad Pedro!

Potom mladi domovine skreće pažnju na razvoj srpske medicine, koliko da čitalac pomisli da ponešto i zna o čemu piše, a ne samo da bulazni naprazno, pa preko "degradacije do apsolutnog ništa(štа?) pomrtva: "Todor Jovanović nasmetano decenijama u centru Beograda prodaje svoje proizvode i ljude tera u sigurnu smrt"!

Sledi veliko finale u stilu Dozne i demokratski poziv na linč: "Zašto država i struka ne reaguju, zašto ćute porodice preminulih, zbog čega ne pominjemo Todora, njemu slične prevarante i mešetare kada se "sećamo" preminulih od AIDS-a?"

Jeeeeee... Neki visi Pedro!

Ovo je, naprimer, lični stav. Teško. Ovo je mogućе pripremanje tržišta za novi "lek" farmaceutske mafije oholekima od side ili kampanja za novu vrstu kondoma.

Za lični stav je, inače, neophodna ličnost. Ode je nema. Za lični stav je neophodno i znanje. Ni njega nema, inače bi "potpisnik" ispred Todor Jovanović naveo i "prim. dr sci.". Zašto nije? Ne razume šta znači. U suprotnom, znao bi i šta je i kako se do

LONG READ

Degradacija zdravog razuma

toga dolazi i šta u medicinskoj praksi znači. Istina, ne treba izgubiti iz vida njegovu, u više navrata dokazanu, sposobnost odokativne, treutne i nepogrešive laboratorijske analize. Posebno Todoskina. Ne znam samo da li to ima ili nema veze sa kriptonom, stripovima ili crtanim filmovima.

Nije, međutim, dovoljno biti član nevladine ili kakve druge organizacije, drnak, besobrazan, neobrazovan, neobrijan, cinčan i zlonameran, da bi čovek imao lični stav. Za to je potrebno i nešto u kešu. Ima ko je i za to zadužen. I eto "ličnog stava"!

Da se razumemo, nije mi ni nakraj pameti da pred novom, demokratskom Onom branim niti sebe, niti ono što radim. Još manje da koga podučavam o dodacima ishrani, lekovima, kliničkim ispitivanjima, referentnim laboratorijama... To, jednostavno, kolta. I to dosta. A valja imati i prethodno znanje ne sa kurseva za nove civilizacijske i evropske juriš ike, režimske i antirežimske. Ili sa sumnjivo strukovnih privatnih fakulteta na kojima se dobija diploma za škalarinu: plati pa laj da si obrazovan i nezaposlen. A tu su, rekoh, i tetke, kume, komšinice... od uticaja u određenim državnim i onim drugim krugovima.

Međutim, stavovi poput "Todor Jovanović... nekoliko decenija obmanjuje pacijente i kupuje im kartu za grobljе" ili

Reći da Jovanović nije lekar je činjenica, a ne uvreda

Preko Todorovih leđa, "Vreme" br. 1486

Uzjogunio se Todor Jovanović da po stare dane nastavi niz svojih nečasnih postupaka. Grozomornim, denucijantskim, nepristojnim i besmislenim etiketama slavodobitno zaključuje da sam jastreb, zao, nevaspitan, bezobrazan, glup... I neobrijan – što je od naročitog značaja! Nedomaštanim neologizmima poput Dozne, Todor Jovanović nastavlja da dokumentuje svu svoju glupost. Za njega sam ja i odokativan i nepogrešiv. Saznadoh da imam tetke, kume i komšinice od uticaja u državnim i nekim drugim krugovima. Egzotični začini celoj papazjaniji su i farmaceutska mafija, poziv na linč, privatni fakulteti i štošta još. Iako ama baš ništa o meni ne zna, to ga ne sprečava da sve izmisli. Najviše ga je pogodila Koraksova karikatura na kojoj je zagrljen sa smrću.

Ako nešto nismo znali o Koraksu, Jovanović nas je naučio lekcijama poput one da je idiot, jogurt-balvan pravoborac, "veliki od crtaljke" (bolje je prošao nego ja koji sam "mali od pisaljke") i podrazumeva se da je nemoralan jer je "crtaljku oštrio", ne leži vraže (sram ga bilo!) na Slobi i Miri. Biće da je Jovanović zarađivao najviše za vreme njihove vladavine, kada je, uostalom, sve bilo paranormalno – pa je sada sentimentalan.

Važnije od uvreda upućenih Koraksu i meni jesu nepobitne činjenice da je Jovanović stomatolog koji je radio u Domu zdravlja Rakovica i da nije niti može biti primarijus, ni infektolog, ni imunolog. (Zašto ne pokaže svoje diplome?). Ne nalazi se u evidenciji lekara Lekarske komore Srbije, a samim tim i ne može se baviti lečenjem ljudi. Reći da Jovanović nije lekar je činjenica, a ne uvreda. Njegovo "lečenje" HIV-a dijetetskim preparatom (todoxin) stručno se naziva nadrilekarstvo. Zaraženima HIV-om u Srbiji je dostupna (besplatna) kvalitetnija terapija nego pacijentima u Engleskoj, stoga je netačna tvrdnja da se u Srbiji koriste lekovi koji su "đubre". Delotvornost nekog proizvoda ne treba da dokazujem ja, već proizvođač. Bilo bi lepo kada bi Jovanović potkrepio dokazima gde je to utvrđeno da njegovi preparati leče nekoliko neizlečivih bolesti. Todoxin kao dodatak ishrani ne sme i ne može biti reklamiran, preporučivan za lečenje HIV-a ili bilo koje druge bolesti! Još veća besmislica je da njegovi preparati nisu kontraindikovani sa bilo kojim lekom, supstancom ili bolešću. Tako nešto nikada nije postojalo, verovatno i neće. Todoxin za koji Jovanović tvrdi da leči HIV u svom sastavu sadrži maslačak, koru limuna i med. Nigde i nikada nije do-

"Todor Jovanović nasmetano deonđijama... Ijude tera u sigurnu smrt" nisu više ni budalaština, ni nesmanje, već isključivo zla namera! I to veoma, veoma, opasna. Na osnovu kojih dokaza to tvrdi? Gde su imena, đagnoze, nalazi autopsija, svedočenja članova porodica zaposlenih na činjenicama... U centrali neke nove "kominterne" ali danas sa sedištem negde na Zapadu?

Ne, ne, Cirina je to mnogo bolje radila!

Neko, pretpostavljam, krešesa uvozom još jednog farmaceutskog đubreta odavno odbačenog u Evropi kojim se lečila, recimo, glavobolja od promaje, a danas i kod nas namenjenog obolelima od side, ili jastreb lovi u mutnom: pokrenuti hajku kao u dobrim američkim filmovima u kojima hajkači izvlače pulke i pištolje iz slamarica kako bi u pravednom gnevu lovili nesretnika koji je kriv samo zato što je mislio svojom a ne tuđom (komintemovskom, "demokratskom") glavom. Bilo bi lepo, ali lzađ ga, ovo nije američki zapad. Ipak, valja biti oprezan. Ko zna...

Neču sada smarati imenima sa najvećim akademskim zvanjima koja su pokušavala ispred Todoxina i Dozvin jastreb, ali sa višim pozicija i neuporedivo stručnije i znaljije.

Za razliku od nevaspitanog i drsko bezobraznog "malog od pisaljke", "velikí od crtaljke" je imao prilike da zađe u novinske redakcije i poneše nauči. A nije. Mogao je, recimo, da se upozna sa novinarskim kodeksom, pristojnim i poštenim odnosom prema onima koje obaveštava i onima o kojima to čini. Misli, pretpostavljam, da mu je kao jednom od lučonoša petooktobarskih promena sve dozvoljeno. Etika i moral su za njega trice i kučine. Prevaziđene kategorije. Ono je, zaboga, demokratska gromada.

Eh, da je bar malo pocrveneo kad je crtao to što je nacrtao! Na karikaturi koja ilustriše "ličnu stav", umetnik mu crta u zagrljaju sa Smrću i ispisanim imenom i zaštitnim znakom Todoksina!

Da li je bar njemu jasno šta je uradio? Idiot.

Možda mu smeta moja proizvodnja, visokobrazovani kadrovi u proizvodnji, savremena tehnologija, uspešno poslovanje? Ili Todoksin i njegovi proizvodi sa uredniin sertifikatima reflsentnih domaćih i stranih laboratorija, na od juče, odgovarajućim dozvolama i atestima za proizvodnju? Na ambalaži svih proizvoda se lako može pročitati njihov sastav. Naravno, ukoliko se znaju sva slova. I ove može da se provari.

U čije ime, dakle, za čiji interes i za koliko keša, crtajući To doksinov logo u navedenom kontekstu, autor karikature želi da nanese materijalnu štetu mojoj firmi? Čiji bimiz ugrožavam svojim postojanjem? Ko želi Todoksinovo tržište a ne meše kvalitetom đa ga nadmaši?

Imajući u vidu poznati đrodnevni eksperiment sa čašom Koka-Kole i parčetom sveže mesa u njoj, veleo bih da znam: da li bi, makar i u snu, "veliki od crtaljke" i petooktobarski junak smeo da nacrta Smrt na flašicom Koka-Kole u ruci?

A sa Todorom i Todoksinom ame? Živela demokratija!

Dakle, "uvaženi autori" teksta pod nazivom "Degradacija zdravog razuma", moj vam je predlog – pravac na đoobuku u neki od demokratskih kampova, a zatim na revitalizaciju stanova u Dozvu.

I neću vam reći – sram vas bilo. Vi ne razumete šta to znači. Za to treba imati obraz! Kada o meni i mom radu objavite stručno mišljenje i kritiku potkrepljenu validnim argumentima, veoma rado ću detaljno i dokumentovano odgovoriti, jer, u vreme kada su najveći svetski HIV/AIDS eksperti prilazili obolelima sa maskom na licu i rukavicama, iste sam primao u svoj stan bez ikakve zaštite i straha. Bilo je to vreme mog ženskog osporavanja znanstvnog stava da se HIV prenosi isključivo krvnim putem odnosno seksualnim kontaktom (od čega su do danas profitirali samo proizvođači kondoma, a u kojima neki još uvek vide jedini spasi) i ukazivao na činjenicu da nije reč o homoseksualnoj "ekskluzivnosti" već da u ričnu grupu spadaju i narkomani. Objašnjavao sam i kako i zašto.

Nisam bio blažl ni u kritici tadašnjih "takova" znanične medicine AZT retrovlru, Zidovudinu i sličnih, istovremeno javno osporavajući neke postavke o HIV-u čuvenog Lika Montanjea, u vezi s kojima mi je vreme dalo za pravo.

O svemu ovome, naravno, postoji pisani trag. ¶

Prim. dr sci. Todor Jovanović

nevno. U suprotnom, ukoliko se pacijent ne leči, tok HIV infekcije ubrzano vodi do poslednjeg stadijuma – sindroma stečene imunske deficijencije, koju skraćeno nazivamo AIDS ili sida. Rana dijagnostika i pravovremeno lečenje su preduslov za očuvanje zdravlja inficiranih. Za razliku od prvih lekova iz osamdesetih i početka devedesetih, poput retrovira (zidovudin) i videksa (didanosin), savremeni lekovi su mnogo efikasniji ("potentniji") i sa daleko manje neželjenih dejstava, lako se podnose i ne utiču na svakodnevne životne aktivnosti. Većina savremenih lekova je dostupna u Srbiji, a novi lekovi koje Republički fond za zdravstveno osiguranje uvede na listu, za pacijente znači kvalitetnije i komfornije lečenje, sa manje neželjenih efekata.

Ne postoji nijedan opravdan razlog da osobe koje žive sa HIV-om ne uzimaju redovno terapiju. Terapija je za pacijente besplatna, odnosno dostupna o trošku Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje. Prema postojećem zakonodavnom okviru, lečenje zaraznih bolesti je obavezno, te i HIV infekcije. To znači da ukoliko se kod osobe koja nema zdravstveno osiguranje dijagnostikuje HIV infekcija, ona će dobiti zdravstveno osiguranje kako bi mogla da se leči. Lečenje HIV infekcije se, u Srbiji, odvija u sva četiri klinička centra (Beograd, Niš, Novi Sad i Kragujevac) gde postoje klinike za infektivne bolesti.

Iako se postojećom terapijom ne može izlečiti HIV, ona uspeva da kontroliše razmnožavanje virusa do nemerljivog nivoa ("nedetektabilna viremija"), što znači da se virus ne može dalje preneti (nedetektibilan=neprenosiv). Ova činjenica, potkrepljena naučnim studijama iPrEx i Partner, promenila je živote ljudi sa HIV-om u celom svetu. Antiretrovirusna terapija – ART, ne samo da produžava život pacijentima i čini ga kvalitetnijim, već i štiti njihove partnere od prenosa infekcije, novorođenčad takođe, što je od izuzetnog značaja za javno zdravlje. Zato danas razmišljamo i o ljudima sa HIV-om koji još uvek ne znaju svoj status, ne leče se i nesvesno generišu HIV epidemiju, a procenjuje se da ih je, u Srbiji, oko 1000.

Antiretrovirusna terapija se danas koristi i u prevenciji. Ukoliko se neposredno nakon moguće izloženosti HIV-u (ubod na iglu ili nezaštićeni seksualni odnos) osoba javi lekaru, može dobiti postekspozicionu

kazano da je ijedan od ovih sastojka, bilo pojedinačno ili zajedno, na bilo koji način efikasan ili da daje bilo kakve rezultate u lečenju HIV infekcije.

O stručnosti, visokoobrazovanim kadrovima, savremenoj tehnologiji, atestima i proizvodnji todoxina ne treba da nam svedoči Jovanović već priznati stručnjaci, nadležne institucije i izlečeni (nema ih!).

Mogao je Jovanović da objasni zbog čega mora da se plati članarina da bi ga neko video, mogao je da objasni i svoje izjave da se transmisija HIV-a dogodila sa ovce na čoveka ili pak izjavu da je "rak bolest tuge"... Naravno da nije, jer se takve izjave i ne mogu objasniti.

Saznali smo od Jovanovića da je on svetu podario istinu da se HIV ne prenosi samo seksualnim i krvnim putem, da to nije "ekskluzivnost" homoseksualaca, već i narkomana, iako su te činjenice na samom početku HIV epidemije bile poznate (npr. pogledati tekstove u NIN-u iz jula 1989. godine).

Ipak, najbizarnija od svih Jovanovićevih tvrdnji, koja pokazuje sve njegovo neznanje i nekopetentnost, jeste ona (valjda bi to bio dokaz u prilog tvrdnje njegove nepresušne empatije) da je u "vreme kada su najveći svetski HIV/AIDS eksperti prilazili obolelima sa maskom na licu i rukavicama, iste je primao u svoj stan bez ikakve zaštite i straha"! Jedno od osnovnih načela u medicini je da lekar ne dovede ni sebe ni pacijenta u opasnost. Budući da je osobama koje žive sa HIV-om u značajnoj meri narušen imunološki odgovor i da su podložni različitim oportunističkim infekcijama, sasvim je prirodno da lekari nose maske kako bi zaštitili svoje pacijente (da li se u operacionim salama nose maske jer se hirurzi plaše svojih pacijenata ili da bi pacijente zaštitili od infekcija?).

Krivični zakonik Srbije nadrilekarstvo i lažno predstavljanje tretira kao krivično delo. Nacionalni centar za seksualno i reproduktivno zdravlje – POTENT će podneti krivičnu prijavu protiv Todora Jovanovića i njegovih saradnika.

P.S. Nedragi Todore Jovanoviću, umesto odgovora da ne bi smeo Koka-kolu da stavi u karikaturalni kontekst, "veliki od crtaljke" šalje karikaturu, a "mali od pisaljke" tekst. Sa nestrpljenjem i radošću čekamo nove "izazove"!

Ćukax

MARKO OLJAČA

Nacionalni centar za seksualno i reproduktivno zdravlje – POTENT

profilaksu (PEP) koja sprečava HIV infekciju. Ukoliko se osoba često izlaže riziku, redovnim uzimanjem antiretrovirusne terapije kao preekspozicione profilakse (PrEP), drastično se smanjuje mogućnost inficiranja HIV-om. Osobe sa HIV-om mogu imati i zdravo potomstvo zahvaljujući antiretrovirusnoj terapiji i odgovarajućim medicinskim postupcima.

Do danas su opisana dva slučaja izlečenja infekcije HIV-om, tzv. berlinski i londonski pacijent, primenom komplikovanih terapijskih procedura, uključujući transplataciju kostne srži, što, za sada, nije široko primenjivo. Ipak, nova naučna dostignuća stalno pomeraju granice mogućeg.

ŽRTVE NADRILEKARA

Nemaju svi pacijenti koji žive sa HIV-om neophodne informacije ili ih imaju delimično, pa se jedan broj naših inficiranih odlučuje da "spas" potraži van zdravstvenog sistema. Oni se skoro po pravilu sa velikim zakašnjenjem (ipak) jave lekarima na klinikama, ali tada najčešće budu hospitalizovani sa teškom kliničkom slikom i komplikacijama koje, neretko, budu fatalne. Jasno je da strah, neznanje i neinformisanost pacijenata koriste samozvani imunolozi, virusolozi, nadrilekari, travari... Žrtvama nude različite dijetetske proizvode za "jačanje imuniteta", "detoksikaciju", čajeve, vodice, dijete, tretmane urinom, akupunkturu, tretmane bioenergijom i druge "prirodne" metode. Suplementima i dijetetskim proizvodima pripisuju medicinska svojstva, dovodeći pacijente u zabludu, ali i u opasnost. Obećanja "idu" od supresije virusa do potpune eliminacije HIV-a i izlečenja, koja potkrepljuju "bombastim" pričama o naučnim istraživanjima i navodnim uspesima u lečenju za koje nemaju nijedan relevantan (publikovan) dokaz u medicinskoj literaturi.

Ovim "alternativnim" metodama lečenja je zajedničko to što nemaju nikakvog farmakološkog efekta na HIV infekciju koju možemo izmeriti i ispratiti. Nemaju ni pozitivnog efekta na supresiju virusa, standardno merljivu PCR metodom (koja daje tačan broj kopija virusne RNK u mililitru plazme) i ne mogu se dovesti u vezu sa brojem CD4 ćelija (imunokompetentne ćelije, koje HIV napada).

Ono što možemo ispratiti jesu štetna dejstva nekih pseudomedicinskih metoda koje izazivaju dijareju (prolive), edeme (otoke), hepatotoksične efekte (oštećenja jetre) i sl., a svima je zajedničko da oduzimaju dragoceno vreme za lečenje.

Na nadrilekarstvo je neophodno upozoriti javnost, budući da se vraća talas medijske preplavljenosti i reklamiranje najrazličitijih sumnjivih preparata. Ime koje se najčešće spominje kada se govori o "alternativnim" metodama lečenja je ime Todora Jovanovića. On je samo paradigma obmane obolelih, lakovernih i ljudi u nevolji. Tačno je da nije lako doći do svedočenja ljudi koje su žrtve nadrilekarstva, jer to nosi otkrivanje HIV statusa sa svim mogućim socijalnim posledicama i nerazumevanjem šire zajednice.

Zakonska regulativa i procedure za registraciju suplemenata i lekova su u potpunosti drugačije. Za suplemente postoji obavezan upis u bazu podataka Ministarstva zdravlja i taj postupak je manje složen nego kada su u pitanju lekovi. Dijetetski suplementi se mogu posmatrati kao hrana. Za ispitivanje suplemenata nisu potrebne kliničke studije, već laboratorijske analize kojima se samo potvrđuje sastav koji je proizvođač naveo u deklaraciji uz dokaz o njihovom prirodnom sastavu i neškodljivosti. Stanovništvo i pacijenti ne bi imali problema kada bi se ti proizvodi prodavali kao dodaci ishrani, a ne kao lekovi.

Za razliku od suplemenata, lekovi koji se koriste u lečenju ljudi moraju da "prođu" veliki broj procedura, laboratorijskih i kliničkih ispitivanja kako bi dobili dozvole. Moraju biti propisani medicinski vodiči za korišćenje, definisane metode praćenja toka lečenja... moraju postojati naučne potvrde o delotvornosti, ne smeju imati štetna svojstva, ozbiljnije nuspojave, moraju se navesti sva upozorenja vezana za uzimanje određenog leka, kontraindikacije, način uzimanja, prateći efekti i slično. Za sada ne postoji nijedan prirodni preparat ili lek koji može zameniti antiretrovirusne!

Posledice korišćenja "alternativnih" metoda lečenje HIV-a mogu biti pogubne za osobu koja im se izlaže, a neadekvatno lečenje HIV-a predstavlja rizik kako za pojedinca tako i za javno zdravlje stanovništva Srbije. Nadrilekarstvo je krivično delo po Krivičnom zakoniku Srbije, a nekompetentno bavljenje "lečenjem" osoba sa HIV-om je etički, moralno i ljudski nedopustivo.

Upravo iz tog razloga, mi, dole potpisani lekari, smatramo da je naša obaveza da ovim tekstom upoznamo javnost sa naučnim dostignućima u ovoj oblasti i upozorimo na poguban uticaj nadrilekarstava i nekompetentnog bavljenja lečenjem osoba koje žive sa HIV-om.

Potpisujemo sledeće osobe:

DOC. DR JOVAN RANIN, načelnik VI Odeljenja Klinike za infektivne i tropske bolesti "Prof. dr Kosta Todorović"

PRIM DR SCI. MED MILA PAUNIĆ, rukovodilac Centra za prevenciju side i PPI ZZZZ studenata Beograd

PRIM DR SCI. MED BILJANA BEGOVIĆ VUKSANOVIĆ, šef Savetovališta za HIV/AIDS i PPI, GZJZ Beograd

PROF. DR ĐORĐE JEVTOVIĆ, načelnik VI Odeljenja Klinike za infektivne i tropske bolesti "Prof. dr Kosta Todorović" u penziji

DR DUBRAVKA SALEMOVIĆ, Klinika za infektivne i tropske bolesti "Prof. dr Kosta Todorović"

PROF. DR VLADIMIR PETROVIĆ, direktor Instituta za javno zdravlje Vojvodine

PROF. DR SNEŽANA BRKIĆ, Medicinski fakultet Novi Sad

DOC. DR DANIELA MARIĆ, Medicinski fakultet Novi Sad

DOC. DR BILJANA POPOVSKA, Medicinski fakultet Kragujevac

PROF. DR MIODRAG VRBIĆ, direktor Klinike za infektivne bolesti Niš

DR LIDIJA POPOVIĆ DRAGONJIĆ, asistent, Medicinski fakultet Niš

DR VESNA MIHAILOVIĆ, Klinika za infektivne bolesti Niš

nedeljnik
VREME
Projekat finansira Evropska unija (preko Deleg60acije EU u Srbiji) kroz medijski program.
DRŽAVA I SOLIDARNOST
POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO
www.vreme
solidarnosti.rs

Život u ritmu čuvanja reke

Stanovnici sela Rakita, optuženi da remete radove jer se bune protiv onih koji hoće mini-hidroelektranama da isuše Staru planinu, postavljane cevi doživljavaju kao puške usmerene protiv njih

Na jugozapadu Srbije, 350 km od Beograda i 4 km od granice sa Bugarskom, u veličanstvenoj, donedavno netaknutoj prirodi Stare planine, u proglašenom Parku prirode 1997. godine kao području prve kategorije "od nacionalnog značaja, izuzetno vrednog sa stanovišta raznovrsnosti biljnog i životinjskog sveta i geomorfoloških, hidroloških osobenosti, u kojem je prisutan tradicionalan oblik života i kulturnih dobara", već mesecima je stanje opsade. Na ulazu u selo Rakita dočekuje razrovarena reka u čije korito je postavljeno 300 m metalnih cevi prečnika preko jedan metar, crvene trake zabranjuju prilaz gradilištu i bageri nemilosrdno kopaju nove rovove da udome sledeće cevi. Cilj je progurati 3 km ovog malog vodnog toka ka turbinama mini-hidroelektrane (MHE) koje čekaju nizvodno u mestu Zvonce.

Kako se prilazi Rakiti, duž jedinog puta koji samo što se nije urušio, okačene table na drveću govore u ime stanovništva: "Investitori MHE, niste dobrodošli." Pod stoljetnim stablima oraha, na zidovima nekadašnjeg kulturnog centra piše na lokalnom dijalektu, šopskom, "Život nema – smrt ne doodi" (Života nema, smrt ne dolazi), na prodavnici crvenim slovima "Stop okupatorima", a na mnogim kućama "Život dajem, reku ne dajem". Dečije igralište ispred kulturnog centra, sa košem i golovima, postalo je nepristupačno. Stanovnici žive u besu, u ritmu "čuvanja reke" i borbe protiv "ekocida", prijavama, odlascima na sud i poligrafe, optuženi da remete javni red i mir i tok radova. Za njih su cevi isto što i puške usmerene protiv njihovih života.

Kao kandidat za člana Evropske unije (EU) i član Evropske energetske zajednice (EEZ), Srbija, čije je 64 odsto električne energije proizvedeno u termoelektranama na ugalj, 2009. godine se obavezala da smanji emisije CO_2 a Akcionim planom usvojenim 2013. da poveća proizvodnju energije iz obnovljivih izvora sa 21,2 odsto beleženih 2009. na 27 odsto do 2020. Od tada je niklo više od stotinu MHE od planiranih 856 u celoj zemlji, što podrazumeva da se 937 km vodotoka preusmeri u cevi, uglavnom u zaštićenim područjima, gde ono malo preostalog stanovništva živi od stočarstva, poljoprivrede i embriona ruralnog ili "zelenog" turizma.

MEŠTANI KAO DA NE POSTOJE

"Preživeo sam raznorazne vlasti, ali nikada nisam doživeo ovakvo nasilje", kaže Dobrivoje Igov, 88-godišnji seljak plavih očiju, oslanjajući se na svoj drveni štap, u potpunoj neverici da buldožeri mogu da nekažnjeno uzurpiraju njegovu zemlju. Otkako su počeli radovi 2017. godine, skoro svaki dan dolazi do sukoba između firme za obezbeđenje Protecta, koju je unajmio Goran Belić, advokat u Beogradu, u čije ime se gradi MHE, i stanovnika koji se bore da stanu na put izgradnji na takav način, ili čak samo da slikaju kako se radovi odvijaju. Policija uglavnom pasivno

KONSTANTNA BORBA MEŠTANA I INVESTITORA: Selo Rakita
Fotografije: Marija Janković

posmatra, a u poverenju ističe da se oseća kao da je ostavljena na cedilu i koliko joj je težak zadatak jer je nejasno koga treba da brani i zašto država ništa ne čini da nađe rešenje, s obzirom da je 162 od 200 odraslih meštana potpisalo peticiju protiv izgradnje. Desimir Stojanov, zvani Desko, građevinac i predsednik mesne zajednice, jedan je od najborbenijih, rekorder dobijenih udaraca. "Inspektor Milan Štetić iz Ministarstva zaštite životne sredine naložio je prošlog decembra da se cevi izvuku iz korita reke, inspektor opštine Babušnica je utvrdio mnoge propuste, između ostalog da su cevi zarđale, da trasa rovova ne odgovara odobrenoj, i uprkos tome radovi se nastavljaju. A mi meštani, kao da ne postojimo", kaže Desko, koji je postao Asteriks Stare planine, simbol borbe protiv MHE. Da bi čuvali reku, građani stražare na smenu. I ne odustaju uprkos brutalnom ponašanju privatnog obezbeđenja firme Protecta koju je angažovao Goran Belić jer se oseća ugroženim. Kada Desko i supruga Zorica pokušavaju da se približe koritu reke da nam pokažu gde su našli nesrećno utopljenog sina i godinama palili na istom mestu sveću dok im pristup nije zabranjen, nabildovani šef bezbednosti Bojan Vučković ih grubo odgurne jer "ne smeju da pređu granicu gradilišta". "Ići ćemo do kraja jer ne postoji drugi izvor vode za nas, niti za našu stoku, niti za naše njive", zalaže se Valentina Ilija, čija parcela je uzurpirana i prokopana u podnožju brda, tako da klizište može svakog trenutka da krene. U selu je postala šala o tome ko je dobio više prijava, poziva na sud, pa čak i na poligraf zbog eksplozije koja se dogodila na gradilištu.

Velika je verovatnoća da će ista sudbina zadesiti i mnoga druga sela Stare planine, budući da je grad Pirot izdao još 47 dozvola za izgradnju derivacionih MHE, što pretpostavlja da 42 km rečica i potoka bude usmereno u cevi. Međutim, borba protiv toga je ojačala, zahvaljujući umrežavanju Saveza 39 mesnih zajednica i pokreta "Odbranimo reke Stare planine", koji broji preko 100.000 pratilaca na društvenim mrežama. Nakon što su prošlog septembra u Pirotu, pa u januaru u Beogradu, okupili na hiljade demonstranata, odbijajući da postanu ekološke izbeglice, ti prvi veliki ekološki protesti u Srbiji su probudili javnost i dali im krila. U aprilu se okupilo na stotine aktivista iz cele zemlje u selu Topli na "kolektivnu molitvu za reku Temsku". Dekor je tamo idiličan: crvene stene, ušuškani vodopadi u bujnoj vegetaciji, kaskade, preostali poludivlji konji, i divlji kako se približava najvišem vrhu Srbije Midžoru na 2169 m nadmorske visine... Tu je očuvano autohtono arhitektonsko nasleđe kuća od crvene zemlje, slame i drveta, i to u ambijentalnim celinama iz 19. stoleća.

GDE DA PIJU VODU

Pod okruglom drvenom nadstrešnicom na seoskom trgu, jer kafane više nema, Vlatković, 80 godina, oslonjen na štap, u vunenom prsluku uprkos vrućini, voleo bi da mu neko odgovori na pitanja: "Ako prekopaju taj jedini put koji imamo, a čekali smo ga 30 godina da bi postavili cevi, kuda ću ići? Kako ću da nahranim moje ovce, krave, magarce, konje? Gde da piju vodu?" Potom odgovara sam navodeći kako mu je investitor Josić, koji se okomio na Temsku a već je izgradio nekoliko MHE na Jošaničkoj reci, rekao da će sačekati da svi izumru pa će onda napraviti MHE. Božidar je radio dobar deo života u Tigru u Pirotu, a 1973. godine boravio je u Klermon Feranu u Francuskoj, u Mišlenu. Danas, kaže, i pored toga što je Mišlen kupio Tigar, posla nema dovoljno, prazni se ceo kraj. "Izvozili smo nekad i ovčiji kačkavalj u Ameriku, bilo je 30.000 grla, tada je bilo 130 domaćinstava, a sada svega 23, dok je mlekara zatvorena", sa mukom izgovara Božidar. Za 30-godišnjeg Miljana Stojanovića budućnost je u turizmu, ali bez MHE. "Ovaj region može da oživi, može da se valorizuje netaknuta priroda, žive tradicije, ali kako ako reke presuše i nestanu vodopadi? Kako ako nema više puta, pastrmke, naših autohtonih vrsta kao što je legendarna žaba žutotrbi mukač?", pita on, odlučan u borbi jer je započeo izgradnju bungalova sa 70 ležajeva.

Sa druge strane planine, u nadležnosti opštine Knjaževac, u podnožju vrha Babin zub na Crnovrškoj reci tri MHE su već »

izgrađene. Mladi suvlasnik bajkovitog drvenog planinarskog doma Shoom, uz reku, Aleksandar, Beograđanin koji se nastanio u selu Kalna iz ljubavi prema planini, ogorčen je: "Putevi su u lošem stanju, nema kanalizacije, pa čak ni redovnog uklanjana smeća. Izgrađen je hotel 'Stara planina' kojim upravlja državna firma Skijališta Srbije, pušteno nekoliko staza za skijanje i tu je stala uloga države za razvoj ovog područja. Umesto da se radi na infrastrukturi i ohrabre ljudi da ostanu ovde ili da dođu, izdaju se licence za izgradnju MHE i lišava se lokalno stanovništvo vode. Kada MHE Gramada zatvori vodu, mi nemamo tehničku vodu i tresu nam se temelji." Nizvodno, džipovi sa beogradskim tablicama i zatamnjenim staklima traže nove lokacije. U mestu Stara Janja, Dragoljub (80), koji je 32 godine radio u građevinskoj firmi i prima penziju od 15.000 dinara, ljut je kao ris: "Nemamo više ni ribe, ni raka, ni vidre, ni vode za divlje svinje, ovo je van pameti šta nam rade, vrše nasilje nad nama, a cela mesna zajednica je glasala protiv."

"Za Pirotsku stranu Stare planine još ima nade da se odustane", kaže Aleksandar Drašković, prvoborac, protiv izgradnje MHE iz Jošaničke Banje, u podnožju Nacionalnog parka Kopaonik. "Ovde, na Jošaničkoj reci, počeli su već 2012/2013. godine i brzo izgradili 15 malih elektrana, stavivši 27,2 km ili 75 odsto reke u cevi. Tako je uništeno ovo zaštićeno područje. Na primer, u mestu Kadijevac, cevovod ima kontinuitet od 4850 m ali i sistem baj-pas vezivanja elektrane tako da reka Samokovka u kontinuitetu čak 9 km ne izlazi van cevovoda, napajajući turbine tri male elektrane. Odgovornost ima vrh države i investitori Dragan Klisura, suvlasnik sa Nikolom Petrovićem, Bojan Jakovljević, Sloba Popović, Vlada Karamarković i ostali", ističe Drašković. Neustrašiv je, iako je jedna MHE sagrađena ispod njegove kuće, za kaznu što se odupire. Na početku leta, iako stara žuta metalna tabla Republike Srbije, smeštena između dve grane drveta na obali, upozorava da je u pitanju "riblje plodište i da je zabranjen ribolov, uznemiravanje riba kao i sve druge aktivnosti koje ometaju mrest, razvoj i kretanje riba", vode skoro da više nema. Riblje staze su tako napravljene da, i kad bi krkuše i pastrmke znale da treba da pređu prepreku vodozahvata, mogu da prežive samo sa kacigama, a na kraju peripetije ih dočekuje sam kamenjar. Vodenice, koje su zaštićene kao baština narodnog graditeljstva i turistička atrakcija u razvijenim turističkim destinacijama, nesigurno stoje na suvim stenama, urasle u korov, na korak od raspada. U mestu Belci, Slađa i Milan žive preko puta mašinske hale MHE: "Samo pronalazimo gomile mrtvih riba, a o buci da ne govorimo. Džabe smo gradili kuću kad ne može da se spava u sobi, a kad reka nabuja u cevima, kuća se trese." Naime, noću ne bi trebalo da buka pređe 35 decibela, generatori proizvode često preko 90.

VEĆINA MHE SU U ZAŠTIĆENIM ZONAMA

Profesor Ratko Ristić, dekan Šumarskog fakulteta u Beogradu, kategorično tvrdi da izgradnja MHE derivacionog tipa u zaštićenim područjima mora hitno da se obustavi: "Većina izgrađenih i planiranih MHE su u zaštićenim prirodnim dobrima, gde su ekosistemi fragilni i nosioci su biodiverziteta. Takođe se nalaze pored naseljenih mesta, što uništava šanse za opstanak meštana. Ako postrojenja snabdevaju manje od 5 KV, a to predstavlja 95 odsto njih, studije uticaja na životnu sredinu nisu obavezne, iako su posledice dramatične i rizici da dođe do poplava i klizišta veliki. Treba imati u vidu da je Srbija među najugroženijima u regionu od tekućih klimatskih promena i najsiromašnija po pitanju površinskih voda.

ZA SADA NETAKNUTO, ALI NANIŠANJENO: Selo Topli Do (slike levo)
Fotografije: Marija Janković

MHE PIRAMIDA: Kada radi trese temelje seoskih kuća

PUSTOŠ: MHE na rečici Jošanici

Ako izgradimo 850 planiranih postrojenja u Srbiji, progutaćemo 2200 km reka u cevi, da bi dobili 2 do 3 odsto električne energije. To je prosto neracionalno. A ako radimo na gubicima u prenosu energije koji predstavljaju 17 odsto, dok je prosek EU 5 odsto, dobili bismo isto toliko."

Postoje druga rešenja za povećanje udela energije proizvedene iz obnovljivih izvora. "Bolja energetska efikasnost, zatim više solarne i geotermalne energije. Pre svega, u Srbiji ima na desetine hiljada hektara neobrađene zemlje, na kojoj bi se mogle razviti drvenaste i žbunaste vrste kao što su vrbe, koje se mogu koristiti za biomasu", smatra prof. Ristić. "Problem je u tome što subvencije favorizuju MHE jer drugi obnovljivi izvori energije proizvode nestabilnosti na mreži. Problem se može rešiti intenziviranjem saradnje u regionu, ali svi žele da sačuvaju svoju energetsku nezavisnost", objašnjava Igor Vejnović iz mreže Bankwatch, koji prati modele finansiranja malih elektrana i upire prstom u banke kao što su EBRD (Evropska banka za razvoj i rekonstrukciju) i Evropska investiciona banka (EIB), koje pozajmljuju privatnim bankama kao što su italijanski Unicredit, Credit Agricole ili Societe Generale, a one investitorima u MHE. "U pitanju je profitabilan posao sa povraćajem investicije u pet godina koji privlači one koji su u sivoj zoni", kaže Vejnović. Jer ti proizvođači struje su zakonom povlašćeni. Tu proizvedenu električnu energiju EPS plaća 0,10 do 0,14 Eur/kWh, što je subvencionisana tzv. *feed-in* tarifa, a svaki potrošač doprinosi sistemu plaćajući 0,09 dinara/kWh potrošene električne energije, dodatno od računa koji inače plaća. Prema istraživanju CINS-a (Centar za istraživačko novinarstvo Srbije), objavljenom u februaru 2018. godine, investitorima hidroelektrana u periodu od 2013. do 2016. godine isplaćeno je više od 41,6 miliona evra za električnu energiju koju su proizveli. Od te sume, 7,2 miliona je isplaćeno kompanijama povezanim sa Nikolom Petrovićem, kumom predsednika Aleksandra Vučića, članom njegove stranke i potpredsednikom Privredne komore Srbije.

U ovom kontekstu Evropski parlament je u novembru prošle godine usvojio rezoluciju u kojoj se traži od Vlade Srbije da preduzme neophodne mere za očuvanje zaštićenih područja u pogledu razvoja MHE u ekološki osetljivim područjima, kao što je Park prirode Stara planina, i preporučio javne konsultacije sa stanovništvom, kao i dubinske procene uticaja na životnu sredinu na osnovu standarda EU. Sa svoje strane, Evropska energetska zajednica je zaključila, na kraju Foruma o održivosti MHE održanog prošlog juna u Beču, da je doprinos proizvodnji energije "izuzetno ograničen, dok je uticaj na životnu sredinu neproporcionalno velik". Srpska akademija nauka i umetnosti, dekani fakulteta za šumarstvo, biologiju, geologiju i geografiju pozvali su na obustavu izgradnje mini-hidroelektrana u zaštićenim područjima, kao i Akademija ženskih nauka Srbije kao stručno inženjersko telo. Zahtev je podržao ministar za životnu sredinu Goran Trivan, koji je ocenio da su MHE štetne i izjavio da Ministarstvo koje vodi ima nameru da menja Zakon o zaštiti životne sredine, kojim će onemogućiti izgradnju MHE u zaštićenim dobrima. Ostaje pitanje da li će ga drugi državni organi slediti, na primer oni koji bi trebalo da obustave izgradnju MHE u Rakiti.

U međuvremenu, od Slovenije do Grčke, na celom prostoru Balkana, aktivisti se intenzivno udružuju kako bi odbili ono što nazivaju "cunamijem brana". Od 6. do 16. jula, u koordinaciji sa evropskom NVO "Spasiti plavo srce Evrope", protest će biti široko rasprostranjen na celom Balkanu, gde je planirana izgradnja 2700 MHE, od kojih je trećina u zaštićenim područjima. ¶

MILICA ČUBRILO

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel.

Zalivanje božura

Prvi potpredsednik Dačić bio na visini zadatka, ali ga Poslanica, za koju se iz avijona vid'lo da je poslanica, totalno prevazišla, jerbo je rekla srž i suštinu: Danas, kada intenzivan rad predsednika Republike, gospodina Aleksandra Vučića...

Reporter na "Sandića imanje", periferija Uba, gde svečanost predaje ključeva od novih stanova za izbeglice, stig'o sat pre roka, što će reći na vreme. Zgrada kockasta, dole bela, gore narandžasta, ispred velika tabla – Izgradnja stambenog objekta za izbeglice i raseljena lica, P+3, ul. Slobodana Penezića Krcuna 84, investitor Jedinica za upravljanje objektima u javnom sektoru Srbije, na drugoj, manjoj tabli natpis Regional housing programme, Regionalni stambeni program...

ŠIŠKE NA TARZANKU

Na licu mesta svi u poslu, stiže prvi "audi", izađoše žensko i muško. Nov asfalt do ulaza u zgradu, ispred, na peskovitoj zemlji, lepe kate i kadifice, do ulaznog stepeništa sto na kome bele platnene kese sa natpisom Regional housing programme. Do ulaznog stepeništa još jedan okrugao stočić, s srebrnim poslužavnikom, na kome su makaze sa zlatnim rukunicama.

Desno bina zastrta zelenim itisonom, po sredini pano opštine Ub, desno od bine, na okruglom stočiću povezanom crvenom mašnom, korpa u belom platnu u kojoj roze koverte sa ključevima stanova, do nje pletena korpa sa krupnim crvenim jabukama. Gospodin, koji misli o tome, uze obući ženskinje u istim plavim haljinama, prvo predaju ključeve, onda jabuku...

Žensko u modelu iste plave haljine uze mirisnim osveživačem poprščе dve oveće vaze sa cvećem, u kojima su dominirale gladiole, na ulazu u zgradu vezaše crvenu vrpcu između dve šipke sivog gelendera, gospođa u modelu iste plave haljine intervenisa da se traka pomeri malo napred. U sve stiže komesar za izbeglice gospodin Cucić, koji zadovoljno konstatova da su dve kante za zalivanje, plave i crvene boje, na svom mestu. Kroz sve je, kao da ga ima više primeraka, odo gospodin u plavoj majici SNS Ub.

Bini, u pratnji rukovodioca raspuštene kose, pridoše dve devojčice u narodnoj nošnji, jedna sa kike, druga sa punđicu, kojima dodeliše poslužavnik sa pogačom i čančetom sa solju. Javi se devojka koja je probala izvođenje himne. U sve uzeše da pristižu SPS delegacije iz okolnih opština, koje su se diskretno i radosno pozdravljale.

Novinar se prijavi i dobi belu Housing torbu, gde bila hemijska olovka, program, izvodi iz izlaganja zvaničnika... Rukovodilica devojčica sa so i pogača pladnjem postavi decu na predviđeno mesto. Stiže auto sa diplomatskim tablicama, izađe Sem Fabrici, ambasador i šef delegacije EU u Srbiji, koga navedoše na pogaču. Peške se uze primiče pogonski geometar iz Stublenice, gospodin Darko Glišić, predsednik opštine Ub, predsednik IO SNS, uža specijalnost obezbeđivanje sendviča i autobusa podrške, koji iskusno parkira kola podalje. Ode pravo na so i pogaču.

Stiže još jedna diplomatska limuzina, sa zakašnjenjem, eto i kola policije ispred dva "audija", telohranitelj otvori vrata, pojavi se gospodin Ivica Dačić, tradicionalni plavi sako zakopčan na gornje dugme. Dočeka ga gospodin Glišić, napred šiške, pozadi "tarzanka", koji je za ovu priliku bio u farmerkama i plavom sakojčiću. I Dačić se prekrsti pred pogačom, uze rukama maše i glavom odobrava. U tu diplomatsku aktivnost pozdravi i reportera "Vremena", koji se naš'o na diplomatskom putu, rečima "Znači, sve je spremno!"

Kad svi stigli, svi se popeše na binu, Glišić, Dačić, gospodin Fabrici između dve ženske. Bi himna, aplauzi, javi se voditeljka, sve redom pozdravi: "Pred vama je trospratnica sa 20 stanova, ovaj zajednički program ima za cilj da obezbedi trajna rešenja, sve uz podršku OEBS-a i UNHCR-a i pomoć EU." Pa voditeljka najavi gospodina Ivicu Dačića, Prvog potpredsednika Vlade, ministra spoljnih poslova i predsednika Komisije za koordinaciju procesa trajne integracije izbeglica. Dačiću dodadoše fasciklu, pročita: "Republika Srbija čvrsto stoji na putu pridruživanja Evropskoj uniji..." Dade cifre: izgradnju objekta pomogla EU sa 415.000 evra, opština Ub, plac i dozvole, sa 14 miliona dinara. Pozdravi predsednika Uba, ambasadora Fabricija, gospodina Džozefa, zamenika šefa misije OEBS-a...

OBAVEZNO NA OBAVEZNO

Javi se ambasador Fabrici, prevodilica prevede: "Dobar dan, dragi ministre, gospodine gradonačelniče... velika mi je privilegija da sam danas na Ubu. Veliki regionalni projekat, Evropa pomogla sa 292 miliona evra, što čini 82 posto investicija, koje su 60 posto realizovane u Srbiji." Pa, u ime opštine Ub, priliku dobi SNS

OSNOVNO SREDSTVO ZA RAD – KANTICA, MAKAZE, MAJICA: Svečano otvaranje stanova
Fotografije: D. Todorović

narodna poslanica imena Ivana Nikolić. Odma se vid'lo čija je, visoka pa krupna, cipele na štikle, suknja pripeta, dekoltovana bela bluzica, sa dominantne crne šare, na levoj ruci sat.

Poslanica je, kanda je celi mandat vežbala za taj trenutak, načisto izdominirala, na najbolji način iskoristila ukazanu šansu, bez greške sve pročitala: "Uvaženi Potpredsedniče Vlade RS, gospodine Dačiću, predsedniče opštine Ub, gospodine Glišiću, uvaženi ambasadore EU, gospodine Fabrici, zameniče Šefa misije OEBS-a, gospodine Džozefe... čast mi je da vam se obratim u ime opštine Ub i izrazim zadovoljstvo što se danas vidimo ispred prelepog i modernog objekta, za samo nekoliko minuta, kada dobijete ključeve, uplovićete u nove živote..." A onda je briljantno finiširala: "Danas, kada intenzivan rad predsednika Republike, gospodina Aleksandra Vučića, i Vlade RS, obezbeđuje stabilnost u našoj zemlji, kada nam se smanjuje javni dug, kada beležimo suficit u budžetu, kada imamo sve veći broj investicija, sigurno je da će se lakše i efikasnije sprovoditi i ovakvi programi..."

Na red dođe gospodin OEBS Džozef, na srpskom pozdravi Prvog potpredsednika Vlade, na srpskom nastavi da je misija OEBS-a ponosna što sarađuje na projektu. Mikrofonu priskoči Prvi potpredsednik vlade i reče da je gospodin Džozef Amerikanac koji govori srpski zato što mu je žena Srpkinja. Ispred izbeglica se javi žena koja pozdravi poštovanog Prvog potpredsednika, predsednika opštine Ub, svima od srca zahvali. Na kraju, na red dođe komesar za izbeglice gospodin Vladimir Cucić, dade podatak da su za tri godine izgrađene 3763 stambene jedinice i reče da je ispred svakog objekta, kao i ovde, posađen kosovski božur, velika srpska čuvarkuća, da ih čuvaju i neguju, i da im se deca bokore kao božuri...

Pređoše na podelu ključeva, prvi bi gospodin Prvi potpredsednik Vlade, ministar spoljnih poslova i predsednik Komisije za koordinaciju, dade ključeve i jabuku, kad na red dođe da ambasador Fabrici dade ključeve i jabuku, gospodin Predsednik Komisije za koordinaciju dobaci da gospodin Fabrici nije ljubio, ali da mu je on rekao da treba da ljubi žene. Ključeve dodeliše i gospodin Džozef, poslanica koju nije bilo potrebe najavljivati kao poslanicu, komesar Cucić...

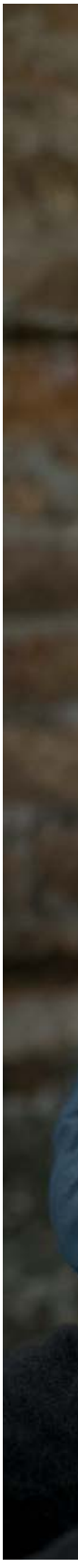
Pade zajedničko slikanje, voditeljka objavi da će visoke zvanice preseći vrpcu, zatim obići stan broj 5, u prizemlju. Delegaciju sprovedoše, pored namirisanih gladiola, do vrpce, Poslanica, gospodin Džozef, gospodin Prvi Potpredsednik i gospodin Fabrici složno presekoše vrpcu i digoše makaze sa zlatnim rukunicama u vis. Svi uđoše u stan broj 5, Dačić upita Cucića gde je televizor za naselje, pohvali stan od 40 kvadrata, i ostali pohvališe, novinar upita Dačić gospodina, može li izjava, Prvi potpredsednik uze se nećka, bio jutros na televiziji, ne može ceo dan priča, novinar nastavi, Hoće li biti dijaloga sa opozicijom, gospodin Dačić oćuta, pa reče, treba da bude, ali u parlamentu...

Izvedoše ih napolje, pa, po protokolu, pravo u božure, dve zelene biljke, Dačić slučajno dobi crvenu kantu, Fabrici plavu, pa uzeše da zalivaju. To ne bilo sve od zalivanja, uze da zaliva Poslanica, gospodin Glišić, Cucić komesar. Lično Glišić gospodin, uz konverzaciju rukama, isprati Prvog potpredsednika. Glišić reče, Obavezno, i Predsednik Komisije za koordinaciju reče, Obavezno, telohranitelj otvori vrata, gospodin Prvi potpredsednik uđe u "audi" A8 L, telohranitelj zatvori vrata. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Slepi patriotizam

"Danas svi nosimo farmerke i pijemo koka-kolu, iako svi znamo da je to tvorevina dominantne kulture čiji nam običaji često ne odgovaraju. Ipak, i dalje ih imitiramo jer ljudi uvek imitiraju uspešnije od sebe, makar to bili i njihovi tlačitelji. Ja bih voleo da verujem u svet u kom postoji samo jedan identitet – identitet državljana civilizovanog sveta"

Nedavno objavljen roman *Egzodus roda* (Odiseja, 2019) Valida Nabhana, malteškog pisca palestinskog porekla, predstavljen je na Festivalu dobitnika nagrade Evropske unije za književnost. Gost festivala bio je, pored još nekoliko pisaca iz inostranstva, i Valid Nabhan.

Njemu ovo, međutim, nije bila prva poseta Beogradu. Naime, Nabhan je živeo u Beogradu kao student, pre nego što se konačno preselio na Maltu koju danas smatra svojim domom.

Roman *Egzodus roda* je priča o univerzalnoj sudbini Palestinaca koju priča njegov glavni junak. Baš kao i roman, i njegov naslov je spoj istorijskog i ličnog. Kako bi predočio razmere patnje svog naroda, autor namerno bira biblijski termin "egzodus" dok ga za rode vezuje neobična scena koju je u Jordanu ugledao kao dete: nebo prekriveno jatom roda koje su, uznemirene ratom, bile primorane da umesto uobičajene putanje preko Sirije i Turske pronađu novu, bezbedniju. *Egzodus roda* je dobio malteški Nacionalnu književnu nagradu 2014. godine, i Nagradu Evropske unije za književnost 2017. godine.

"VREME": Vaš roman obiluje autobiografskim elementima, glavni junak je, kao i vi, rodom iz Palestine i danas živi na Malti. Da li je *Egzodus roda* autobiografski roman?

VALID NABHAN: Svi me to pitaju! Možda je baš to razlog za uspeh romana – što čitalac nije siguran gde se istinita priča završava a gde počinje fikcija. Ponekad tajna dobre književnosti leži baš u umeću pisca da pretvori fikciju u činjenice i obrnuto. Ni sâm nisam siguran šta je istina a šta nije. Izgleda kao da sam i sâm postao deo tog unutrašnjeg konflikta. Mislim da je to generalno slučaj sa piscima. Svaki pisac ostavlja deo sebe u svom delu. Pisanje uvek dolazi "iznutra", bez obzira na to da li je tema za pisca lična ili nije. Dramatične scene koje opisujem sigurno su se odigrale u gotovo svakom domu palestinskih izbeglica. Neke delove sam izmislio, ali za mnoge postoje svedoci. U ovom slučaju, svedok je moj narator Nabil.

Roman je napisan na malteškom, jeziku koji nije vaš maternji. Koliko je bilo teško pisati na stranom jeziku?

Za nekoga kome je arapski jezik maternji, malteški jezik nije toliko stran, uprkos njegovim latinskim korenima. Jezik je, po svojoj suštini, sistem zvukova. Srž malteškog jezika je, u tom smislu, ipak arapskog ili makar semitskog karaktera. Većina ljudi koja govori semitske jezike može međusobno da se sporazumeva, baš kao i ljudi iz bivše Jugoslavije, bez obzira na istorijske i geopolitičke razlike. Naravno, sa malteškim nije baš tako, ali činjenica da mi je arapski jezik maternji nesumnjivo je bila od pomoći.

Palestina je asocijacija na Svetu zemlju, ali s obzirom na sadašnje sukobe, koliko je danas ta asocijacija opravdana?

Asocijacija nimalo nije opravdana. Ništa nije sveto kao ljudski život. Predstava o Palestini kao "Zemlji mleka i meda" je čist mit. Palestina je država kao bilo koja druga i nikako nije najplodnija zemlja na svetu, ma šta govorili Sveti spisi. Brojna mesta koja sam posetio bogatija su i raznovrsnija u pogledu vegetacije i godišnjih prinosa. Ali kao što i sami znamo, tu predstavu su slepo prihvatile tri velike religije koje dominiraju u toj regiji: judaizam, hrišćanstvo i islam. Svaka od njih je nadograđivala tu predstavu, sve dok nismo stigli do epiteta "svetog".

Mislim da čitav problem leži u borbi za preživljavanjem. Toliko je prosto. Mnoga plemena koja su živela u Palestini ili u njenoj okolini bila su nomadski Beduini, dok su Hananci (drevni narod Palestine) bili već naseljeni poljoprivrednici koji su obrađivali zemljište i gajili stoku. Zbog toga su bili u prednosti i ljutili su svoje komšije koje su morale da izmišljaju božanske glasove kako bi iskorenili palestinski narod i zauzeli njihovu zemlju. Ne postoji drugi razlog zbog kog bi ljudi različitih veroispovesti jedni drugima uništavali privredu i kulturu. Sveta zemlja je samo mit koji opravdava namere i ambicije, i to uglavnom političke i ekonomske prirode.

Glavni junak romana, Nabil, ima ambivalentan odnos prema Palestini, ona je važan deo njegovog identiteta iako je nikada nije posetio, kao i prema patriotizmu. Šta danas znači patriotizam?

Nabil nikada nije posetio Palestinu, ali ja jesam, mnogo puta. Možda je ironično, ali prvi put tek nakon što sam stvorio Nabila. Kako to? U pitanju je moć putnih isprava. Nabil je imao arapski pasoš sa kojim nigde nije mogao da putuje, čak ni u Palestinu. Slično je sa stanovnicima Pojasa Gaze koji poseduju egipatska dokumenta – nije im dozvoljeno da posete Egipat. Sa druge strane, ja sam postao "Evropljanin" nedugo nakon što sam stvorio Nabila i kao takav sam mogao da posetim i Hebron i Jerusalim i Tel Aviv! Ovo svedoči o jednakom licemerju Evropljana i Arapa. Kao Palestincu vam nije dozvoljeno da posetite grobove svojih roditelja,

je bolest

Foto: Marija Janković

ali kao Evropljanin ste dobrodošli, čak i poželjni, i slobodni da istražujete Izrael koliko god želite. To je posebno interesantno ako se setite da je Izrael pretrpeo najviše štete upravo od Evrope koja direktno utiče na njegovu ekonomiju.

A patriotizam, to je veoma promenljiva kategorija i samim tim opasna ideja koja lako može postati oruđe rata. Baš kao i nacionalizam, i patriotizam sužava čovekov um i baca ga u okove narcisoidnosti. Zamislite šta bi se dogodilo sa zemljom poput SAD ako bi se svaka manjinska grupa odrekla svoje zemlje porekla. Slepi patriotizam je bolest. Ajnštajn ga opisuje kao "ospice čovečanstva" a Niče kao "nacionalnu masturbaciju".

Potraga za identitetom je važna tema romana. Koliko različite kulture utiču na identitet jedne osobe, da li je moguće sačuvati identitet u stranoj zemlji? U Srbiji su to aktuelna i česta pitanja, kao i na Malti. Kako sačuvati identitet male zemlje na globalnom nivou?

Danas je identitet veoma kompleksna tema. Više ne postoji identitet koji je imun na spoljne uticaje, naročito ako je u pitanju uticaj jačeg. Narod Bliskog istoka, na primer, svakodnevno kritikuje Amerikance, ali se istovremeno trudi da ih podražava u svemu. Identitet je suštinski definisan kulturom. Ali šta kada je i sama kultura pod ogromnim uticajem neke veće kulture? Manja kultura će uvek pokleknuti. Danas svi nosimo farmerke i pijemo koka-kolu, iako svi znamo da je to tvorevina dominantne kulture čiji nam običaji često ne odgovaraju. Ipak, i dalje ih imitiramo jer ljudi uvek imitiraju uspešnije od sebe, makar to bili i njihovi tlačitelji. Ja bih voleo da verujem »

u svet u kom postoji samo jedan identitet – identitet državljana civilizovanog sveta.

Da li mislite da knjige poput vaše mogu promeniti mišljenje Evrope o migrantima, da li mogu da pomognu Zapadu da bolje razume Istok?

Želim da verujem da je tako. Jedina opcija nam je dijalog i taj dijalog se mora voditi do poslednje trunke nade. Ne zbog nas samih već zbog naše dece. Nikada ne smemo zaboraviti da dijalog ima samo jednu alternativu: konflikte i ratove.

Dijalog kroz književnost je, po mom mišljenju, najbolji način da bolje razumemo jedni druge. Brojni političari i govornici nisu uspeli da ubede narode da svi pripadamo jednoj vrsti i da svi delimo iste brige i nade. Dužnost pisca je, stoga, da premosti jaz između licemernih političara sa zadnjim namerama i naroda koji je u večitoj potrazi za boljim životom, životom kakav treba da živi.

Jedno vreme ste živeli u Beogradu. Kako ste se osećali kada ste saznali da će prvi zvaničan prevod vašeg romana biti objavljen baš u Srbiji?

Kao dete koje se vratilo svojoj majci! Ja svaki pedalj Zemlje smatram svojom majkom, ali moram da priznam da su Srbija i Beograd imali najvećeg uticaja na početak moje književne karijere. Upravo sam u Beogradu ozbiljno počeo da se bavim pisanjem i tu sam dobio prve pohvale za svoj rad. Imao sam tada 18 godina i za mene je ta pohvala bila poput zapisa u kamenu.

Zašto ste ipak izabrali Maltu za svoj dom?

Dom je poput imena koje vam je dato na rođenju – nije stvar izbora pojedinca a nije ni nešto što se lako može definisati. Hajde da se ipak složimo da je dom mesto gde se "osećamo kao kod kuće", mesto na kom se osećamo sigurno i prihvaćeno ili makar nismo gonjeni i diskriminisani zbog načina na koji razmišljamo. Dom, dakle, nije geografski pojam već ono što vam se događa na određenom parčetu zemlje. ¶

SANDRA BAKIĆ TOPALOVIĆ

Ka hologramskim

O novim postignućima na ovogodišnjem Međunarodnom festivalu animiranog filma u Zagrebu

Ruben Brandt Collector

U prikazu 8. Međunarodnog festivala animiranog filma u Zagrebu održanom 1988. godine Ranko Munitić je napisao kako će zagrebački festival 2001. godine "napustiti (ili tek u jednoj kategoriji zadržati) klasični kvadratni ekran u korist trodimenzionalnih, prostorno oslobođenih i savršeno iluzioniziranih hologramskih filmova". Iako se do tog stepena razvoja animacijskog medija još nije došlo, on se ipak polako približava hologramskim snovima: usavršavaju se tehnologije novih interaktivnih medija u vidu video-igara, stereoskopije, multimedijalnih instalacija, virtuelne i pojačane realnosti (*augmented reality*). Stoga je ovogodišnji 29. Animafest Zagreb kao posebnu novinu uveo novu takmičarsku kategoriju virtuelne realnosti, iako mu u glavnom fokusu ostaju intrigantni trendovi kratkog metra.

Od 46 kratkometražnih filmova koji su se takmičili za laskavi Gran pri Animafesta nagradu žirija i publike dobio je film *Acid Rain* (*Kisela kiša*) mladog poljskog režisera Tomeka Popakula. *Kisela kiša* je film o ljubavi osuđenoj na propast između mlade auto-stoperke i dilera droge. Popakul gradi svoj halucinogeni acid svet titravim crtežom inspirisanim japanskim Ukiyo-e drvorezima, smelim rakursima i fluidnom animacijom. Najupečatljivija scena sumanute rejv žurke u kojoj hipnotisana gomila mladih surfuje na talasima tehno rejva, pojačava dezolantno osećanje otuđenosti u gomili, nemogućnost komunikacije i bolnu potragu za identitetom. Nagradu Zlatni Zagreb za kreativnost i inovaciju dobio je crnobeli film *Klinci* (*KIDS*) Švajcarca Mihaela Freja koji uz pomoć kodiranja i repeticije obrađuje temu dinamike grupe i pojedinca unutar nje (*KIDS* je na tržištu dostupan i u formatu video-igre). Protagonisti filma su identična masa dvodimenzionalnih čo-

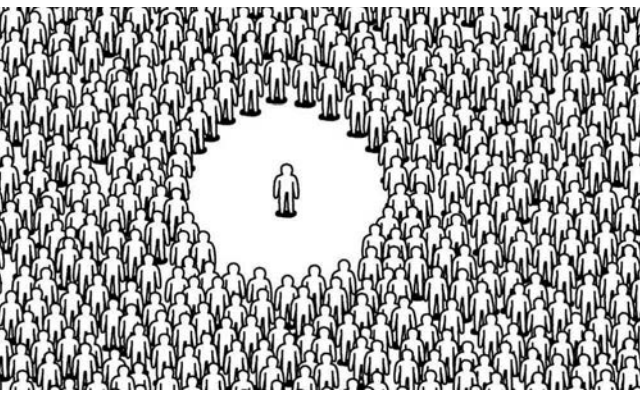

večuljaka koja slepo prati inicijative influensera-predvodnika. Apsurdna koreografija zavedene gomile u jednom trenutku izgleda kao alegorija nasilničke vlasti nad plebsom, ali već u sledećem čini se da se smisao filma krije u vizuelno hipnotišućim kolateralnim efektima kontrole nad gomilom. Nagrada "Zlatko Grgić" za najbolji film realizovan van školske institucije dodeljena je nemačkom režiseru Malteu Štajnu za film *Poplava* (*Flut*), koji se bazira na estetici ružnog oživljenoj zakočenom animacijom. Sumorni enterijeri i konflikt između opresivne majke i slabog sina tinejdžera pojačava osećaj teskobe dok poplava prljave vode nadire iz obližnjeg prljavog jezera – apokalipsa je blizu.

Kratka forma animiranog filma oduvek je bila pokazatelj novih smernica, strujanja i eksperimentisanja unutar osme umetnosti, kao i nepogrešiv barometar stanja u savremenom društvu i problema sa kojima se suočava homo sapiens u 21. veku. Uloga festivalskog žirija ima privilegiju ali i odgovornost da svojim odlukama gradi nove kanone osme umetnosti i tako (nadajmo se) utiče na izgrađivanje ukusa publike. Kratkometražni žiri Animafesta ove je godine nagradio mlade autore koji su u svojim ostvarenjima, inovativnim vizualima i smelom grafikom dotakli teskobne teme (droga, otuđenost, identitet) vezane za današnje mlade naraštaje. Ali ti filmovi, nažalost, ne pružaju ni razreše-

snovima

Klinci

Daljine

Kisela kiša

nje konflikta niti tračak nade za neku životnu radost, makar i uz mrvu crnog humora. Sa druge strane, filmovi drugačije dramaturške matrice ove godine su u Zagrebu ostali praznih ruku. Nijednu nagradu nije dobio delikatni i melanholični film-omaž posvećen jednom neobičnom rođaku, *Stric Tomas broji dane* (*Uncle Thomas Accounting for the Days*) portugalske autorke Regine Pesoa, koji je bio izvrstan kako u vizuelnom tako i u narativnom segmentu. Bez nagrade je prošla i taksidermična *stop motion* bajka *Udahnut život* u režiji Ivane Bošnjak i Tomasa Džonsona koja vešto oživljava svet mlade žene povezane sa prirodom na čudesan način, kao i poetičan film intenzivnog emotivnog naboja *Za ceo život* (*Per tutta la vita*) Roberta Katanija, koji evocira uspomene na ljubavnu priču između muškarca i žene u čistom crtežu, bez dijaloga i gotovo bez montaže. Čak i nekoliko dobrih eksperimentalnih i apstraktnih filmova, kao što su provokativni, duhoviti i neodadaistički austrijski *stop motion* film Tomasa Renoldnera *Ne znam šta* (*I don't know what*) ili snoviđajni amorfni japanski *Spuštanje* (*Down Escalation*) Šunsakua Hajašija ostali su kao usamljeni primeri nenagrađenog žanra koji bi svakako trebalo da bude mnogo više zastupljen na programu Animafesta.

U kategoriji dugometražnih filmova Gran pri je dodeljen izvrsnom filmu *Ruben Brandt, Collector* režisera Milorada Krstića koji je beogradska publika imala priliku da vidi na ovogodišnjem Festu. Ovaj vizuelno raskošan akcioni psiho-triler o čoveku kojeg u snovima progone karakteri sa čuvenih muzejskih slika bazira se na odličnom narativu i animaciji, brzom ritmu i eklektičnom izboru muzike. *Ruben Brandt* je ujedno i Krstićev animirani omaž omiljenim režiserima, slikarima i muzičarima, i oduševiće zahtevniju publiku kojoj neće izmaći kulturološke reference skrivene u detaljima pozadine i britkim dijalozima. Potpisnicu ovih redaka je takođe očarao vizionarski dugometražni prvenac bez dijaloga mladog Letonca Gintsa Zilbalodisa *Daljine* (*Away*) koji je kompletni autor filma (muzika, režija, animacija, montaža), na kome je sam radio četiri godine. Zilbalodis je ponudio arhetipsku priču *on the road* o usamljenom dečaku koji na motoru i u društvu nežne ptičice prevazilazi prepreke na putu povratka kući i nudi sublimne i meditativne totale prirode (pustinja, šume, okean, nebo) propraćene odličnim zvukom i muzikom. Zilbalodisov dirljivi film za sve uzraste, poput neke nove utopije inspirisane Mijazakijevom ikonografijom, visokom kamerom i morskim dubinama iz *Crvene kornjače* Duboka de Vita, ipak budi nadu u trijumf životne energije i lepote, a ta nada nam je preko potrebna u ovim komplikovanim i hladnim vremenima otuđenja čoveka od čoveka i čoveka od prirode. ¶

ANDRIJANA RUŽIĆ

Bivši, stari, mrtvi...

U državi koja se na-naše-oči raspada po infrastrukturnim šavovima, u njenoj prestonici koja se ni za života naše dece neće oporaviti od besnila večitog zamenika (virus GV), ponešto ponekad još uvek izgleda kao da je sve uokolo normalno. Izbor događanja i mogućnosti za izlaske, recimo. Koncertna ponuda, najbolje

The Hot 8 Brass Band

Foto: Melissa Fargo

Na Tašu (stadionu malih sportova Tašmajdan u srcu Beograda) koncerti su i dalje pod budnim nadzorom 3 stuba srpske iracionalnosti: SPC, kafane i RTS-a. Renovirani stadion poslednjih sezona ponovo je ustanovljen kao najbolje mesto za veće svirke pod vedrim nebom – što više nije često ni pouzdano kao nekad – pa je ove godine lestvicu postavila domaća koncertna agencija Long Play, s dve uzastopne i odlično posećene večeri. Za prvu, atrakcija koja je "prevedena" s već devetog, četvorodnevnog i sve uspešnijeg rok-festivala ove kuće, Arsenal u Kragujevcu, koji je i Svetski dan muzike obeležio efektnije od Beogradske filharmonije, ustuknula je pred naizmeničnim ofanzivama pljuskova & komaraca. Dakle, Thievery Corporation (dalje: TC; osn. 1995, SAD; prošli put u Srbiji 2010), duo koji je ranim albumima *Sounds from the Thievery Hi-Fi* '96, *The Mirror Conspiracy* 2000, i *The Richest Man in Babylon* 2002. uspešno patentirao elektronsku muziku s premazom bosa nove, džeza i daba, kasnije indijske muzike, regea itd.

Rob Garza i Erik Hilton više vole oznaku multižanrovski, a producentski pristup omogućio im je da šire sviračku ekipu, angažuju razne pevače/goste (uklj. vokale T. Heads, J. Addiction, F. Lips), koriste brojne jezike, i remiksuju svakoga od The Doors do Nouvelle Vague. I uz lavinu kompilacija, u SAD ostajući na ivici glavne struje, TC su razmerno veći u Evropi i drugde, a kao nezavisno poslujućim svakako im pogoduje internet. Od novijih izdanja preporučljiv je *Saudade* (2014, ESL), a tekuća turneja promoviše prošlogodišnji *Treasures from the Temple*, naslonjen na prethodni, jamajkanski *The Temple of I & I* (2017, ESL).

S ulaznicama od 2500d. na Tašu se okupilo oko 8000 posetilaca, dobro obaveštenih, raspoloženih i ubrzo razigranih. Regeuticaj novijih albuma je prevladao, provukao se poneki staritet i radijski favorit, basista se širom bine šepurio kao DJ Žex dok je još glumio Berkli-muzičara, gitarista je uzeo sitar da iznabada Crnog leptira, vokali se smenjivali, repovanje nije išlo... Ukupno, bend je zvučao kao solidnija *cover*-postava iz većeg ovdašnjeg lokala, bez identiteta i originalnosti. Nije da su Garza i Hilton naročito doprineli, ali da nisu došli svelo bi to i TC na tezgu ranga izlizanih Nouvelle Vague. Štaviše, uverilo bi me da u svetskom šou-biznisu postoji "srpski voz": proslaviš se, masno prodaš turneju, tenderišeš za podizvođače, upregneš najjeftinije na put, a Ti ostaneš s razlikom u parama da uživaš i/li raduckaš šta god.

Siguran znak ovakvih ofrlje poduhvata je kad neko s pozornice već u 12. minutu nastupa objavi "Beograde, najbolja ste publika na svetu!", a u 57. minutu počne da se odjavljuje. Makar posle još dugo/dosadno zavrtali žice sitarske i ostale. Naravno, prisutnima to nije smetalo – naprotiv – a mene samo čudi, od TC poznatih i po naprednim stavovima protiv AIDS-a, ratova, gladi, preterane eksploatacije, globalizma, za ljudska prava i sl. Zar nije to kao kad u IKEI skupo preprodaju običnu staklenu teglu? Nije čak ni brendirana, samo je poturena u prodajni objekat čuvenog proizvođača. No, ko sam ja da zakeram – najstariji u publici, i s besplatnom kartom?

Sutradan uveče, još više (oko 10.000) – sasvim drugih – ljudi, sa još skupljim ula-

marširaju

Foto: D. Kremer

znicama (2500–3500d.) na istom mestu, zbog 5. ovdašnjeg gostovanja hard-rokera Whitesnake (premijerno 2006, baš Taš). Iako su počeli odvajanjem od Deep Purple, ovo nije najava hiljaditog dolaska Purple za par meseci, nego pokazatelj da i rok(enrol) još uvek može da skupi veću masu od sednica GO SNS-a po sportskim halama. U zaletu obeležavanja svojih 40 godina, Whitesnake su takođe prvobitno najavljivani za festivalski događaj van Beograda – Gitarijadu u Zaječaru – ali su tehnički uslovi presudili. Vremenske/meteo međutim nisu mogli da zauzdaju i, uveliko u drugom satu koncerta, sručio se pljusak. Bend je izdržao radno i bučno, pa i verna publika; klavijaturista nabacio ciradu i nastavio, masa skandirala ... Srbine (ko da je to neka premija), sve postade (sic!) viralno, takoreći prvi put u novijoj istoriji. Što znači da je 1985. preistorija, jer su tada Bajaga i Instruktori isto na Tašu trijumfalno održali koncert pod pljuskom, samo nije bilo digitalno da se javi pa da se u kolektivnu memoriju ureže via globalno.

Only Happy When It Rains je rani, naračun-darkera duhoviti, verovatno i najveći hit (nekad alternativnog) izdržljivog rok sastava Garbage (osn. 1993, SAD). Predvođeni Škotlanđankom Širli Menson, prodornog glasa i promenljivih oblika i boja kose, i oni su gostovali ovde (2005, EXIT, sa višečasovnim odlaganjem zbog oluje), da bi se sad pojavili na bazenima "11. april" na Novom Beogradu. Uz ulaznice po 2500–2900d. i grupu Autopark za odgovarajući uvod, i tu beše velika gužva. Žestoki odjeci navode na pomisao da sam pogrešio provodeći to vidovdansko veče u rasprodatoj velikoj dvorani Sava centra (ulaznice 2900d.-), na koncertu Dead Can Dance (dalje: DCD, osn. 1981, Australija, i brzo preseljeni u London), u organizaciji iste agencije – Charm Music, deo mreže sa sedištem u Turskoj – čiji je i nastup Garbage.

Kreativnim vekovima pre nego su izrazi ambijentalno, new age, etno, pa i projekat upropašćeni u srpskom jeziku, gitarista/multiinstrumentalista Brendan Peri i pevačica Liza Džerard bili su osovina, pa (do neka doba i životni) tandem oko kog se smanjivao bend a širio krug saradnika. DCD su odmah postali i perjanice danas možda zaboravljene, ali tokom Novog talasa i '80-ih elitne, male disko-kuće 4AD i zapaženo učestvovali i u njenom studijskom superkolektivu This Mortal Coil – divnoj dodatnoj vrednosti tadašnje britanske alterscene. Lizin dramski kontraalt i pesme koje je pisala bili su crni labud za belog, prozračni lebdeći sopran Elizabet Frejzer (Cocteau Twins), a u taj raspon stao je ceo svet fantazija od kog danas gotovo ništa nije ostalo, bar ne u radu DCD. Da ne grešim dušu, antičkogrčkih i bliskoistočnih (manje muzičkih, više konceptualnih) uticaja bilo je kod DCD i ranije, ali najviše se čuju od 6. studijskog albuma *Into The Labyrinth* (1993, 4AD) i ne popuštaju ni posle duge pauze, na osmom *Anastasis* i prošlogodišnjem *Dionysus* (redom, 2012. i 2018, PIAS). Ničeg lošeg u tome, bar su utekli nalepnici "gotik", jedino je manje zanimljivo ukoliko ste takvih stvari već naslušani; nekadašnja srednjovekovna, crkvena i – najbolje – sasvim apstraktna, od značenja i asocijacija oslobođena sazvučja ("pusti pejzaži") bolje su im išla, bar što se mene tiče. No, dvostruko mlađa publika očito je do nekad ezoteričnog, ovde jedva pominjanog sastava stigla drugim net-putevima, i dočekala ih oduševljena njihovom live-premijerom u Srbiji. Elektronska "geometrija" petoro pratećih svirača (među kojima i Brendanov brat Robert, sa sve buzukijem), brojne – čak i manje izvođene – numere iz prve decenije DCD (prastari *Avatar*), prosečno ali poduže B. Perijevo pevanje, sve je odlično primljeno. U ogromnom belom kostimu, kao matica-mater, okrupnjala Liza zvuči i nazalno i grleno, i anđeoski i folk (u divnoj, gotovo akapela irskoj baladi *Wind That Shakes The Barley*), povremeno svirajući "samo njen" jancin, kineski instrument nalik cimbalu. *Amnesia* je u ovom naoko obrednom repertoaru među retkim tačkama s poslednjih albuma, prvi bis je T. Baklijeva *Song To The Syren* (vokal Peri,

»

nažalost ne Džerard), drugi zatvara *Severance*, ali ovog koncerta se neću ni setiti čim sledeći put pustim *Waves Become Wings* (Liza, za TMC '84). DCD su u zaletu priprema za obeležavanje svojih 40 godina, tako da verujem – eto ih uskoro ponovo kod nas. Svačega je još bilo zanimljivog tih koncertnih dana po Beogradu. Recimo, VIS Kongres Jehovinih svedoka s koncept-albumom *Ljubav nikada ne prestaje*, pa Dani orgulja od Muzeja nauke i tehnike do crkava u mirnim ulicama, sa sve širim i modernijim repertoarom, i dečijim programom. Dok se Beogradska filharmonija borila za svoje mesto (uveče) pod vedrim nebom, u njenoj sali sedmoro mladih, predvođenih pijanistkinjom Majom Bosnič, izveli su Phones:On, interaktivni koncert nove muzike. Kompozicije stranih i domaćih autora (uklj. par Majinih) na razne (audio i video) načine koriste mobilne telefone, kombinuju ih s tradicionalnim instrumentima, a pozadinska projekcija vodi nas kroz gimnastiku za uši, i posle traži da upotrebimo svoje mobilne.

Nenametljivo, briljantno, događaj sezone! Naravno, nisu sva sedišta bila popunjena, iako je ulaz besplatan (rezervisan i očitan smart-telefonski). Za kraj, jedini selfi koji nije odbojan. Iz posturaganskog Nju Orleansa, 30-i-kusur godina pošto je ovuda prvi put prošao neki *marching* band – odličan Dirty Dozen Brass Band – iz kolevke džeza, kao najbolja najava jesenjeg džez festivala u Domu omladine Beograda pojavio se The Hot 8 Brass Band (osn. 1995, SAD).

Naravno, moderniji od Dirty 12, imaju više fanka i repa, više pevaju, ali u korenima je i dalje ritam-i-bluz, i tradicija druge linije na paradi – to ni Bregović ne može da zatre svojim orkestrima za svadbe i sa'rane. Žestoki uživo, Hot 8 s lakoćom vuku publiku kroz rituale mnogo većih rok koncerata, i oduševljavaju obradama M. Gejove *Sexual Healing* i J. Division *Love Will Tear Us Apart*, s ovogodišnjeg, dvosmisleno naslovljenog izdanja *Take Cover*. Počeli su naravno ispred zgrade, i za one koji nisu platili 1000d. za ulaznicu, i unutra nas uverili da za pravi ulični ugođaj nisu dovoljni samo bubnjari – trube, braćo, trube! ¶

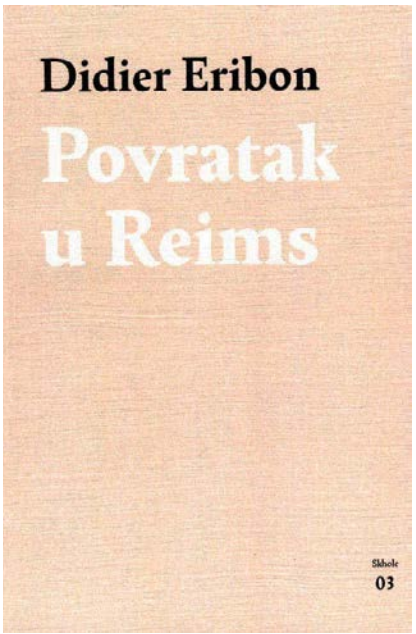
DRAGAN KREMER

Seksualna sloboda

Uzbudljive knjige dvojice savremenih francuskih autora razmatraju pitanja savremene represije i slobode na polju seksualnosti, ali i na terenu klasnih odnosa

Malo je koja tema danas tako zapaljiva i toliko konfliktna na levoj strani intelektualnog spektra kao priča o nekovrsnoj (samo) izdaji levice, koja bi tako u značajnoj meri sama skrivila vlastitu epohalnu defanzivu, pošto je evidentno da je, još od pada Berlinskog zida, u velikom delu razvijenog – ali i manje razvijenog – sveta "prestižu" i s leva i zdesna i kroz centar svi živi, od tzv. neoliberala do konzervativaca, tribalista, populista. Ovaj kritički narativ koji "buši" savremenu mejnstrim levicu Zapada sa "autentično levih" pozicija kaže otprilike ovako: levica se odrekla klasne borbe i brige za radničku klasu kao svog apsolutno primarnog zadatka i svrstala se uz "demokratski konsenzus" sa (neo)liberalima, tvrdeći da je bolja od njih jedino utoliko što je sposobna i voljna da sprovodi "kapitalizam s ljudskim likom", a od desnice se više ideološki ne razlikuje po ekonomskim i strateško-političkim pitanjima, nego po (ovi kritičari će implicitno tvrditi: ipak drugorazrednim) kulturno-identitarno-lajfstajl začkoljicama; sva je, dakle, u znaku podrške etničkim, verskim, rasnim i možda naročito seksualnim manjinama, sva je u borbi za formalnu rodnu ravnopravnost, sva se predala (u osnovi liberalnom) diskursu "političke korektnosti"... A takva levica je, čemu da se lažemo, zanimacija urbanih kosmopolitskih elita višeg obrazovanja i uglavnom višeg materijalnog standarda, dok su "prezreni na svetu" ostavljeni bez podrške u svetu u kojem se sve teže snalaze i gde ima sve manje – nekada podrazumevanog – mesta za njih, pa se protestno okreću populističkoj desnici...

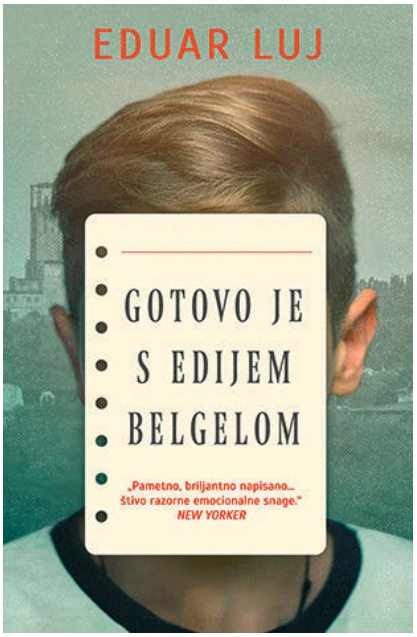
Didije Eribon, vrlo intrigantni francuski filozofski pisac (kod nas je prevedena njegova sjajna biografija Mišela Fukoa, v. Vreme br. 1250), potpisao bi, reklo bi se, svaki gore prepričani redak kritike savremene neo(liberalne)levice, no nije to ono što ga po sebi čini na bilo koji način

zanimljivim. Ono što njegovu izvanrednu i žanrovski veoma neobičnu autobiografsko-esejističku knjigu *Povratak u Reims* (prevela Milena Ostojić; Sandorf i Multimedijalni institut, Zagreb 2019) izdvaja daleko iznad "konfekcije" u svojoj niši jeste već i njegova izdvojena, pomalo "renegatska" pozicija unutar ovog disputa. Eribon je, naime, najafirmisaniji upravo kao autor knjiga i eseja koje se, neposredno ili posredno, dotiču pitanja gej sloboda, identiteta, represije; kao homoseksualac iz francuske provincije koji je i sam prošao kroz sve traumatične faze "izlaženja iz ormara" i svih nevolja koje to donosi u konzervativnom okruženju – počevši od vlastite familije – Eribon nekako prirodno pripada toj "kulturalističkoj" levici, fokusiranoj na pitanja prilično udaljena od interesovanja tzv. običnog, malog čoveka – šta god ovaj bio. Moćna i upečatljiva kao autobiografska proza, lucidna i uverljiva kao esejistika, knjiga *Povratak u Reims* nastala je kao neka vrsta ne toliko revizije koliko, hm, dopune njegovih ranijih dela, kao sagledavanje iste ili slične problematike iz drugačijeg ugla. Temeljna spozna-

i klasni stid

ja do koje Eribon dolazi u zreloj životnoj i intelektualnoj dobi jeste da mu je bilo mnogo lakše da se izbori za afirmaciju svoje seksualnosti nego da prevlada duboko usađeni klasno-kulturološki stid: stid zbog vlastitog "niskog" porekla, zbog "neprosvećenosti" bližnjih koji govore u dijalektu, ne čitaju knjige, ne zanima ih ništa osim fudbala, lake TV zabave i prostih viceva, skloni s homofobiji i ksenofobiji... I danas, nakon propasti "klasične" levice, uglavnom glasaju za Nacionalni front... Eribon je sa svojom "zaostalom" familijom odavno bio prekinuo gotovo svaki kontakt osim najnužnijeg, u čemu autor ovog dela s razlogom vidi i metaforu jednog mnogo šireg i opštijeg fenomena; zato odlučuje, u aktu ljudske čestitosti i intelektualnog poštenja, da se "vrati" – doslovno i simbolički – na mesto traume i odbrambenog "prezira", te da drugačije, sa zrelošću i smirenošću svoje sadašnje životne pozicije, sagleda svoje nekadašnje neposredno okruženje, a onda i šire francusku "belu" radničku klasu i da potraži, "vozeći u rikverc", početnu tačku jednog za sve štetnog raskola, na kojem jača samo najgora desnica. Plod njegovog poduhvata je jedno izuzetno uzbudljivo čitalačko iskustvo: *Povratak u Reims* je moguće, čak neophodno, čitati kao vanserijsku nefikcijsku književnost, kao nesmiljno razračunavanje sa strukturom društva koja tako reći neminovno proizvodi "kulturološki stid" potlačenih pred njihovim tlačiteljima, a da autor istovremeno ni za trenutak ne zalazi u beslovesni pasatizam: ne radi se, dakle, o tome da bi se "trebalo vratiti konzervativnim vrednostima" jer one nisu valjale ništa, ali se radi o tome da se onima koji su zatočeni u tim oblicima "mrtvog mišljenja" (V. Despotov) mora bar pokušati naći načina da se započne istinski dijalog na novim osnovama, a za dobrobit svih. Ako shvatimo *Povratak u Reims* kao roman – to je bolje od bilo kojeg Uelbeka, na

primer. Ako ga čitamo kao autobiografsko štivo – i Knausgor bi imao šta da nauči. Ako ga čitamo kao političko-kulturološku raspravu – to je tri koplja iznad onoga čime nas zasipaju najrazvikanija imena današnje džet-set filozofske levice. Objavljivanje ove knjige na našim jezicima utoliko je redak istinski Događaj, a njeno previđanje već bi trebalo početi tretirati kao prestup nečinjenja.

Eribonov zemljak Eduar Luj (rođen 1992), takođe je provincijski mladić sa severa Francuske, iz krajeva razorno pogođenih novom strukturom francuskog i evropskog društva, pri tome iz veoma siromašne i disfunkcionalne porodice. I, da – neko ko je vrlo rano shvatio da je gej, što i ne bi bio toliki problem da to nisu shvatili i manje-više svi oko njega... Roman *Gotovo je s Edijem Belgelom* (prevela Ivana Misirlić, Laguna 2018) spada među ona gotovo ženeovski (Genet) direktna, iskrena, brutalna svedočanstva jednog odrastanja i mučne samospoznaje, probijanja kroz duboko neprijateljski ali i duboko unesrećeni svet deklasiranog (sub)proletarijata u pustinji realnosti postindustrijskog doba. To je ono što Luja povezuje s Eribonom: odrastanje među deklasiranima, opresiranima, nemoćnima, koji potom kinje nemoćnije i slabije od sebe, one koje ih je naučilo da vide kao "nastrane" i "nakazne". Svet konzervativnosti i patrijarhata istovremeno je, dakako, vrlo licemeran i daleko od svake čednosti, pa će s mladim Lujem čak i rođaci rado potajno orgijati, ali bez posledica po svoj "muški ugled" jer, kako pisac kaže, nije stvar u tome šta radiš, nego šta jesi, a još više kako izgledaš... Belgel (što je "građansko" ime autora) će se izvući iz tog sveta i postati Luj, ali strategije individualnog spasa su, dakako, nedostatne i ne rešavaju nijedan fundamentalni problem. Zato se, uostalom, i Eribon vratio na "mesto zločina", a na drugi način to čini i njegov mnogo mlađi kolega, u knjizi koja nagoveštava jedan još pomalo neizbrušen, ali znatan književni potencijal.

A što se tiče one rasprave s početka ovog teksta, ne znam koliko mladog Luja zanimaju takve stvari, ali ovaj je roman nesumnjivo izveštaj sa tog istog klasno-kulturološkog bojišta. Uz to, bilo je zabavno čitati njegovu takoreći naturalističku ispovest koja uključuje i vrlo rano seksualno osvešćenje (a bogme i "praksu"), što na jedan pomalo bizaran način udara u savremeni tabu političke/rodne/seksualne korektnosti koji u svemu živom paranoično vidi pedofiliju. Pošto je sa svake druge zamislive forme seksualnosti skinuta stigma, ostala je još ta poslednja utvrda, da je brane ovaj put ne nekakvi viktorijanski moralisti nego, gle, levo-liberalni *dobronamerni staljinisti*, oni što se mršte čak i na Vudija Alena... A Luj im na to kaže: hej, opustite se, ja to baš volim... Što će reći da je seksualnost i pisanje o seksualnosti od neke vajde samo kada šamara malograđanina tamo gde je najosetljiviji. A naročito onog malograđanina koji nema pojma da je malograđanin. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Neumerenost ili uživanje?

U ovom trenutku snima se ili je u završnim fazama više od dvadeset igranih serija. Da li živimo u zlatnoj eri srpskog serijskog programa?

Kada su druge staze upitne ili nedovoljno sigurne, kažu da je najmudrije držati se brojki. A brojke u ovom konkretnom slučaju govore jasno i glasno – u ovom trenutku u Srbiji se snima ili se u poodmaklim ili završnim fazama pretporodukcije, pripreme i razvoja nalazi više od dvadeset domaćih igranih serija. Po toj osnovi mereno i sagledavano, zlatna era ovog domena (na engleskom – peak TV) već je uveliko među nama.

Bilo je i ranijih sijaset sjajnih i važnih televizijskih radova iz domena igranog serijskog programa, ali peak TV u našoj zemlji stupio je na naše tle tek pojavom serije *Ubice moga oca* RTS-a. Uz sve ono što se u pomnijoj analizi dâ zameriti ovoj seriji u toj prvoj joj sezoni, *Ubice mog oca* nesporno jesu predstavljale nešto dovoljno novo i osobeno, posebno u žanrovskom pogledu i u smislu rediteljskog pristupa i same egzekucije.

Usledile su *Senke nad Balkanom* Dragana Bjelogrlića, u kojoj su ključni autori sretno i elegantno, a produkciono ubedljivo, sjedinili žanrovsku matricu – planetarnu uznetost kriminalističkim pričama i zapletima i jak sentiment ovdašnje publike prema retro-šik štimungu srpskog podsoja. Bjelogrlić se u tom smislu nadovezao na ono što je činilo jednu od vidljivijih biti filmsko-serijskog triptiha *Montevideo...*, ovog puta uz značajan upliv elemenata naširoko poznatog *nordic noir-a*, naravno, u lokalnoj i lokalizovanoj varijaciji. Unutar ne samo tog kraka srpske serijske renesanse (ili restauracije?) *Senke nad Balkanom* i danas, par godina krcatih novim naslovima i pokušajima docnije, stoje kao najuspeliji serijski rad nastao na ovim adresama, i tim pre je pažnja jača sada kada nam je i formalno najavljena premijera nove sezone tokom predstojeće jeseni. Naravno, kako je srpska serijska produkcija osvedočeno reaktivne prirode i suštine, uskoro nam sleduje i Pinkova (para)istorijska telenovela *Crveni mesec* koja se bavi manje-više istom erom srpske istorije, a taj okvir telenovele uz melanž istorijskog je nešto što smo viđali u primerima iz neposrednog komšiluka – u Hrvatskoj, gde je ranije delao Roman Matejić, showrunner *Crvenog meseca*.

Podosta toga novog i možda ne baš očekivanog pružio nam je ponovo RTS kada je jesenas pred gledaoce doneo seriju *Jutro će promeniti sve* (u režiji Gorana Stankovića, Vladimira Tagića i Milice Tomović). To je mnogoljudna generacijska društvena hronika pametno diskretno potcrtanog urbanog identiteta koja je televizijsko pripovedanje mudro vratila na tzv. fabričke postavke – na koren koji svoju snagu crpi iz samih likova, dobro osmišljenih i postavljenih u verodostojne a zanimljive situacije. I mimo svih naoko otežavajućih specifičnosti i uslovnosti, *Jutro će promeniti sve* je zadobilo i simpatije i pažnju i zahtevnije i šire publike, a to se posebno odnosi na vrsno izvajan lik Anđele (u nimalo iznenađujuće odličnom tumačenju Jovane Stojiljković), i biće prava šteta po sveukupnu televizijsku sliku Srbije ako *Jutro...* ostane bez druge/nove sezone. Ova je serija čak i u tom, reklo bi se, ne baš potentnom terminu emitovanja (radnim danima, počev od 22 časa) pokazala da ima publike (možda i znatno više nego što se to inicijalno činilo) i za ovakav sadržaj, što je posebno značajno imajući u vidu ranije srodne pokušaje (na primer *Lisice* i *Ono kao ljubav*), koji su okončali u samodovoljnosti, usiljenosti, a donekle i apsurdnosti i izlišnosti. Pravo na repliku je pravo svakoga i svugde – tako je nedavno (uz čin osveštanja!) krenulo snimanje serije *Preživeti Beograd* za potrebe TV Pink, koji na planu sinopsisa ukazuje da

Pet

Državni službenik

Ubice mog oca

Senke nad Balkanom

priča ima barem asocijativnih i motivsko-tematskih dodirnih tačaka sa već nahvaljenim *Jutrom...*

Naredni krupan korak napred svakako je bila serija *Pet*, u kojoj su autori (ovo se prvenstveno odnosi na scenaristički-rediteljski dvojac Balša Đogo i Strahinja Radetić) u formi kriminalističkog žanra u naglašeno savremenom okviru pogodili pravo u metu. *Pet* je u svakom iole relevantnom aspektu (a uz filmski ambiciozan izraz) predstavljao podvig, što delom i jeste prirodan ishod nakon nekoliko polovično uspelih i ni izbliza tako artikulisanih i zaokruženih radova srodnih žanrovskih i drugih fela. Nepredvidivost, kao možda i najključnija od svih ključnih odrednica peak TV ere i njenih konkretnih najboljih i najuspešnijih darova, u slučaju *Pet* možda se ponajpre ogleda upravo u pristupu i u dimenziji distribucije likove (*Pet*, između ostalog, donosi i taj jak i za priču i seriju kao celinu važan ženski štih, lišen puke *female epowerment* derivativnosti, a tu je i gej priča između mačistički prikazanih kriminalaca, da pomenemo tek par "svežina").

Dimitrije Vojnov je scenarista serije *Državni službenik*, očito nadahnutom, između ostalog odličnom američkom serijom *Berlin Station*. *Državni službenik*, srećom, nije puka replika, nije, kako to i ovde često ume da se zgodi, izdanak tog *copy-paste* zanosa, te jalove derivativnosti i slepe vere u moć apropriacije dokazano dobrog. *Državni službenik* na nivou priče deluje uverljivo i stupa u finu rimu s ovdašnjom opsesijom delovanjem tajnih i bliskih službi, baš kao što na upečatljiv način koristi i priču osnažuje i nijansira motivima iz stvarnog geopolitičkog i društvenog konteksta. U žanrovskom smislu, *Državni službenik* je dovoljno razigran rad populističkog (u pozitivnom smislu) podtipa, a i ova serija može da se podiči vanredno zanimljivim likom *queer* operativke službe Krleta (vešto ju je otelotvorila i odigrala Marta Bjelica), kao i odličnom glumačkom kreacijom i dalje mladog Milana Marića, koji je nakon bravuroznog odglumljenog naslovnog lika čuvenog prozaiste i disidenta Sergeja Dovlatova u istoimenom rusko-poljsko-srpskom filmu u režiji Alekseja Germana mlađeg, dobio zamašnu minutažu da i u srpskom okviru, zasad samo na malim ekranima, pokaže barem delić svog evidentno krupnog glumačkog dara.

U ovom brzom pregledu nikako ne sme biti izostavljena ni RTS-ova serija *Žmurke*, vrhunska ekstravaganca i nenadani upliv radikalnijeg arthouse filmskog izraza u viđenju legendarnog Miloša Miše Radivojevića u udarni termin javnog servisa.

S druge strane, pak, imamo ono što bismo mogli označiti skovanom sintagmom *rutinski glavnotokovskiji glavni tok ovdašnjeg serijskog glavnog toka*, koji, sam po sebi, teško može biti smatran ikakvim dokazom dolaska peak TV ere i u naše krajeve i koji ekvivalent ima u silini naslova iz ponude mahom anglosaksonske *basic* TV ponude. U tom smislu tu su *Vojna akademija*, *Komšije*, *Psi laju vetar nosi*, *Sinđelići*, *Urgentni centar*....., serije koje svakako imaju i smisla i upotrebljivosti u ovdašnjoj ponudi i dominantnom stanju stvari, jer mejnstrim je nužan kako bi se u odnosu na njega pozicionirala i izgradila bilo kakva kosina i načinio bilo kakav promišljen otklon. Svoju publiku svakako uvek nađu i brzpotezni igrani sadržaji kao što su aktuelni naslovi *Istine i laži* i *Pogrešan čovek*, ma koliko pojedine iritirao očigledna strast ka srednjačenju njihovih autora i aktera.

Ovde dolazimo do još jednog važnog aspekta ove priče – možda i nerezonskog izobilja sadržaja, tim pre ako se uzme u obzir na samom početku teksta izneta cifra o dvadesetak serija koje se u ovom trenutku snimaju ili su dosta blizu prve klape. Naime, i sam Džon Landgraf, izvršni direktor mreže FX (koja je gledalištu podarila serije *Sinovi anarhije*, *Amerikanci*, *Američka horor priča*, *Atlanta*, *Lui*, *Legija*, *Američka krimi priča*, *Baskets*....) hrabro je ustvrdio da je danas previše televizije i da se publika naprosto davi već u samom broju i opsegu televizijskih serija. Imajući i vidu ovdašnju sklonost ka neumerenosti uvek i svugde gde se za neumerenošću ukaže zgodna prilika, može se reći da ćemo brzo i mi stići do te kote. Ali, ako i kad se to i zbilja desi, bićemo spremni na jadikovke i prozivke na tu temu. U međuvremenu, možemo i da se potrudimo da koliko-toliko uživamo u smislenijem i kvalitetnijem delu ovdašnjeg već prisutnog ili skorog izobilja na ovom polju. Ljudski je. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Redak čovek

Priča o eskimskom ilustratoru, strip autoru i književniku Alutuku Ipeleu, koji je put ka kanadskom Holu slavnih počeo u Pančevu

Ponekad, zahvaljujući okolnostima, dva potpuno različita kraja sveta budu prostor razmene ideja. Zbog svojih integrativnih moći, umetnost je ljudska delatnost koja prednjači u preplitanju i prožimanju misli i sadržaja, ponekad povezujući čak i geografski veoma udaljena područja. Potpisnik ovih redova nije ni slutio da će učestvovati u internacionalnoj promociji jednog inuitskog (kako sebe nazivaju Eskimi) umetnika. Kako je neko iz Srbije učestvovao u jednoj suštinski inuitskoj priči ili obrnuto, kako je umetnik sa arktičkog područja dospeo do Balkana?

ALUTUK IPELE: Autoportret sa deset izvrnutih božjih zapovesti

Sve je započelo slučajno, još osamdesetih godina, jednom posetom beogradskom antikvarijatu, gde sam pronašao stare brojeve časopisa "Inuit Today". U časopisu, osim tekstova na engleskom i na inuktitutu (jeziku eskimske zajednice u Kanadi), bile su i ilustracije i karikature na temu inuitske stvarnosti sedamdesetih godina, koje je kreirao neko ko se potpisivao kao Alutuk Ipele (Alootook Ipellie). Crteži su me privukli svojom očaravajućom svedenošću i humorom, ali i neprikrivenom samoironijom, uprkos tome što je sudbina Inuita, u susretu sa savremenom civilizacijom, bila teška, čak tragična. Toliko sam bio pod utiskom, da sam rešio da samome sebi dam jedno obećanje. Koliko god to zvučalo besmisleno u tom trenutku, obećao sam da ću, kad-tad u životu, sresti osobu koja je te crteže kreirala. Kao što će se ispostaviti, tako se i desilo – ranih devedesetih, u vreme kada sam krenuo da objavljujem u SAD. i Kanadi, počeo sam da se raspitujem za inuitskog autora Alutuka Ipelea. To nije išlo lako pošto je bilo očito da je malo ko od savremenih obitavaoca severnoameričkih urbanih prostora uopšte obraćao pažnju na stvaralaštvo marginalizovane manjine, i trebalo je nekoliko godina (u predinternetsko doba) da sa Alutukom stupim u kontakt i da počnemo da se dopisujemo.

Kada sam u Pančevu počeo da organizujem Grrr! (Internacionalni festival autorskog stripa), koji je pokrenut 2002. (i samoukinut 2007), jedna od ideja bila je da ugostimo Alutuka Ipelea. To se ostvarilo 2005. godine (vidi "Vreme" broj 767). U svakom slučaju, dvadesetak godina nakon što sam sebi dao obećanje, uspeo sam da sretnem autora onih izvanrednih crteža, i to u svom gradu, gde sam organizovao i njegovu izložbu, jedno od retkih internacionalnih predstavljanja ovog osobenog kreativca i možda jedinstvena prilika kada je bio istinski prihvaćen od svojih kolega, strip crtača i ilustratora iz nekoliko zemalja.

Ilustrator, strip autor i književnik, Alutuk Ipele bio je jedan od najistaknutijih savremenih stvaraoca ove, od zapadne civilizacije desetkovane zajednice (ukupan broj Inuita koji žive na tri kontinenta, u Evropi, Aziji i Americi, iznosi svega oko 150.000 duša). Kao što će se ispostaviti, bila je to jedinstvena prilika da se taj čovek uopšte sretne u ovoj fizičkoj realnosti, pošto je 2007, samo dve godine nakon izložbe u Pančevu, stigla vest da je umro, na ulici u Otavi, gradu u kojem je živeo.

Vest o njegovoj smrti rastužila je prijatelje koje je, tokom kratkog boravka, stekao u našoj sredini. Pančevački prostor Elektrika organizovala je izložbu u znak oproštaja, nažalost, mnogo pre nego što je bila organizovana njegova retrospektivna izložba u Kanadi. Na sve koji su ga upoznali ostavio je snažan utisak – tako jednostavan, a ipak kao da je bio izaslanik iz nekog drugog sveta. Kao dete, on je sa porodicom nasilno preseljen (akcijom kanadske vlade) iz tradicionalne polunomadske nastambe u zalivu Frobišer (koja je danas, prema ozvaničenom inuitskom nazivu prozvana Iquluit), u naselje evropskog tipa na Severu Kanade, nakon čega se školovao i ostao da živi u Otavi. Pored života u savremenoj sredini, on je, dakle, bio i svedok kulture koja se, po načinu života, najčešće ubraja u retke na planeti preostale *lovce-sakupljače*. Pa ipak, Alutuk je bio sve pre nego "primitivan" – ostavljao je utisak čoveka koji je reprezentovao ozbiljnost i dubinu iz koje se nataložilo iskustvo njegovih predaka, a u isto vreme ste sa njim mogli da se smejete i ćaskate o pop kulturi.

Pre nekoliko godina javili su mi se ljudi iz Kanade koji su sakupljali raspoložive materijale ostale iza ovog umetnika – to nije bio jednostavan posao pošto su njegovi radovi ostali raštrkani po kolekcijama retkih entuzijasta. Septembra 2018. u Otavi je organizovana retrospektivna izložba, u Umetničkoj galeriji Karletonskog univerziteta, kojom je – jedanaest godina nakon smrti – obnovljeno interesovanje za rad Alutuka Ipelea. Jedan od rezultata odličnog prijema izložbe bila je odluka da, ovog maja, Alutuk Ipele bude posthumno uvršten u Hol slavnih kanadskog stripa. Jedan od organizatora ovog dešavanja, Bred Mekej, za naš list je objasnio da je u vreme izložbe postavio neke od Alutukovih crteža na Fejsbuk, što je privuklo pažnju ali i nevericu mnogih. Naime, iako je Alutuk za života objavio svoje literarno-ilustrovano izdanje *Arktički snovi i noćne more* (1993), do dana današnjeg nije objavljena zbirka koja bi u jednoj knjizi predstavila ilustracije i stripove ovog autora. "I sâm sam pohađao Karleton univerzitet krajem osamdesetih, u isto vreme kada i Alutuk", kaže Mekej. "Nismo se družili, ali mi je bilo poznato da se bavio književnošću i pisao poeziju. Uopšte nisam znao da se bavio i ilustracijom i stripom – ni da je bio tako zanimljiv autor, i danas žalim zbog toga. Sa današnje tačke, njegovi stripovi su pravo otkriće. Kako to da Alutukov rad nije bio dovoljno poznat? Kao prvo, Kanada je velika zemlja, ali oko 85% stanovništva živi duž granice sa SAD. Za većinu Kanađana inuitska realnost je vrlo udaljena od svakodnevnog iskustva, kao i skoro sve što se tiče severa. Bio sam u Jukonu i Severozapadnim teritorijama, i mogu da posvedočim da postoji kulturna podvojenost na liniji sever-jug, slično kao što je to slučaj između Kanade i SAD, tako što je Kanada izložena pravom bombardovanju američke kulture, dok vrlo mali broj Amerikanaca ima bilo kakvo znanje o kanadskoj kulturi uopšte. To je sve uslovljeno geografijom. Međutim, postojala su i predubeđenja u vezi sa inuitskom umetnošću; za većinu ljudi to je podrazumevalo rezbarije, dok su crteži bili nešto sporedno. Takođe, postoji i problem percepcije stripa kao marginalne umetnosti – strip objavljivan u inuitskim publikacijama unapred je osuđen na dvostruku opskurnost". U vreme ceremonije Hola slavnih kanadskog stripa (koji nosi podnaslov "Džinovi severa"), na Jutjub je postavljan i jedini poznati video-intervju sa Alutukom, načinjen baš u Pančevu (autorka Aleksandra Ilić). "Nunatsiaq News", novina posvećena inuitskoj zajednici, zabeležila je: "Svojim crtežima, Ipele se dotaknuo pitanja kao što su kolonizacija i nasilno preseljenje Inuita, problemi sa alkoholom, zagađenjem okoline i mnoge predrasude o Inuitima".

Jedan od ljudi iz organizacionog odbora Hola slavnih, Konan Tobias, ističe kako je "jasno da se strip publika uglavnom oslanja na radove belaca, i uvrstivši Alutuka Ipelea među odabrane, želeli smo da odamo počast autoru sa drugačijim bekgraundom. Tokom ceremonije, izvedena je tradicionalna inuitska pesma, a Alutukova sunarodnica je izjavila da je ono što je on prikazao svojim crtežima bilo upravo ono što smo svi osećali, ali smo bili odveć stidljivi da o tome govorimo". ¶

SAŠA RAKEZIĆ

Evropska unija

Zečica iz kancelari

Na evropskim izborima u maju niko živ nije glasao za Ursulu fon der Lajen jer nije uopšte bila u priči. Međutim, u briselskim kuloarima je ona odabrana kao kompromisno rešenje za šeficu Evropske komisije. To štošta govori o stanju u Evropskoj uniji i problemima koji je čekaju

Za "Vreme" iz Bona

Muka na svašta natera čoveka. Tako je nemačka ministarka odbrane Ursula fon der Lajen svih ovih godina – baš kao i njena šefica Angela Merkel – nekako plivala bez Tvitera. Sada su je neki magovi PR-a izgleda savetovali da otvori nalog na toj društvenoj mreži. Javila se Evropi sa "Hallo", "Hello" i "Salut", na tri jezika kojima vlada kao maternjim.

Samit šefova država i vlada članica EU prvih dana jula iznedrio je baš demohrišćanku Fon der Lajen kao kompromisno rešenje. Bile su to porođajne muke koje je, po svemu sudeći, prekratila kancelarka Angela Merkel vadeći zečicu iz šešira. Ta je zečica, kao sasvim slučajno, njena najvernija ministarka i partijska drugarica koja je sedela u sva četiri kabineta Merkelove od 2005. godine.

Talon ponuđen za četiri vodeće funkcije, uz malo mašte, govori sve i o tom samitu i o današnjem stanju EU. Predsednik Evropskog saveta i naslednik Poljaka Donalda Tuska biće belgijski premijer Šarl Mišel – tu Evropski parlament nema pravo glasa. Šefica Evropske centralne banke trebalo bi da postane sadašnja šefica Međunarodnog monetarnog fonda Kristin Lagard, a visoki predstavnik za spoljnu politiku španski šef diplomatije Žozep Borel.

Potvrđene su reči koje je jedan neimenovani briselski diplomata izrekao još pre dvadesetak dana za list "Handelsblat" o trvenju Nemačke i Francuske: ili će i jedni i drugi dobiti po jednu visoku funkciju, ili će obe zemlje tu izvisiti. Socijaliste je valjalo podmiriti, a najmoćniji su trenutno španski oko premijera Pedra Sančesa – i dobili su mesto visokog predstavnika.

To je, inače, izazvalo ekstazu u nekim beogradskim i bes u nekim prištinskim tabloidima – tako je propraćen predlog da Žozep Borel Fonteljes postane "nova Federika Mogerini". Ovaj katalonski socijalista je žestoki protivnik nezavisnosti

kinog šešira

TANGO ZA EVROPU: Novi i odlazeći predsednici EK, Ursula fon der Lejen i Žan Klod Junker
Foto: AP

Katalonije i više puta je govorio da je protiv nezavisnosti Kosova.

Da li će i kako Borel voditi pregovore Beograda i Prištine za sada je tema za razbibrigu regionalnih medija. Ti su pregovori polumrtvi i sve se glasnije pominje dolazak Sjedinjenih Američkih Država, možda i Rusije, za sto. Ako bi i bio moderator, Borel bi to bio u ime EU gde je velika većina država priznala Kosovo.

EVROPSKE BUNDŽIJE

Predložena četvorka sada će morati da prođe Evropski parlament čiji su se strastveniji parlamentarci taman ponadali većem uticaju da bi im ovim kandidatima bilo pokazano da su i dalje tigrovi od papira. Naime, na nedavnim evropskim izborima ama baš nijedan građanin širom Evrope nije glasao za Ursulu fon der Lajen u nadi da bi mogla da postane šefica evropske vlade. Sa bilborda su glasove tražila neka druga lica.

Bavarski konzervativac Manfred Veber je predvodio listu Evropske narodne partije koja je dobila izbore, ali je upućena na podršku socijalista i liberala. Holandski socijaldemokrata Frans Timermans je bio kandidat evropskih socijalista.

Dok je Vebera demontirao francuski predsednik Emanuel Makron prebacujući mu nedostatak iskustva u izvršnoj vlasti, Timermansa su doslovno sasekle zemlje Višegradske grupe i desničarska vlada u Rimu. Zamerao im se prethodnih godina kada je kritikovao stanje pravne države i demokratije u Poljskoj ili Mađarskoj.

"Višednevna diskusija je dašak onoga što ćemo gledati narednih godina – biće više svađe i nejedinstva", piše dopisnica Dojče velea iz Brisela Barbara Vezel i tvrdi da "neke istočnoevropske zemlje žele sasvim drugačiju politiku", da se protive "da temelj EU bude model liberalne demokratije" i daljem srastanju Evrope, te kako sada ima "dovoljno takvih bundžija da se potkopaju odluke u EU." Paradoksalno, "bundžije" nisu imale ništa protiv Fon der Lajenove iako je ona još pre osam godina rekla da je za "Sjedinjene Evropske Države" po federalnom modelu Švajcarske, Nemačke ili SAD. "Zidojče cajtung" je opisuje kao nemačku konzervativku koja je najbliža Makronovim idejama o produbljenoj Evropi, pre svega o zajedničkoj vojsci.

IZNEVEREN PRINCIP

I možda u tom grmu leži zec što se niko iz, recimo, zvanične Varšave nije bunio. Jer Ursula fon der Lajen je veoma transatlantski raspoložena, njeno ministrovanje se poklopilo sa insistiranjem Donalda Trampa da Nemačka uloži više para u odbranu te je na kraju raspolagala bitno uvećanim budžetom. Njime je počela reformu Bundesvera čineći ga privlačnijim poslodavcem, na primer, zato što se masovno otvaraju vrtići u kasarnama. Ursula fon der Lajen ima sedmoro dece.

No, ti novci su je uveli u niz afera od kojih bi posebno neprijatno mogla da se raspetlja ona sa prepumpanim konsultantskim ugovorima. Nemački državni revizori nisu mogli da razumeju zašto su konsultantskoj kući "Mekinsi" isplaćivane stotine miliona evra za savetovanje u poslovima nabavke oružja koje nikada nije nabavljeno. Pikantno je što dvoje ministarkine dece radi upravo u "Mekinsiju".

Pa ipak, glavni urednik levičarskog "Tagescajtunga" Georg Leviš piše da je Ursula fon der Lajen dobar izbor Angele Merkel. Ne samo zato što ima iskustva, već i zato što će tako ona i Kristin Lagard moći da postanu prve žene na dvema ključnim funkcijama u EU. Na posletku, piše Leviš, neko je morao da dođe na čelo Evropske komisije, a drugi su, a ne Merkel, sahranili ostale kandidate.

To se nimalo ne dopada staroj gardi iz Evropskog parlamenta. Tamo su, naime, na prošlim evropskim izborima 2014. osmislili princip "nosilaca lista" koji bi, u slučaju pobede, trebalo da predvode Evropsku komisiju. Tako je bilo prošlog puta kada je šef EK postao Žan-Klod Junker. Međutim, to nije uklesano u kamenu – pravilo i dalje kaže da šefovi država i vlada biraju kandidata, a da parlament ima samo da ga potvrdi – ili da ga odbije.

Ursula fon der Lajen je izabrana u kuloarima, a ne na izborima. Mnogo je glasova koji kažu da takav šamar biračima nije bio neophodan Evropskoj uniji u vreme poljuljanog poverenja u Brisel i marša desničara širom kontinenta.

"Pristanak Zelenih na kandidatkinju Evropskog saveta poput gospođe Fon der Lajen je možda zamisliv jedino ako Evropski parlament od sada dobije veća ovlašćenja", rekao je tako nemački Zeleni Sven Gigold koji predvodi poslanički klub u Strazburu.

REFORMA EU

Evropska narodna partija, socijalisti i liberali drže 444 od 751 stolice u Evropskom parlamentu. Ursuli fon der Lajen i celoj njenoj komisiji trebaće 376 glasova na sednici koja je zakazana za utorak (16. jul). Analitičari drže da će biti gusto – poslanici EP nisu baš partijski previše disciplinovani – ali da će Fon der Lajenova ipak uspeti.

Ako tako bude, čekaće je pet godina kormilarenja EU tokom kojih bi trebalo razgovarati o budućem ustrojstvu Unije. Na stolu su već neko vreme razni predlozi, od pomenutih "Sjedinjenih Evropskih Država" do "Evrope u više brzina" ili "Evrope koncentričnih krugova" gde bi u jezgru bile stare zapadne i severne članice, a okolo – sa manje prava, obaveza i budžetskog kolača – takozvane "nove članice". Za najnovije članice – recimo Srbiju – tu u dogledno vreme neće biti mesta.

Emanuel Makron nije krio koliko mu je na živce išao celonoćni samit i preganjanje sa skoro trideset drugih koji imaju jednako pravo glasa. U jednom trenutku je, govoreći o Zapadnom Balkanu, rekao: "I u ovom kontekstu sam više nego skeptičan prema svima onima koji nam objašnjavaju da je budućnost Evrope u novom proširenju kada se ne možemo složiti sa 28 članica. Ja ću biti beskompromisan »

i odbiću svako proširenje pre dubokih reformi našeg institucionalnog funkcionisanja", naglasio je Makron.

Verovatno je da će Ursula fon der Lajen o temi proširenja EU ponavljati dobro poznati – i već odavno providni – stav Berlina: da, vrata su otvorena, ali prvo da se ispune svi uslovi.

Kada se useli u kancelariju u Briselu, Fon der Lajenova će možda još pune dve godine imati Angelu Merkel na svojoj strani – ako velika koalicija u Berlinu u međuvremenu ne pukne. Tamo se socijaldemokrate osećaju izigrano upravo njenim izborom. Tokom samita im je Angela Merkel telefonirala i pitala šta misle, a oni su odbili njen izbor. Tako je, paradoksalno, nemačka kancelarka bila uzdržana u glasanju za svoju partijsku drugaricu.

U briselskim hodnicima to već ima i svoje ime – *German Vote*. To znači da proguraš svog kandidata pa se onda, kao, uzdržiš.

Niko to tako dobro ne radi kao Angela Merkel. Žena koju već dugo proglašavaju penzionerkom je pred kraj karijere ostavila dve svoje favoritkinje na pol-pozicijama – pored Ursule fon der Lajen to je Anegret Kramp-Karenbauer, koju je progurala na mesto šefice svoje Hrišćanskodemokratske partije. Politička groblja već su prepuna onih koji su potcenili volju Angele Merkel i njenu hladnu glavu u igrama moći.

Videćemo da li se ovim briselskim rolerkosterom završava priča Angele Merkel u politici. A priča je često važnija od programa. Priča, recimo, o proboju od vrha do dna, o autsajderima. Ili o mučenicima, nepravedno proganjanim, ili o ljudima koji plivaju protiv struje.

Ursula fon der Lajen, iz bogate familije, udata za potomka krupne plemićke porodice, ne bi mogla da ispriča ništa nalik tome. Prvih trinaest godina života je provela u Briselu gde joj je otac bio krupna riba u birokratiji EU da bi potom postao premijer velike nemačke pokrajine Donje Saksonije. I možda je to njena priča – povratak kući.

Prošle sedmice je na Tviteru objavila fotografiju jednostavne kancelarije u Briselu uz opasku da je još uvek prazna, kao da je uverena da će joj tu biti radno mesto u narednih pet godina. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

GOSPODIN

Ukorenjeno je mišljenje da je bivši britanski ministar spoljnih poslova i nekadašnji gradonačelnik Londona Boris Džonson političar bez čvrstih uverenja. Nepogrešivo se oslanjajući na "puls naroda", on je favorit u trci za novog lidera torijevaca i budućeg premijera Velike Britanije

Kada je sredinom juna u Londonu najavio kandidaturu za šefa stranke i premijera, jedan od ključnih arhitekata referenduma o Bregzitu iz 2016. Aleksandar Boris de Fefel Džonson svojim pristalicama obećao je da će Britaniju "nakon tri godine i dva propuštena roka" izvesti iz Evropske unije najkasnije na Noć veštica 31. oktobra, ako treba i bez sporazuma sa Briselom. "Ja ne težim ishodu bez dogovora", rekao je 54-godišnji Džonson, koga po skraćenici imena i prezimena nazivaju i "BoDžo", "ali je jedino odgovorno da se energično i ozbiljno pripremimo da neće biti dogovora", i dodao da svako novo "odlaganje znači poraz".

ARHITEKTA BREGZITA

Ali Boris ne bi bio Boris da po ko zna koji put nije pokazao sposobnost da se bez problema prikloni naizgled potpuno suprotstavljenim pogledima na svet, ukoliko će mu to obezbediti prednost. Sa jedne strane otvoreno je zapretio Evropskoj uniji da neće platiti "račun" za Bregzit u iznosu od 39 milijardi funti, ukoliko zvanični Brisel ne pristane na bolje uslove za izlazak Velike Britanije, da bi nedugo zatim ipak pomirljivo rekao kako su Londonu potrebne podrška i saradnja sa EU, posebno po pitanju neometane prekogranične trgovine. "Ne zavisi samo od nas, već i od druge strane. Postoji veoma važan element obostranosti i saradnje po tom pitanju", izjavio je BoDžo za Bi-Bi-Si.

Iza Džonsonovog razbarušenog, gotovo montipajtonovskog spoljašnjeg izgleda i žovijalnog ponašanja, krije se iskusno i inteligentno političko biće, *homo politicus* za primer, sa jasno osmišljenom strategijom političkog delovanja. Njegovo višedecenijsko iskustvo koje je stekao kao novinar, politički komentator i urednik, a docnije i kao političar, čine ga jednim od najboljih poznavalaca britanske političke arene, u kojoj se snalazi kao riba u vodi. Sa izoštrenim političkim instinktom Džonson prema potrebi i željama svojih birača može da bude konzervativni tvrdolinijaš ili progresivni liberalni kosmopolita; pripadnik društvene elite ili običan "čovek iz naroda"; medijski "selebriti" ili harizmatični lider. Činjenica da je Džonson već duže vreme u samom vrhu po popularnosti u Velikoj Britaniji, govori za sebe.

Na njega kao da se "ne lepe" nikakve trajne političke ideje ni principi, a čak ni brojni gafovi i afere kojima je bio izložen prethodnih godina nisu na njemu ostavili vidljivog traga. Zbog toga je zaradio nadimak "gospodin Teflon".

Još kao mlad, ambiciozan novinar istakao se osobenim stilom koji mu je doneo prepoznatljivost i popularnost na engleskom medijskom nebu i među tamošnjim čitaocima. Međutim, Džonson nije previše mario za staro novinarsko pravilo koje uče studenti na prvoj godini novinarstva – da su činjenice svete, a komentari slobodni. Iz Borisovog novinarskog pera jesu izlazili slobodni komentari, ali je i njegova faktografija često bila isuviše "slobodna", katkad i potpuno neistinita. U londonskom "Tajmsu" je tako dobio otkaz jer je izmislio izjavu sagovornika, ali je nešto kasnije novinarsku "slavu" stekao kao kontroverzni dopisnik "Dejli telegrafa" iz prestonice EU Brisela.

MEDIJSKA ZVEZDA

Izbor da mladi, tada 24-godišnji Boris bude izveštač iz glavnog grada Belgije nije bio slučajan. Kao dečak živeo je u Briselu i dobro je poznavao taj grad, jer je njegov otac Stenli bio "jedan od prvih

TEFLON

britanskih birokrata pri Evropskoj komisiji nakon što se Ujedinjeno Kraljevstvo pridružilo evropskom bloku 1973. godine", kako navodi američki magazin "Njujorker". Uz to je tečno govorio i francuski jezik. Međutim, Boris Džonson ubrzo je shvatio da je "konvencionalno britansko izveštavanje o procedurama Evropske ekonomske zajednice (koja je preimenovana u Evropsku uniju 1993) bilo pošteno, tačno i dosadno. Otišao je na drugu stranu."

U prevodu to je značilo da je počeo da piše evrofobične, tabloidne, "lukave i preuveličane priče koje su prikazivale evropski projekat kao birokratsko ludilo", navodi "Njujorker". Svega je tu bilo: od navodne standardizacije veličine kondoma, preko naredbi Evropske komisije ribarima da nose mrežice za kosu, mogućih pretnji po "britanske roze kobasice", izmišljene zabrane čuvenih engleskih dabldekera, pa sve do toga da bi sedište EK trebalo da bude dignuto u vazduh. "Otkrio sam da je sve ono što sam pisao iz Brisela bilo poput bacanja kamenja preko baštenskog zida, a onda bih samo slušao zadivljujući prasak iz staklenika u susednoj Britaniji", prisećao se kasnije Boris Džonson svog novinarskog rada u Briselu. "Sve to mi je dalo, pretpostavljam, prilično čudan osećaj moći."

Njegovo bombastično izveštavanje predstavljalo je senzaciju u britanskoj javnosti, brzo ga je primetilo uticajno, evroskeptično krilo tada vladajuće Konzervativne partije pod vođstvom Margaret Tačer. Kada se 1994. vratio iz Brisela, postao je pomoćnik glavnog urednika "Telegrafa", da bi nekoliko godina kasnije postao glavni urednik u nedeljniku "Spektejtor".

Za poslanika torijevaca u parlamentu prvi put je izabran 2001. godine. Uprkos pritisku javnosti da zbog svog političkog angažmana i mogućeg sukoba interesa odstupi sa čela novina, on to odbija i u svom stilu izgovara rečenicu koja postaje njegov možda i najpoznatiji politički kredo, ali i životni princip: "Želim da uzmem svoju tortu i pojedem je." Upravo takvo Džonsonovo ponašanje i javna komunikacija bez gotovo ikakve političke korektnosti predstavljaju snažan adut u njegovom šarmiranju prosečnog britanskog glasača.

GRADONAČELNIK I MINISTAR

Za sebe tvrdi da je bio veličanstven kao gradonačelnik Londona, dok njegovi protivnici kažu da je zapravo izbegavao da se bavi svojim poslom. On je sa tog mesta osmišljavao preskupe projekte kao što su izgradnja gondole za prevoz putnika preko Temze, biciklističkih staza po gradu, »

Foto: AP

ili 115 metara visoke crvene čelične skulpture koju je većinski finansirao tajkun industrije čelika Lakšmi Mital. Ona je navodno trebalo da bude novi simbol glavnog grada, a postala je, kako su je kritičari nazvali, "Ajfelov toranj nakon nuklearne katastrofe". Ni tokom gradonačelnikovanja Boris Džonson se nije odrekao visokih primanja od novinarstva, kudikamo većih nego što je bila njegova plata prvog čoveka prestonice.

Nakon što je postala premijerka Velike Britanije, Tereza Mej taktički je ponudila mesto ministra spoljnih poslova Borisu Džonsonu, njenom rivalu unutar Konzervativne partije. U mandatu koji je trajao dve godine, nije se proslavio bogzna kakvim rezultatima. Bio je optužen i da je u kampanji za Bregzit svesno lagao kada je tvrdio da Velika Britanija plaća 350 miliona funti nedeljno Briselu i da će glasanje za izlazak iz EU značiti da će se ova znatna suma novca koristiti za finansiranje britanske zdravstvene službe. Podneo je ostavku usred rastuće političke krize oko strategije za Bregzit, nezadovoljan planom britanske premijerke Mej za buduće odnose Londona i Brisela. Pojedini kritičari su, međutim, tvrdili da je zapravo i sâm bio iznenađen pobedom opcije za izlazak iz EU pa je, kada je osetio da je zagustilo, jednostavno pobegao sa megdana.

Još kao dopisnik iz Brisela, Džonson je pisao evrofobične, tabloidne priče, prikazivao evropski projekat kao birokratsko ludilo koje bi da standardizuje veličinu kondoma ili ukine britansku roze kobasicu

BEZ DLAKE NA JEZIKU

Džonsona su često kritikovali zbog njegovih rasističkih, homofobnih i seksističkih izjava, koje je "ispaljivao" čak i tokom obavljanja visokih državnih dužnosti. Poznat je i po rečenici da je EU zapravo pokušaj dostizanja cilja Adolfa Hitlera o ujedinjenoj Evropi, samo drugačijim sredstvima. Muslimanke tradicionalno pokrivene velom nazvao je "poštanskim sandučićima", a sa nostalgijom je pisao o kolonijalizmu u Africi.

Priroda Borisa Džonsona u suštoj je suprotnosti sa protestantskim, strogim, puritanskim vaspitanjem prosečnog konzervativnog glasača u Engleskoj. Njegov ljubavni život često je predmet pisanja medija, a posebno tabloida, koji objavljujući pikanterije iz njegovog privatnog života povećavaju sebi tiraž, ali i formiraju Džonsonov imidž u javnosti kao velikog ženskaroša i zavodnika. Ženio se dva puta, dok se u javnosti zna za najmanje pet njegovih vanbračnih veza. Tabloidi u Britaniji "otkrili" su i vanbračno dete ovog političara, neke neželjene trudnoće i potonje abortuse njegovih ljubavnica.

U aktuelnoj kampanji za lidera torijevaca pretrpeo je žestoke kritike javnosti zbog činjenice da njegov izborni tim čine gotovo isključivo muškarci. Britanski "Gardijan" je preneo izjavu poslanice iz opozicione Laburističke stranke koja je rekla da je Džonson "još jednom pokazao šta mogu da očekuju žene u njegovoj stranci i državi – da se ignorišu i zaborave", dodajući i da bi "svako pomislio da je lagao kada je za sebe rekao da je feminista".

Kao da sve to nije dovoljno, favorit za mesto britanskog premijera našao se nedavno pod pritiskom britanske javnosti da objasni žustru svađu sa svojom sadašnjom partnerkom Keri Sajmonds u njegovom domu u južnom delu Londona, jer je zbog bučne rasprave, navodno praćene kricima i lupanjem vratima, morala da interveniše policija.

BURAN ŽIVOT

Boris Džonson rođen je u Njujorku i ima britanske, francuske, nemačke, ali i turske korene. Njegov pradeda Ali Kemal bio je ministar unutrašnjih poslova u poslednjoj fazi Otomanskog carstva. Džonson je pohađao prestižni Iton koledž i studirao klasične nauke na Oksfordu. Priznao je da je kao student probao marihuanu i kokain. Politički uzor mu je Vinston Čerčil, a ostalo je zabeleženo i da je iskoristio zvaničnu posetu Srbiji u julu 2016. kako bi u svečanoj sali Skupštine grada Beograda promovisao svoju najnoviju knjigu o ovom čuvenom britanskom političkom i ratnom lideru.

Zvanično ima četvoro dece sa svojom drugom ženom Marinom Viler, od koje se trenutno razvodi. Zanimljivo je da na Džonsonovom profilu na Vikipediji u odeljku "Deca" piše: 5-6. On sâm, međutim, ne voli da priča o tome i odbija da sa medijima razgovara o privatnom životu. "Ne verujem da ljudi žele da čuju takve stvari", odgovara Džonson na intimna pitanja.

Kada je objavio da se kandiduje za šefa konzervativaca promenio je i svoj izgled. Ošišao se, smanjio kilažu i doterao se, a bivši glavni strateg Bele kuće Stiv Benon opisao ga je kao "vrlo inspirativnog". "Mislim da bi Boris Džonson bio dobar premijer. Mislim da je Džonson momak s velikim idejama. On je novi, osveženi Boris Džonson koji je izgubio 30 kilograma – on ima novu frizuru, on je uzor – način na koji je izgubio toliko težine... vrlo inspirativno", prenosi "Politiko". I američki predsednik Donald Tramp, koga zbog izgleda, frizure i nekonvencionalnog ponašanja često porede sa Britancem, izjavio je da bi Boris Džonson bio "izvrstan" predsednik vlade.

FAVORIT ZA PREMIJERA

Nije se pojavio na uvodnoj televizijskoj debati sa drugim kandidatima torijevaca za mesto lidera stranke i premijera, pa su ga zbog toga optužili da je "kukavica". Poslednje ankete pokazuju, međutim, da je zadržao većinsku podršku konzervativaca i da i dalje ima veliku prednost u odnosu na svog rivala, aktuelnog britanskog ministra spoljnih poslova Džeremija Hanta.

Čak i ukoliko se nekim čudom desi da Boris Džonson ne pobedi na unutarpartijskim izborima 22. jula, kada se završava glasanje oko 160.000 članova Konzervativne stranke, ova ostrvska zemlja teško da će u doglednoj budućnosti imati živopisniji lik na političkoj i društvenoj sceni. Na neki način, on je postao deo popkulture. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Kad je Indijana Džons bio potrčko

Indijana Džons

Foto: screenshot

Harison Ford, najprofitabilniji glumac u prvih sto godina filma, ovih dana slavi 77. rođendan. Čudna podudarnost je da je do sada snimio 77 filmova

Aktuelni basnoliki bioskopski hit, animirani film *Secret Life of Pets 2*, svakako neće ostati upamćen u istoriji kinematografije kao remek-delo, ipak poslužiće prigodno nekim novim generacijama klinaca za prvi susret sa glumcem koji je svojom pojavom suvereno obeležio poslednjih 50 godina. Naime, glas nacrtanog psa Rustera, jednog od kućnih ljubimaca iz pomenutog filma, pripada najprofitabilnijem glumcu u prvih 100 godina filma – Harisonu Fordu.

Ford je rođen pre ravno 77 godina, 13. jula 1942. u irsko-jevrejskoj porodici u Čikagu, i do sada je snimio isto toliko filmova na bioskopskom i TV ekranu (reklame i video-igrice kao i naraciju brojnih dokumentaraca ni ne računamo). Za svaku godinu po jedan film!

Glumi se posvetio neplanirano, idući linijom manjeg otpora i verujući da je gluma lak zadatak kojim će kao izbornim predmetom očas popraviti svoje loše ocene na Ripon koledžu. Promakla mu je samo jedna ključna stvar na oglasnoj tabli kursa – da je to što je izabrano trebalo odglumiti na sceni pred publikom. Našavši se pred okupljenim auditorijumom, smrtno se preplašio, ali i zaintrigirao kako da se izbori sa svojom esencijalnom panikom. Najednom mu je gluma postala zanimljivija od raspravljanja s profesorom o Kjerkegoru na filozofiji koja mu je do tad bila glavni predmet.

Zbog prve uloge na filmu, napustio je školu 1966. godine. U filmu *Dead Heat on Merry Go Round* bio je hotelski potrčko koji donosi telegram Džejmsu Koburnu. Naredna uloga je takođe trajala nekoliko trenutaka: bio je razbesneli vozač u saobraćaju koji udara u nos Džeka Lemona u filmu *Luv*. Igra kauboje u vesternima *Journey To Shiloh* i *Time for Killing*, kao i na TV-u u serijama: *Virginian, Kung Fu I Gunsmoke.* Na snimanju ove treće, zbog nezgode sa revolverom ostaje bez većine zuba te od tad svoj prirodno široki osmeh zamenjuje ciničnim smeškom u uglu usne koji će mu postati zaštitni znak. Igrajući profesora u TV filmu *Possessed,* Ford uči da igra pravu tarantulu da bi svoju scenu na času biologije izveo što uverljivije.

Njegove scene u roli uhapšenog buntovnog studenta izbačene su iz Antonionijevog kultnog filma *Zabriski Point,* a producent filma *Model Shop* urgira da se i uloga za koju ga je izabrao francuski režiser Žak Demi, dodeli nekom drugom – jer, po njemu, Ford "nema budućnosti". Izmiče mu i uloga Bendžamina u *Diplomcu* u kom je trebalo da igra uz Doris Dej kojoj je ponuđenu glavna uloga Misis Robinson, ali ju je ona odbila kao vulgarnu i nemoralnu. Producenti ga teraju i da promeni ime jer im Harison Ford zvuči pretenciozno... Ili bar frizuru – da je dovede u kočoperni rokabili stil Elvisa Prislija (jer im je inače delovala sladunjavo). Odbivši sve to, Ford privremeno diže ruke od gluме i posvećuje se stolariji. Iako samouk u tome, uspešno gradi muzički studio za »

Blejd Raner

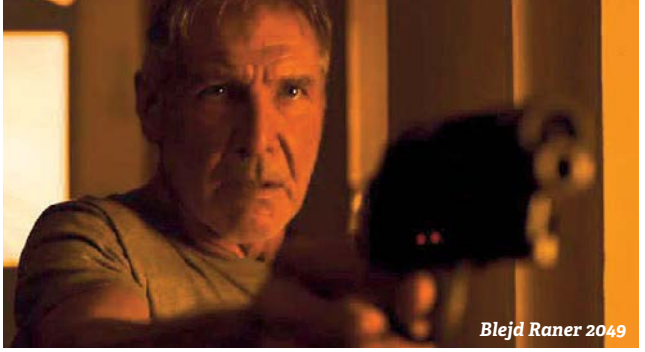

Blejd Raner 2049

Foto: screenshot

Serđa Mendeza a potom odlazi na turneju sa grupom The Doors kao pomoćnik na pozornici. "Mislio sam da sam čovek slobodnih stavova, ali nakon par meseci sa Dorsima shvatio sam da sam u stvari bliži jezuitskim monasima nego njima", rekao je.

Ričard Flajšer angažuje Forda za stolariju a potom i Frensis Ford Kopola, u čijoj se kancelariji, gde Harison treba da postavi posebna ukrasna vrata na njegov *Zootrop studio,* održava kasting za film Džordža Lukasa *Američki grafiti*. Na preporuku agenta Freda Rusa, Ford tu dobija ulogu Boba Falfe, prepotentnog vozača koji izaziva na trku konkurenta iz susednog malog mesta. Ovaj niskobudžetni film postaje neočekivani blokbaster zahvaljujući spotovskom pristupu u svim ključnim scenama – Lukas je prvo odabrao muzičke rok numere koje želi u filmu pa potom oko svake pesme napisao efektni segment scenarija o noćnoj avanturi tri školska druga pred kraj srednje škole. Ostavio je dobar utisak na producenta *Grafita* Kopolu, pa Harison dobija bitne uloge i u druga dva njegova projekta koja će Frensis sam režirati, *Prisluškivanje* i *Apokalipsa danas*. Američki nacionalni registar prepoznaje sva tri ova filma kao posebno značajna za kulturu SAD i određuje ih za konzervaciju kao uzor budućim pokolenjima. Nije loše za početak karijere.

Međutim, još neverovatnije stvari tek su čekale Harisona Forda. Nameštajući sigurnosni pojas u kolima tokom vožnje, Harison udara u telefonsku govornicu što mu na bradi ostavlja trajan ožiljak. Sad mu niko više ne može reći da izgleda sladunjavo, i režiser *Grafita* Lukas angažuje ga za ulogu svemirskog pirata Hana Soloa u postmodernom redizajniranju strip simbola iz vizuelnog arsenala Flaš Gordona kao visoko stilizovane postmoderne metafore za debakl rata u Vijetnamu – *Ratovima zvezda*. Kad su ga pitali da li je očekivao da će i taj njegov film ući u anale, odgovorio je: "Mislio sam da ćemo ući u anale ako samo uspemo da ga završimo."

Pošto je Lukas nezadovoljan kostimima, pionirskim efektima i finalno snimljenim materijalom, angažuje čak tri montažera da naprave što efektnije kratke rezove od po par sekundi koji će se dinamično smenjivati uz egzaltirano euforičnu simfonijsku muziku Džona Vilijamsa. Rezultat je dotad neviđena simulacija kinetičkog kretanja na filmu koja publiku drži pripijenu za sedišta kao u karoseriji formule jedan – *Star Wars* 1977. postaje najgledaniji film svih vremena.

Postavši s njim (i njegovim nastavcima) poznat celom svetu, Ford odmah potom snima dva partizanska filma, jedan u Engleskoj *Hanover Street* gde sređuje naciste, a drugi baš kod nas u SFRJ *Force 10 From Navarone* u kom tamani četnike dižući u vazduh Đurđevića branu na Tari.

Uzima šešir još jednom za ulogu kauboja koji štiti jevrejskog rabina na Divljem zapadu u filmu *Frisco Kid*, a onda u kožnoj jakni i fedora šeširu (nalik filmu Čarltona Hestona *Secret Of Incas*) daje potpuno novo značenje tumačeći arheologa Indijanu Džonsa u trci s nacistima za okultne artefakate u Spilbergovom filmu po Lukasovoj ideji *Otimači izgubljenog kovčega*. I ovo ostvarenje postaje najgledaniji film 1981. godine, koje se multiplikuje u tri nastavka. Spilberg ga potom zove da odigra ulogu direktora škole u njegovom *E.T.-ju*. Obojica se slažu da je Ford sad već suviše popularan te bi njegova uloga ovde skrenula pažnju sa same intimne priče filma, pa scena biva izbačena (može se danas videti na Jutjubu).

Reditelj Ridli Skot, oduševljen onim što je Ford prikazao kod Kopole, Spilberga i Lukasa, daje mu glavnu ulogu lovca na robote u *Blade Runneru*. Ovoga puta Ford preuzima rolu futurističkog istrebljivača replikanata Rika Dekarta planiranu za Dastina Hofmana koji ga je svojevremeno pretekao za ulogu u *Diplomcu*... Taj egzistencijalistički SF film svojim ekstraordinarnim, estetskim umećem u pripovedanju slikom (i elektronskim sint zvukom, za koji je bio zadužen Vangelis) priznat je kao moderan klasik i takođe (uz *Otimače* i prva dva SF filma) uvršten u depo Nacionalnog registra. (I ovaj kultni film dobija nastavak sa ostarelim Fordom 35 godina kasnije – *BR.2049*)

Onda, 1985. neočekivana saradnja s Piterom Virom dovodi do Fordove amblematske scene plesa u ambaru s Keli Mekgilis uz pesmu *What A wonderfull World* Sema Kuka (koju je glumac sam predložio ekipi) i do njegove nominacije za Oskara. Bio je to film o amišima koji staju na put policijskoj korupciji – *Svedok*. Fordu uloge policajaca od tad kao da postaju specijalnost te im se vraća opet u: *Devils Own, Random Hearts, Hollywood Homicide, Crossing Over*. Devedesetih dvaput igra CIA operativca Džeka Rajana u *Patriot Games* i *Clear and Present Danger*. Ford prvi put publici predstavlja analitičara CIA kao pozitivnog porodičnog lika, a ne kao ljigavog zamešetalja zakulisnih radnji, kako su CIA operativci do tada prikazivani. U funkciji prijatnog lika iz tajne službe, dvehiljaditih Ford daje direktive Staloneu i Švarcenegeru u *Expendables 3*. Često igra i uloge doktora kao u *Frantic, Fugitive, Extraordinary Meassures*... Advokate u *Presumed Innocent, Regarding Henry, Working Girl*... U *Morning Glory* tumači ulogu renomiranog novinara ranjenog tokom rata u Bosni. U *Air Force One* – američkog predsednika. Američka publika ga rado gleda čak i kao negativca u *What Lies Beneath*, ali mu ne oprašta ulogu herojskog časnika Sovjetske ratne mornarice u istorijskoj drami o ozračenoj bojnoj podmornici K19. Postavši prototipska paradigmatska popikona, parodira sopstveni lik u filmovima *Jimmy Hollywood* i *Bruno*.

Zvuči kao vic, ali nije.

"Posle toliko ikoničnih uloga, na šta ste najponosniji?", pitao je jedan novinar Forda.

"Na to što sam uopšte živ."

"Šta biste voleli da vam Bog kaže kad mu konačno budete došli na istinu?"

"Izgledaš mnogo bolje nego na filmu." ¶

MLADEN KALPIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Libra franca

Iz današnje perspektive možda zvuči neverovatno, ali za godinu dana ovaj magazin možda ćete kupovati za libre umesto za dinare ili neku drugu važeću valutu. Libra je kriptovaluta koju upravo kreiraju u Fejsbuku, u njihovom odeljenju pod nazivom Kalibra, bazirana je na blokčejn tehnologiji, ali je ne treba mešati sa bitkoinom ili bilo kojom drugom postojećom kriptovalutom iz mnogo razloga.

Za razliku od bitkoina i drugih, libra ima izdavača i veće koje odlučuje o njenoj sudbini. Članovi tog veća su predstavnici mnogih kompanija, banaka i firmi za transfer novca. Nema tu, dakle, nikakve misterije, tačnije nema je na tom nivou, kao što znamo sve o menadžmentu Fejsbuka, ali ne baš o načinu kako funkcionišu njihovi algoritmi koji se bave našim privatnim podacima.

U svom blog postu kojim je najavljena libra (za 2020. godinu) Fejsbuk tvrdi da prikupljeni podaci o potrošnji neće biti prepodavani oglašivačima i trgovcima željnim saznanja o vašim navikama. Ostavlja se ipak ograda da bi to moglo da se dogodi u malom broju slučajeva, verovatno tamo gde se umešaju države, SAD pre svih, koje strahuju da neko librom finansira trgovinu drogom ili terorizam.

Librom ćete moći da trgujete preko aplikacija Mesindžer, Votsap ili preko posebne aplikacije ako ne koristite ništa od Fejsbuka. Nije objavljeno kako se dolazi do libre, ali logično je da ćete moći da je kupite za lokalnu valutu. Nemojte imati dilemu da će Fejsbuk, odnosno njegovo veće za libru imati sredstava da taj kripto novac brani. Udeo Fejsbuka u oglasnom prostoru bilo koje zemlje na svetu već je dovoljan za to, a tamo gde su ograničeni (Rusija, Kina) verovatno nemaju velike ambicije.

Ali ako se libra razvije, a nesumnjivo je da hoće, svaki putnik će je radije nositi u telefonu od bilo koje druge valute u novčaniku, pa čak i od kartice. Da bi plaćali librom dovoljno će biti da naiđete na osobu to jest prodavca koji ima Fejsbuk profil ili aplikaciju makar se nalazili usred pustinje ili džungle. Libra važi gde god dobacuje internet, za sada se ne spominje mogućnost postojanja u fizičkom obliku za onaj prostor gde interneta nema.

Fejsbuk veruje da će libra pomoći onim društvima gde finansijske usluge nisu dobro razvijene na štetu malih preduzetnika i startapova, gde mogu da ubroje i Srbiju. Kao i migrantima koji tokom svojih kretanja jedino uporište imaju u Fejsbuk profilu. Čak i ako ostanu bez telefona dovoljno će biti da nabave drugi ili da se negde uloguju, pa da dođu i do svog novca koji više neće morati da nose u kešu. Nejasno je da li će Fejsbuk dozvoljavati praćenje tokova libre što bi je učinilo daleko manje atraktivnom od bitkoina za mnoge.

Najvažnija stvar za korisnike biće stabilnost. Za razliku od drugih kriptovaluta kojima cena varira do spekulativnih razmera, libra bi trebalo da bude stabilna, a veće bi emitovanjem i povlačenjem libre imalo kontrolu nad tom stabilnošću. To istovremeno zvuči fantastično i zastrašujuće, zavisno od vaše pozicije u odnosu na globalizaciju i velike korporacije.

Jedno je sigurno, sa više od dve milijarde korisnika u celom svetu Fejsbuk ne može da promaši kako god da gađa. Drugo je pitanje da li će svet sa librom biti bolje mesto nego što je danas, koliko god nam neke stvari bile udobnije i jednostavnije. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

NIZ VODU

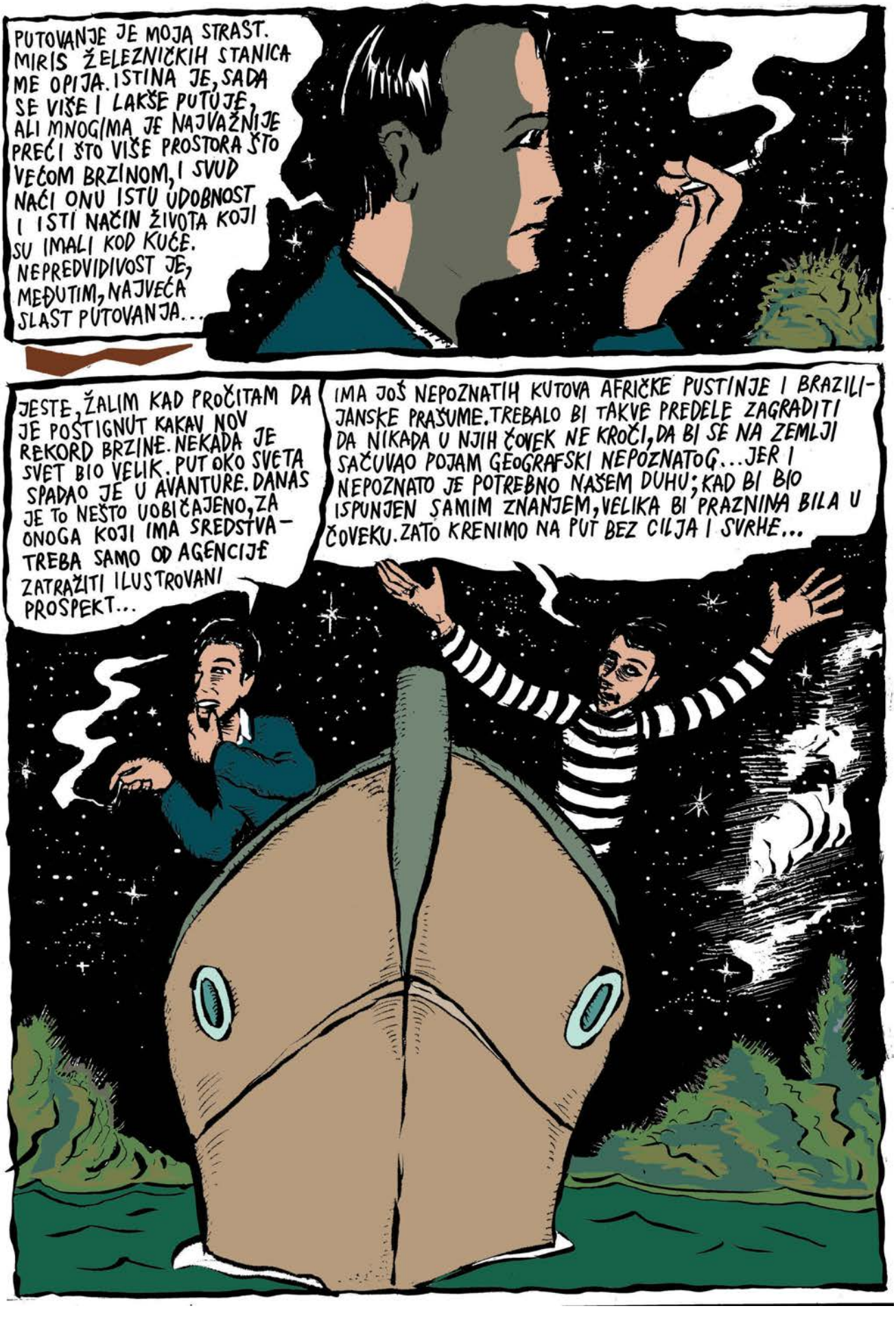
ALEKSANDAR ZOGRAF.

IVAN ĐAJA (1884–1957), ROĐEN U NORMANDIJI OD MAJKE FRANCUSKINJE I OCA SRBINA IZ DUBROVNIKA, OD 1890. JE ŽIVEO U BEOGRADU. ĐAJA JE BIO ISTAKNUTI FIZIOLOG I BIOLOG, ČLAN SRPSKE I FRANCUSKE AKADEMIJE NAUKA, KOJI SE TAKOĐE BAVIO I SPISATELJSKIM RADOM – "NIZ VODU" (1938), ZASNIVA SE NA RAZGOVORIMA DVA PRIJATELJA, SLIKARA I PRIRODNJAKA, KOJI PLOVEĆI REKAMA RAZMATRAJU SMISAO PUTOVANJA...

"NA RECI SAVI, KOD KUPINOVA, DVA SU PRIJATELJA RAZGOVARALA U LETNJOJ NOĆI"...

POSMATRAJUĆI MESEC, RAZMIŠLJAM KAKO BI NJEGOVI STANOVNICI, KADA BI IH BILO, MOŽDA PROVELI SVOJ ŽIVOT NA JEDNOJ TAČKI MESEČEVOG KOTURA. TAKVA JE I SUDBINA NAS NA ZEMLJI – ŽIVETI NA JEDNOJ OD NAJMANJIH PLANETA A NE MOĆI NI NJU VIDETI. NADAM SE DA ĆU NA DRUGOME SVETU BITI BOLJE SREĆE...

PUTOVANJE JE MOJA STRAST. MIRIS ŽELEZNIČKIH STANICA ME OPIJA. ISTINA JE, SADA SE VIŠE I LAKŠE PUTUJE, ALI MNOGIMA JE NAJVAŽNIJE PREĆI ŠTO VIŠE PROSTORA ŠTO VEĆOM BRZINOM, I SVUD NAĆI ONU ISTU UDOBNOST I ISTI NAČIN ŽIVOTA KOJI SU IMALI KOD KUĆE. NEPREDVIDIVOST JE, MEĐUTIM, NAJVEĆA SLAST PUTOVANJA...
JESTE, ŽALIM KAD PROČITAM DA JE POSTIGNUT KAKAV NOV REKORD BRZINE. NEKADA JE SVET BIO VELIK. PUT OKO SVETA SPADAO JE U AVANTURE. DANAS JE TO NEŠTO UOBIČAJENO, ZA ONOGA KOJI IMA SREDSTVA – TREBA SAMO OD AGENCIJE ZATRAŽITI ILUSTROVANI PROSPEKT...
IMA JOŠ NEPOZNATIH KUTOVA AFRIČKE PUSTINJE I BRAZILIJANSKE PRAŠUME. TREBALO BI TAKVE PREDELE ZAGRADITI DA NIKADA U NJIH ČOVEK NE KROČI, DA BI SE NA ZEMLJI SAČUVAO POJAM GEOGRAFSKI NEPOZNATOG... JER I NEPOZNATO JE POTREBNO NAŠEM DUHU; KAD BI BIO ISPUNJEN SAMIM ZNANJEM, VELIKA BI PRAZNINA BILA U ČOVEKU. ZATO KRENIMO NA PUT BEZ CILJA I SVRHE...

Spomenica 1989.

Neka iskustva ne valja ponavljati, i to baš zato što su bila odviše dobra da budu reprizirana. Iskušenje može da bude veliko, utoliko pre mu se treba odupreti. Bio sam, naravno, te večeri u onoj dvorani, novobeogradskoj, u kojoj je Leonard Cohen, drugog septembra 2009, održao koncert možda ne svog, ali svakako mog života – po svim važnim parametrima. Koju godinu kasnije, zateći ću se u Puli baš one večeri kada je Cohen pevao u Areni. Nisam ni trenutka dvojio da neću ići tamo. Posle su pričali da je bilo *sjajno*, možda čak *još bolje*, ali neka, hvala lepo. Nije sve u tome. Postoje iskustva koja transcendiraju muziku.

Foto: Jaroslav Pap/ Tanjug

Slično mi se prošle nedelje desilo sa Robertom Smithom: po drugi put smo se zatekli u istom gradu u isto vreme. On je bio gore na Tvrđavi, da održi još jedan od onih na potpuno osoben način dirljivih koncerata The Cure, a ja sam bio dole, u gradu, odmah preko reke, sedeo kod kuće i malko ga, priznajem, špijunirao na televiziji, ali nisam ni trenutka zapao u iskušenje da pređem reku, da se popnem na tvrđavu. Zašto? Trideset godina ranije, 24. maja 1989, gledao sam The Cure u Tivoliju, u Ljubljani; došao sam na koncert kao mlaki jedva-ako-polufan, otišao kao veliki poštovalac. Čuj, poštovalac: kao neko ko od sada pa zauvek voli tog sada već šezdesetogodišnjeg dečaka i dalje mladenačkog glasa i nešto manje nepromenjene kilaže, jedinog koji, što otprilike reče Zorica Kojić, može da peva *I Will Always Love You* a da to ne zvuči baš nimalo banalno. Jer mu veruješ bez ostatka, i šezdesetogodišnjem i tridesetogodišnjem, samo što nemaš potrebu, baš zato što mu toliko veruješ, da se u sve to iznova uveravaš, ono onomad u Ljubljani, taj povelik, tročasovni komad kristalnog vremena i posebnog spiritualnog iskustva u zavodljivo-prevarljivoj formi skoro-pa-mejnstrim rok koncerta bilo ti je sasvim dovoljno za ceo život.

A bio je čudan taj koncert, ne Robertu i njegovima, ma kakvi, oni su već sutradan špilali u nekoj austrijskoj selendri, nego nama u publici, s tim da ni mi toga tada nismo bili potpuno svesni. Trebalo je da nešto zajebanije od Spajdermena poželi da nas ima za večeru da bismo shvatili šta nam se to te večeri dogodilo.

A bilo je tih dana, meseci i godina dobrih i još boljih koncerata koliko hoćeš, bila je to labudova pesma zemlje u kojoj smo rođeni i odrasli; za mnoge od nas, bilo je to nešto kao bombone pre batina, crtać pred zamračenje u kojem te čeka nešto nepoznato, nasilno i strašno. Kad tako pogledaš, nisu ti The Cure bili mnogo drugačiji od Sonic Youth, Pixies i toliko toga drugog što smo u to vreme gledali, ali opet i jesu, bar po dve stvari, od kojih samo prva ima veze s muzikom: ne, ne pamtim da mi je neko pre toga svirao puna tri sata, i da je svaki zvuk i svaki ton bio na svom mestu, ne štrebersko-virtuozistički, nego suštinski. Ali ima tu nešto drugo, na svaki način neponovljivo.

Krenuo sam na koncert iz Zagreba, nekim popodnevnim vozom, unutra je vrvelo od u crno odevenih, a na Glavnom je kolodvoru ušlo još mnogo više takvih, jer Zagreb je bio prestonica darkera. Sećam se zelenokosih ljubljanskih pankerki, sećam se zelene etikete *Union ležak* piva, sećam se nekog lika, valjda Beograđanina, s izgledom i stavom hevimetalca u tranziciji ka Ravnogorcu, kako za šankom pljuje „pičke slovenačke“, sećam se sebe kako se ne sećam sebe i kako mi je dobro i lepo, i kako hoću da traje, kao da se bojim onoga što bi moglo osvanuti sutra. A posle koncerta nazad na vlak, sad nas je bilo još više, stajali smo po hodnicima i crneli se pod žutim železničkim svetiljkama, a onda nas je na Glavnom kolodvoru na stotine izašlo i razmilelo se po kućama. Adrenalin me je držao još dugo, dugo, nikako nisam uspevao da zaspim, naposletku sam otkunjao nešto malo, ustao, skuvao kafu i uključio Radio 101. Bio je dvadeset i peti maj, poslednji Dan mladosti u našim životima, i polako se privodila kraju *poslednja mladost u Jugoslaviji*, kojoj će, doduše, preostati još nekih dve godine agonije, ali čini mi se, odavno već, da je to jutro nakon susreta sa divnim, tobože infantilnom opsesijama, frustracijama i unutrašnjim lepotama Roberta dečačkog glasa i srca, bilo poslednje jutro u kojem mi je, što će posle reći jedan od jahača naše apokalipse, nada bila dublja od strepnje. Tada još, i nikada više.

A na radiju je, tog poslednjeg Dana mladosti, sasvim prigodno, tekao zajednički program zagrebačke Stojedinice, ljubljanskog Radio Študenta i beogradskog B92, samo deset dana starog. Pa se program završio, i svako je svirao po svome. I ta svirka, čini mi se, i dalje traje, mada je muzika nekako umrla baš tog dana.

Sjajno je što su Robert i momci bili tu, kod nas, dirljivo je kako je ta našminkana grudvica emocije i šarma ostarila s dignitetom (koji je nedavno osetila i engleska kraljevska porodica tako da nije znala šta je snašlo!), ali za mene, nosioca ljubljanske spomenice '89., nije moglo biti reprize. Neke stvari se u životu dešavaju samo jednom, i tako i treba da bude.¶

TEOFIL PANČIĆ

OFFICIAL SELECTION
COMPETITION
FESTIVAL DE CANNES

VINCENT LINDON

U RATU

REŽIJA STÉPHANE BRIZÉ

U BIOSKOPIMA OD 11. JULA

WITH JACQUES BORDERIE, BRUNO BOURTHOL, GUILLAUME DRAUX, JEAN GROSSET, VALÉRIE LAMOND, OLIVIER LEMAIRE, MÉLANIE ROVER, SÉBASTIEN VAMELLE PRODUCED BY CHRISTOPHE ROSSIGNON AND PHILIP BOËFFARD CO-PRODUCED BY VINCENT LINDON AND STÉPHANE BRIZÉ SCREENPLAY AND DIALOGUES STÉPHANE BRIZÉ AND OLIVIER GORCE WITH THE COLLABORATION OF XAVIER MATHIEU ORIGINAL MUSIC BERTRAND BLESSING FIRST ASSISTANT DIRECTOR EVE FRANÇOIS-MACHUEL CINEMATOGRAPHER ÉRIC DUMONT EDITOR ANNE KLOTZ CASTING DIRECTOR ÉMILE LOUIS SET DESIGNER MARION PIN COSTUME DESIGNER VALÉRIE SARADJIAN (ADC) SOUND MIXERS ANNE DUNSFORD JEAN EMMANUELLE VILLARD, HERVÉ GUYADER ASSISTANT DIRECTOR CORALIE AMÉDÉO (ARDA) PRODUCTION MANAGER CHRISTOPHE DESENCLOS LOCATION MANAGER KIM NGUYEN POST-PRODUCTION MANAGER JULIEN AZOULAY ASSOCIATE PRODUCER PIERRE GUYARD CO-PRODUCTION NORD-OUEST FILMS, FRANCE 3 CINÉMA WITH THE SUPPORT OF OCS, CINÉ+, FRANCE TÉLÉVISIONS IN ASSOCIATION WITH LA BANQUE POSTALE IMAGE 11, COFINOVA 14 PARTICIPATION OF CENTRE NATIONAL DU CINÉMA ET DE L'IMAGE ANIMÉE WITH THE SUPPORT OF LA RÉGION NOUVELLE-AQUITAINE, OF THE DÉPARTEMENT DE LOT-ET-GARONNE, WITH THE SUPPORT OF CNC IN ASSOCIATION WITH DIAPHANA, MK2

Cofunded by the European Union Creative Europe MEDIA

MCF Nouvelle-Aquitaine •3cinéma OCS CINE+ france•tv Nouvelle-Aquitaine LOT-ET-GARONNE bnf arte

mk2 diaphana

Danubius®

Vreme teče, kvalitet ostaje

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec